

“Infoühiskond Eesti kohalikes omavalitsustes”

ARUANNE

Vastavalt lepingule 7-4.1/06/34,
sõlmitud Riigikontrolli ja e-Riigi Akadeemia SA vahel 24.03.2006

Sisukord:

Eessõna	3
KOHALIKE OMAVALITSUSTE VEEBILEHTEDE UURING.....	5
I Uuringu eemärk	6
II Metoodika.....	6
A. Avaliku teabe seadus.....	6
B. Kohaliku omavalisuse korralduse seadus	9
C. Digitaalallkirja seadus	10
III Veebilehtede analüüsi tulemuste esitamine	10
IV Kokkuvõtlikud andmed ja analüüs	11
A. Avaliku teabe seadus.....	11
1. Veebilehtede käideldavus.....	11
2. Kohaliku omavalitsuste põhidokumendid veebis	12
3. Teave avaliku teenistuse kohta	13
4. Kodanike teenindamise teave	14
5. Dokumendiregister.....	15
6. Muu oluline avalik teave	17
B. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus	18
1. Teave volikogu kohta.....	18
2. Teave valla-/ linnavalitsuste kohta	19
3. Kogukonna teave	20
4. Interaktiivsed vahendid	21
C. Digitaalallkirja seadus	22
V e-Teenused kohalikes omavalitsustes	23
VI Kokkuvõte.....	24
KOHALIKE OMAVALITSUSTE IKT POTENTSIAALI UURING	27
I Uuringu eemärk	28
II Metoodika.....	28
III Kokkuvõtted	29
Omavalitsuste varustatus arvutitega	29
Arvutite varustatus internetiühendusega	29
IKT organisatsioon	30
IKT personal ja hoolduslepingud.....	30
Veebi haldamine	30
Arengukava.....	31
IKT arengukava.....	31
Riistvara ja tarkvara	32
Finantseerimine	37
Infoühiskonna areng.....	38
IV Järeldused.....	47
V Kokkuvõtteks.....	54
BEGIX ENESEHINDAMISANKEEDI ANALÜÜS	55
I Uuringu eemärk	56
II Metoodika.....	56
III Eneseanalüüsi tulemuste esitamine	58
IV Kokkuvõtlikud andmed ja analüüs	59
Kokkuvõtlikud ettepanekud	64

Eessõna

Demokraatlik ja hästi arenenud kohalik omavalitsus on tänapäevase demokraatliku ühiskonna üheks alustalaks. Täpselt nii tugev kui on kohalik omavalitsus, on ka riik tervikuna.

Eesti on olnud infoühiskonna arendamisel üks maailma juhtivaid riike. Juurutatud lahendused ja infoühiskonna programmid on meid riigi viieteistkümnelt aastat jooksul muutnud endisest Nõukogude Liidu osast edukaks turumajanduslikuks riigiks Euroopa Liidu koosseisus. Samas ei tohi me lasta end edusammudest uinutada. Lõhe edukamate ja vähemedukate omavalitsuste vahel on veninud ohtlikult suureks ka infoühiskonna arengus. Riigi ja omavalitsuste vahelised info- ja kommunikatsioonitehnoloogia-alase koostöö mehhanismid on hängunud. On palju häid initsiatiive, kuid puuduvad selged finantsmehhanismid.

Samuti on infoühiskonna arendamisel ülimalt oluline kodanike kaasamine otsustusprotsessidesse. Eesti seadusandlus paneb avalikule sektorile, sh omavalitsustele suure hulga ülesandeid informatsiooni avalikustamise osas, eriti kodulehekülgede kaudu. Samas on seaduste täitmise praktika väga erinev.

Käesolev uuring **“Infoühiskond Eesti kohalikes omavalitsustes** *(omavalitsuste infotehnoloogiline arengutase; omavalitsuste tegevus interneti kättesaadavuse parandamisel elanikkonnale ja ettevõtetele; teenuste osutamine elanikele ja ettevõtetele IKT vahendite abil; seadusandlusest tulenevate kohustuste täitmine; koostöö riigi institutsioonidega; ettepanekud edasisteks sammudeks)*” on valminud Riigikontrolli tellimusel eRiigi Akadeemia (eGA) poolt.

Uuringu ülesandeks oli tänase olukorra fikseerimine ning soovitude andmine edasisteks tegevusteks. E-Riigi Akadeemia poolt viisid kohalike omavalitsuste veebide uuringu läbi Liia Hänni, Nele Leosk ja Annela Kiirats. Veebide uuringu tulemuste kokkuvõtte sõnastas Liia Hänni, eGA e-demokraatia programmi direktor. Kohalike omavalitsuste BEGIX-metoodika kohase enesehindamise valmistas ette, viis läbi ning sõnastas järeldused Annela Kiirats. Kohalike omavalitsuste IKT potentsiaali uuringu valmistasid ette Arvo Ott, Annela Kiirats ja Hannes Astok, koostöös Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi Riigi Infosüsteemide Osakonnaga (RISO). Uuringu kokkuvõtted sõnastas Hannes Astok. Ankeedid töötles ja konsolideeris Ivar Odrats. Kogu uuringu metoodika ning lõppjäreldused töötas läbi projekti juhtühm koosseisus Liia Hänni, Arvo Ott, Hannes Astok ja Ivar Tallo. Projekti üldjuhiks oli Hannes Astok, e-Riigi Akadeemia kohaliku omavalitsuse programmi direktor.

Tahame siinkohal tänada töö tellijat Riigikontrolli sõbraliku ja koostöövalmi suhtumise eest uuringu teostamisse. Uuringu käigus toimunud aruteludel riigikontrolliga oli eGA jaoks suur väärtus, mis aitas uuringu läbiviijatel mõista oma töö olulisust ning täpsustada vajalikul määral uuringu fookust. Siinkohal edastab eRiigi Akadeemia uurimisrühm oma siirad tänusõnad Rein Harjole, Marko Palole, Krista Aasale, Mihkel Oviirile ning teistele Riigikontrolli töötajatele.

Käesoleva uuringu tulemused ei pretendeeri lõplikule tõele. Ka uurimise käigus muutus uuritav objekt - kohalik omavalitsus ja tema veebikeskkond oluliselt paremaks. Nii tuleb käesolevat uuringut käsitleda kui olukorra peegeldust just sellisel nagu uurijad seda antud ajahetkel oma primast äratundmisest lähtuvalt näha oskasid.

Loodame, et käesolev uuring ning sellest tehtavad järeldused aitavad Eesti riigil ja omavalitsustel harmooniliselt areneda ühise eesmärgi - elanike, ettevõtete ja kodanikeühenduste parema teenimise nimel.

Ivar Tallo,

eRiigi Akadeemia direktor

15.06.2006

I OSA

KOHALIKE OMAVALITSUSTE VEEBILEHTEDE UURING

I Uuringu eemärk

Riigikontrolliga sõlmitud lepingu raames oli üheks ülesandeks uurida kohalikele omavalitsustele seadusega kehtestatud veebilehtede pidamise ja Interneti kaudu informatsiooni edastamise nõuete täitmist ning selle alusel hinnata kohaliku võimu suutlikkust rakendada kaasaegse IKT võimalusi elanikkonna paremaks teenindamiseks ja otsustusprotsessidesse kaasamiseks.

II Metoodika

Kokkuleppel Riigikontrolliga on analüüsi alla võetud järgmistes seadustes sisalduvad veebilehtede pidamise ja informatsiooni avalikustamise põhimõtted:

- A. Avaliku teabe seadus (AvTS)
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=921835>
- B. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus (KOKS)
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=910966>
- C. Digitaalallkirja seadus (DAS)
<https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=694375>

Seadustest tulenevate nõuete täitmise kindlakstegemiseks on koostatud uuritavate tunnuste loetelu eesmärgiga määrata selle olemasolu või puudumine kohaliku omavalitsusüksuse veebilehel. Tunnuse olemasolu korral on Lisas 1 esitatud tabelites kodeering 1, selle puudumisel 0 (tabelid MS Exceli formaadis). Nii näiteks, kui seadus nõuab dokumendiregistri avalikustamist veebilehel, siis dokumendiregistri olemasolu tähistab 1 ja selle mitteleidmisel on tabelis vastavas lahtris sümbol 0.

E-teenuste hindamisel on aluseks võetud Euroopa Liidus kasutusel olev e-teenuste 4-tasemeline jaotus <http://europa.eu.int/idabc/servlets/Doc?id=19528>.

- 1. Teabeteenus
- 2. Blanketiteenus
- 3. Veebivormi teenus
- 4. Võrguteenus.

A. Avaliku teabe seadus

1. Veebilehe olemasolu (AvTS § 56 lg 2)

Selle sätte kohaselt pidid kohaliku omavalitsused alustama seaduse nõuetele vastavate veebilehtede pidamist 2002. a. 1. märtsist, seega rohkem kui 4 aastat tagasi.

Veebilehe leidmiseks on kasutatud portaali eRiik <http://www.riik.ee/et/omavalitsused/> URL aadresse, vajadusel korrates katset veebileht avada erinevatel päevadel, sest juurdepääs veebilehele võis olla takistatud serveri probleemide tõttu. Mõningatel juhtudel osutus portaali eRiik informatsioon vananenuks ja veebilehe leidmiseks oli vaja kasutada erinevate otsingumootorite abi.

2. Teave veebilehe uuendamise kohta (AvTS §32 lg 2)

Säte kohustab teabevaldajat märkima veebilehele iga dokumendi avalikustamise kuupäeva, samuti informatsiooni, millal teave veebilehel on uuendatud. Veebilehtede analüüsil on kontrollitud, kas avalikel on olemas kokkuvõtlik teave veebilehe sisu

uuendamise kohta; seaduse nõue on loetud täidetuks ka juhul, kui veebilehel on päevakajalised uudised/teated koos kuupäevaga.

3. Teabevaldaja ülesannetega seotud avalik teave (AvTS §28 lg 1)

Säte sisaldab ulatusliku loetelu teabeliikidest, mida riigiasutused ja kohalikud omavalitsused on kohustatud veebilehtedel avalikustama. Sellest loetelust on vaatluse alla võetud järgnev otseselt kohalikke omavalitsusi puudutav osa.

3.1 Riigi ja **kohaliku omavalitsuse üksuste** üldistava majandusstatistika ja majandusprognoosid (AvTS §28 lg 1 p1);

Otsingut on teostatud püüdes leida veebilehe sisukavast märksõnu “majandusstatistika” ja “majandusprognoosid” ja otsingumootori olemasolul seda kasutades. Vastava teabe tingimusteta olemasolu kõigis kohalikes omavalitsustes ei saa eeldada, seetõttu ei pruugi negatiivne tulemus sisaldada hinnangut AvTS nõude täitmisele.

3.2 riigi- ja **kohaliku omavalitsuse asutuste ning nende struktuuriüksuste** põhimäärused (AvTS §28 lg 1 p 3);

Need dokumendid on eeldatavalt olemas kõigis kohalikes omavalitsustes. Otsingut on teostatud avalehel ning 1. ja 2. tasemel sisukava alusel.

3.3 riigi- ja **kohaliku omavalitsuse asutustele** esitatavate avalduste ja muude dokumentide vormid ning nende täitmise juhendid (AvTS §28 lg 1 p 4);

Kontrollitud on vastava rubriigi olemasolu sisukavas (2. tasand kaasa arvatud) ja ka faktilist dokumentide vormide olemasolu. Vormide arvu ei ole registreeritud.

3.4 riigi ja **kohaliku omavalitsuse** ametnike ametijuhendid (AvTS §28 lg 1 p 5);

Teavet on otsitud nii sisukava alusel kui ka konkreetse ametnikuga seotud failidest.

3.5 Riigi- ja **kohaliku omavalitsuse asutuste** koosseisud ja neis asutustes ettenähtud ametikohti täitvate ametnike ees- ja perekonnanimed, haridus ja eriala, telefoninumbrid ning elektronpostiaadressid (AvTS §28 lg 1 p 6);

3.6 riigi- ja kohaliku **omavalitsuse asutuste** töötulemuste ja ülesannete täitmise aruanded (AvTS §28 lg 1 p 8);

Sisukavast on otsitud märksõnu “töötulemused” ja “aruanded”, võimaluse korral on kasutatud otsingumootorit.

3.7 riigiasutuste ja **kohaliku omavalitsuse üksuste ning kohaliku omavalitsuse asutuste** eelarvete eelnõud ja eelarved ning nende täitmise aruanded (AvTS §28 lg 1 p 11);

Kontrollitud on 2006. aasta eelarve olemasolu veebilehel, kaasarvatud otsing dokumendiregistris.

3.8 ministri ja **kohaliku omavalitsuse organite** määruste eelnõud koos seletuskirjadega enne nende vastuvõtmiseks esitamist (AvTS §28 lg 1 p 16);

Sisukavast ja dokumendiregistrist on otsitud rubriiki “Eelnõud”, selle puudumisel kasutatud võimaluse korral otsingumootorit. Tähelepanu on pööratud

ka uudiste rubriigile kohaliku omavalitsuse volikogu tegevust puudutava teabe osas.

3.9 arengukavade, programmide ja muude üldise tähtsusega projektide eelnõud enne pädevatele organitele heakskiitmiseks esitamist, samuti vastavad heakskiidetud või vastuvõetud dokumendid (AvTS §28 lg 1 p 17);

Otsingu objektiks on kohaliku omavalitsusüksuse arengukava.

3.10 andmed riigi või kohaliku omavalitsuse asutuse tellitud uurimuste ja analüüside kohta (AvTS §28 lg 1 p 18);

Sisukavast on otsitud märksõnu “uuringud” ja “analüüsid” ning võimaluse korral kasutatud otsingumootorit.

3.11 andmed riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste täitmata ametikohtade kohta (AvTS §28 lg 1 p 19);

Sisukavas jälgitud vastavale teabele viitava rubriigi olemasolu (vabad ametikohad, töopakumised, jne.).

3.12 andmed riigi ja kohaliku omavalitsuse üksuste poolt teostatavate ja teostatud riigihangete kohta (AvTS §28 lg 1 p 20);

Sisukavas on jälgitud rubriigi “riigihanked” olemasolu, võimalusel kasutatud otsingumootorit.

3.13 andmed selle vara ja eelarveraha kasutamise kohta, mille riik või kohaliku omavalitsuse üksus on andnud üle riigi või kohaliku omavalitsuse üksuse asutatud või nende osalusega eraõiguslikele juriidilistele isikutele (AvTS §28 lg 1 p 21);

Äärmiselt keeruline sellise teabe asukohta lokaliseerida. Tõenäoliselt võiks vastav informatsioon olla olemas eelarve täitmise aruandes, aga seda ei ole suure vajaliku töömahu tõttu eraldi kontrollitud.

3.13 avalike ürituste kavad (AvTS §28 lg 1 p 22);

Uuritud on kultuuri-, spordi- ja muude avalike ürituste teabe olemasolu veebilehel, 2. tasand kaasaarvatud. Kodeering 1 tähistab vähemalt ühe eelnimetatud teabeliigi olemasolu.

3.14 muudatused riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste töös ja ülesannetes, mis on seotud isikute teenindamisega, vähemalt kümme päeva enne muudatuste rakendamist (AvTS §28 lg 1 p 23);

Selle regulatsiooni täitmist ei ole ainult veebilehele tuginedes võimalik kontrollida, kuna tegemist on ühekindse muudatuse kajastamisega.

3.15 andmed riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste juhtide vastuvõtuaegade kohta (AvTS §28 lg 1 p 24);

Kontrollitud on linnapea/vallavanema vastuvõtuaaja olemasolu, 2. tasand kaasaarvatud.

3.16 riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuses kehtivad palgamäärad ja -juhendid, lisatasu maksmise ning erisoodustuste andmise korrad (AvTS §28 lg 1 p 25);

Tulemus on loetud positiivseks juhul, kui sisukava alusel on leitav palga määramise põhimõtteid kajastav õigusakt või siis on avalikustatud ametiisikute palgad 2005. aastal.

3.17 andmed üldkasutatavate teenuste osutamise kohta, samuti muudatuste kohta teenusteosutamise tingimustes ja hindades enne selliste muudatuste rakendamist (AvTS §28 lg 1 p 27);

Otsitud on transporditeenuste ja perearsti vastuvõtuaegade teabe olemasolu veebilehel. Vähemalt ühe nendest olemasolul on kodeering tabelis 1.

3.18 asutuse dokumendiregister.

Otsingut on teostatud sisukava alusel, kaasa arvatud 2. tasand.

B. Kohaliku omavalisuse korralduse seadus

KOKS sätestab kohaliku omavalisuse toimimise põhimõtted, millest antud uuringu kontekstis pakub huvi eelkõige seaduse §-s 3 sätestatud tegevuse avalikkuse nõue ning valla- ja linnaelanike õigus osaleda kohaliku omavalitsuse teostamisel. Just nende põhimõtete järgimisest võib sõltuda avalike ressursside heaperemehelik ja efektiivne kasutamine, mille eest hea seista on Riigikontrolli põhiseaduslik ülesanne.

Konkreetselt nõuab KOKS volikogu ja valla- või linnavalitsuse õigusaktide ning volikogu tegevust kajastavate protokollide avalikustamist. Arvestades AvTS § 4 nõuet tagada teabe juurdepääs kõige kiiremal ja hõlpsamal viisil, on põhjust eeldada, et kohalike omavalisuse veebilehed sisaldaksid lisaks AvTS otseselt nõutud teabele ka kogu olulise teabe kohalike võimuorganite otsuste ja tegevuse kohta.

Käesolevas uuringus on tähelepanu keskendatud järgmistele küsimustele:

1. Informatsioon kohaliku volikogu kui esindusorgani kohta
 - 1.1 Kas veebilehel on esitatud volikogu koosseis?
 - 1.2 Kas veebilehel on olemas volikogu liikmete kontaktandmed?
 - 1.3 Kas volikogu õigusaktid on veebilehel olemas?
 - 1.4 Kas volikogu istungite protokollid on veebilehel olemas?
2. Informatsioon kohaliku täitevorgani (valla- või linnavalitsuse) tegevuse kohta
 - 2.1 Kas veebilehel on esitatud andmed valla- või linnavalitsuse koosseisu kohta?
 - 2.2 Kas valla- või linnavalitsuse liikmete kontaktandmed on veebilehel olemas?
 - 2.3 Kas valla- või linnavalitsuse õigusaktid on veebilehel olemas?
 - 2.4 Kas vallavalitsuse istungite protokollid on veebilehel olemas?
3. Kommunikatsioon avalikkusega
 - 3.1 Kas on võimalik esitada teabenõue veebilehe kaudu?
 - 3.2 Kas on võimalik esitada avaldus (ettepanek, küsimus) veebilehe kaudu koos vastuse kuvamisega veebilehel?
 - 3.3 Kas veebilehel on olemas külalisraamat?
 - 3.4 Kas veebilehel on olemas gallup?
 - 3.5 Kas veebilehel on olemas foorum ?

4. Täiendavad tunnused

Lisaks teabele, mis puudutab kohaliku võimu tegevust, on vaatluse alla võetud ka kohalikku kogukonna kohta käiva teabe olemasolu veebilehel. Eeldatavasti tuleb valla või linna konkurentsivõimele kasuks koostöö kohalike ettevõtjate ja kodanikuühendustega ning potentsiaalsetele piirkonna külastajatele suunatud teabe edastamine Interneti kaudu. Neil põhjustel on jälgitud, kas veebilehel on olemas:

- 4.1 Uudiste rubriik;
- 4.2 Teave vallas või linnas tegutsevate kodanikuühenduste kohta;
- 4.3 Teave vallas või linnas tegutsevate ettevõtete kohta;
- 4.4 Turistidele mõeldud teave;
- 4.5 Kohaliku omavalitsuse ajalehe on-line versioon.

Kuna veebilehtede infomahu kasvades muutub järjest olulisemaks vajaliku teabe kiire leidmine, on käesolevas uuringus jälgitud selliste teabe leidmist hõlbustavate funktsioonide olemasolu, nagu ülevaatlilik sisukava ja otsingumootor. Lisaks sellele on registreeritud ka võõrkeelse veebilehe olemasolu, mis hõlbustab teabevahetust eesti keelt vähesel määral või mitte valdavate isikutega.

C. Digitaalallkirja seadus

Digitaalallkirja seaduse kohaselt pidi 2001. aasta 1.märtsiks riigi- ja kohalike omavalitsuste asutustes olema loodud võimalus digitaalselt allkirjastatud dokumentide kasutamiseks. Seaduse § 4 lg 3 sätestab:

Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused, avalik-õiguslikud juriidilised isikud ning avalik-õiguslikke ülesandeid täitvad eraõiguslikud isikud on kohustatud hoidma üldkasutatavas andmesidevõrgus kättesaadavana teavet digitaalallkirja kasutamise võimaluste ja korra kohta nende asutuste ja isikutega suhtlemisel.

Digitaalallkiri loob tingimused veebil põhinevate avalike teenuste osutamiseks, kus kogu asjaajamine on võimalik toimetada elektrooniliselt ja sellega kokku hoida nii kodanike kui ka ametnike aega ja vahendeid. Seetõttu on käesolevas veebilehtede analüüsis püstitatud küsimus - kas kohalike omavalitsuste veebilehtedel on esitatud teave digitaalallkirja kasutamise ja sellega seonduvate e-teenuste kohta? Loogiline on oletada, et seaduses nimetatud "üldkasutatav andmesidevõrk" on eelkõige kohaliku omavalitsuse veebileht, kust asjast huvitatud isik vastavat teavet otsib. e-Teenuste osas on tulemus loetud positiivseks ka juhul, kui veebilehel on esitatud link riigi e-kodaniku infoportaalile, sest osa valdu on kajastanud digitaalallkirjastatud dokumentide vastuvõtmist selles portaalis.

III Veebilehtede analüüsi tulemuste esitamine

Veebilehtede analüüsi statistilised tulemused on esitatud MS Exceli tabelitena eraldi linnade kohta ja ühes maakonnas asuvate valdade kohta maakondade kaupa (tabelid 1 - 16, lisa 1). Igas tabelis kirjeldab rida konkreetse kohaliku omavalitsuse andmeid jälgitavate tunnuste lõikes, mille lühikirjeldus on antud iga veeru päises. Tunnuse olemasolu korral on kodeering tabeli vastavas lahtris 1, selle puudumisel aga 0. Selline esitus võimaldab tabeli andmete põhjal teha kiiresti statistilisi kokkuvõtteid. Jälgitavad tunnused on tabelites grupeeritud loogiliselt seotud rühmadeks, mis

lihtsustab nende jälgimist veebilehtedel ja hõlbustab kokkuvõtete tegemist. Tabelite paljud lahtrid on varustatud kommentaaridega, et esile tuua seda väga mitmekesisist pilti, mis kohalike omavalitsuste veebilehti ilmestab ja millest võib kasu olla kokkuvõtete ja järelduste tegemisel.

IV Kokkuvõtlikud andmed ja analüüs

Järgnevalt on erinevate teemade lõikes esitatud andmed analüüsitud tunnuste statistilise jaotuse kohta maakondades seal asuvate valdade andmete alusel ning linnade kohta.

A. Avaliku teabe seadus

1. Veebilehtede käideldavus

Elektroonilisel teabe esitamisel on väga oluline, et teave veebilehel oleks päevakajaline ja kergesti leitav. Teabe päevakajalisust saab kasutaja hinnata veebilehe uuendamise andmete olemasolu korral, teabele juurdepääsu lihtsustamiseks on abi ülevaatliku sisukava ja otsingumootori olemasolust avalehel. Eesti keelele lisaks teiste keelte kasutamine kohaliku omavalitsuse veebilehtede sisustamisel annab samuti ülevaate, kuivõrd on silmas peetud erinevat keelt kõnelevaid veebilehtede kasutajaid. Tabelis 1 on kokkuvõtlikult esitatud veebilehtede olemasolu ja käideldavust iseloomustavate statistika.

Tabel 1. Veebilehtede käideldavus

VALLAD	KOV arv	Veebileht olemas	Uuendamine	Otsing	Sisukava	Keeled
HARJU	18	18	18	14	14	9
HIUMAA	4	4	4	1	0	0
IDA-VIRU	16	15	8	6	4	4
JÕGEVA	10	10	8	10	10	1
JÄRVA	11	11	11	4	3	1
LÄÄNE	11	11	11	6	0	1
LÄÄNE-VIRU	13	13	8	8	1	4
PÕLVA	13	13	12	3	2	2
PÄRNU	19	18	12	9	2	1
RAPLA	10	10	10	5	3	1
SAARE	15	15	7	8	2	3
TARTU	19	17	14	9	2	0
VALGA	11	10	10	6	3	2
VILJANDI	12	11	7	5	5	0
VÕRU	12	11	8	4	1	1
VALLAD kokku	194	187	148	98	52	30
%	100	96	76	50	27	15
LINNAD kokku	33	33	33	26	20	18
%	100	100	100	79	61	54
EESTIS kokku	227	221	181	124	72	48
%	100	97	80	55	32	21

Käeoleva aasta maikuu seisuga on Interneti kaudu juurdepääs 221 kohaliku omavalitsusüksuse veebilehele 227-st. Viimaste kohalike valimiste tulemusena toimunud ühinemise tõttu on uus veebileht alles valmimas Ida-Virumaa Jõhvi vallal ja Viljandimaa Suure-Jaani vallal. Toimivat veebilehte ei ole siiani olemas Pärnumaa Lavassare vallal, Tartumaa Meeksi ja Piirissaare vallal, Valgamaa Öru vallal ja Võrumaa Misso vallal, neist Meeksi, Lavasaare ja Misso vallal on toimiv URL ja avaleheküljel märkus, et veebileht on tegemisel.

Veebileht täidab oma ülesannet teabe kandjana üksnes siis kui on tagatud teabe regulaarne uuendamine. Kuigi AvTS nõuab, et teabe juures oleks olemas selle uuendamise kuupäev, täidetakse seda nõuet suhteliselt harva. Antud uurimuses pöörasime me seetõttu pigem tähelepanu veebilehe faktilisele uuendamisele, mida on hinnatud uudiste ja muu päevakajalise info olemasolu põhjal.

Nagu näha, tulevad veebilehel teabe uuendamisega toime linnad ja maakondadest Harjumaa, Hiiumaa, Järvamaa, Läänemaa ja Raplamaa vallad. Probleemiks tundub teabe uuendamine olevat ligikaudu pooltel Ida-Viru ja Saare maakonna valdadel, kokkuvõttes suudab veebilehte enam-vähem regulaarselt uuendada kolm neljandikku valdadest. Teabe leidmist abistav otsingumootor on olemas umbes pooltel ning ülevaatlik sisukava ligikaudu kolmandikul kohalike omavalitsuste veebilehtedest. Torkab silma, et keskmiselt on linnade veebilehed otsingut abistavate funktsioonidega paremini varustatud kui valdade omad.

Veebilehtede muukeelsed versioonid on enamasti minimaalse sisuga, piirdudes kontaktide ja kohaliku omavalitsuse lühikese kirjeldusega inglise ja/või vene keeles. Erandiks on siin Tallinna, Tartu ja Pärnu veebilehed, mis pakuvad olulist teavet nii inglise, vene, saksa kui ka soome keeles. Ka Narva linna veebilehe venekeelne versioon on võrdlemisi sisukas. Keskmiselt pakuvad linnade veebilehed muukeelselt teavet tunduvalt sagedamini kui seda teevad vallad. Vaid Harjumaal küündib venekeelsete veebilehtede arv linnade tasemele.

2. Kohaliku omavalitsuste põhidokumendid veebis

Põhidokumentideks, mille avalikustamist veebilehel AvTS nõuab, on kohaliku omavalitsusüksuse põhimäärus, struktuuriüksuste põhimäärused, arengukava ja eelarve. Tabel 2 võtab kokku selle teabe olemasolu andmed.

Tabel 2. Kohaliku omavalitsuse põhidokumendid veebis

VALLAD	KOV arv	Põhimäärus PM	Str.üksuste PM	Arengukava	Eelarve
HARJU	18	18	18	18	18
HIIUMAA	4	4	4	4	4
IDA-VIRU	16 (15)*	11	4	12	9
JÕGEVA	10	10	7	9	8
JÄRVA	11	8	6	10	9
LÄÄNE	11	10	4	11	6
LÄÄNE-VIRU	13	10	5	11	11
PÕLVA	13	11	10	12	8
PÄRNU	19 (18)	15	6	15	15

RAPLA	10	9	2	10	9
SAARE	15	11	9	13	7
TARTU	19 (17)	14	14	15	10
VALGA	11 (10)	9	5	10	8
VILJANDI	12 (11)	10	11	10	10
VÕRU	12 (11)	7	5	8	8
VALLAD kokku	194 (187)	157	110	168	140
%	100	81	57	86	73
LINNAD kokku	33	28	24	31	25
%	100	85	72	94	76
EESTIS kokku	227	185	134	199	165
%	100	81	59	88	73

* Sulgudes funktsioneerivate veebilehtede arv

Kõige rohkem võib veebist leida valla ja linna arengukavasid, mis on olemas 86% valdadest ja 94% linnadest. Ka põhimääruste esinemissagedus on keskmiselt üle 80%, vähem on tähelepanu pööratud struktuuriüksuste ja haldusala asutuste põhimääruste kättesaadavusele veebilehe kaudu. Kohalikule eelarvele on Interneti kaudu juurdepääs kolmveerandil kõigist kohalikest omavalitsustest.

Maakondade võrdluses paistavad positiivselt silma Harjumaa, Hiiumaa ja Viljandimaa, suuremat tähelepanu vajab põhidokumentide veebilehe kaudu avalikustamine eelkõige Ida-Virumaal.

3. Teave avaliku teenistuse kohta

AvTS kohaselt tuleb veebilehel avalikustada teave, mis puudutab avaliku teenistust kohalikes omavalitsustes – ametnike nimed, haridus ja eriala ning nende kontaktandmed, ametijuhendid, palgad ning vabade ametikohtade olemasolu. Tabelis 3 on esitatud kokkuvõtte sellise teabe olemasolu kohta.

Tabel 3. Teave avaliku teenistuse kohta

VALLAD	KOV arv	Ametnikud	Ametijuhendid	Palgad	Vabad ametikohad
HARJU	18	18	9	12	6
HIIUMAA	4	4	0	3	1
IDA-VIRU	16 (15)*	14	4	7	6
JÕGEVA	10	10	7	8	6
JÄRVA	11	11	2	11	4
LÄÄNE	11	11	2	8	1
LÄÄNE-VIRU	13	13	3	11	6
PÕLVA	13	13	4	7	3
PÄRNU	19 (18)	18	9	12	2
RAPLA	10	10	3	8	6
SAARE	15	15	5	3	0
TARTU	19 (17)	16	10	10	5
VALGA	11 (10)	10	5	6	0
VILJANDI	12 (11)	11	7	9	6
VÕRU	12 (11)	11	2	7	1
VALLAD kokku	194 (187)	184	72	122	53
%	100	94	37	63	27
LINNAD kokku	33	32	15	27	19

%	100	97	45	82	58
EESTIS kokku	227	216	87	149	72
%	100	95	38	66	32

*Sulgudes funktsioneerivate veebilehtede arv

Nagu tabelist 3 nähtub, on teave kohalikus omavalitsuses töötavate ametnike ja nende kontaktandmete kohta reeglina olemas. Vaid Ida-Virumaa Tudulinna valla ja Tartumaa Peipsiäärese valla veebilehel ei õnnestunud teavet seal töötavate ametnike kohta leida. Kuigi AvTS nõuab ka ametnike hariduse ja eriala veebilehel avalikustamist, on sellise info olemasolu pigem erand kui reegel. Näiteks 33 linna kohta on teave ametnike hariduse ja eriala kohta olemas 9 veebilehel, valdades on olukord vastava info avalikustamisel veelgi kesisem. Ka ametijuhendeid on veebi kaudu võimalik leida väiksema osa omavalitsuste jaoks, enamasti on vallad AvTS nõudele ametijuhendid veebilehel avalikustada minimaalselt tähelepanu pööranud. Vaid Harjumaa, Tartumaa ja Viljandimaa rohkem kui pooltel valdadel on veebilehel nõutud teave leitav. Tuleb märkida, et mõnel juhul võib ametijuhend õigusaktina olla dokumendiregistris, kust selle leidmine on üpris aeganõudev ettevõtmine.

Ka palkade ja lisatasude veebilehel avalikustamise nõuet, mis on suunatud avaliku teenistuse läbipaistvuse tagamisele, ei täida mitmedki omavalitsused – 6 linna ja 65 valla veebilehel ei õnnestunud teavet ametnike palkade kohta leida või siis oli teave vananenud. Maakondadest on vähim tähelepanu palkade avalikustamisele pööranud Saaremaa vallad.

AvTS ei nõua otsesõnu konkreetsete palganumbrite avalikustamist – praegune seaduse sõnastus võimaldab avalikustada üksnes palkade ja lisatasude määramise aluseks olevad õigusaktid. Avalikkuse jaoks on kindlasti ülevaatlikum konkreetsete palganumbrite esitamine, mida paljud kohalikud omavalitsused on ka teinud. AvTS vajaks selles osas täpsustamist, et seaduse kohaldamist ühtlustada ja tagada palkade tegelik avalikustamine.

4. Kodanike teenindamise teave

Sellesse blokki on lülitatud teave, mis puudutab asjaajamist kohalikus omavalitsuses (asutuse juhtide vastuvõtu ajad ja asjaajamiseks nõutavate dokumentide vormid) ning vallas või linnas toimuvaid üritusi ning üldkasutatavaid teenuseid (tabel 4).

Tabel 4. Kodanike teenindamise teave

VALLAD	KOV arv	Vastuvõtt	Vormid	Üritused	Teenused
HARJU	18	16	16	12	18
HIIUMAA	4	2	3	3	1
IDA-VIRU	16 (15)*	13	5	8	8
JÕGEVA	10	7	8	6	7
JÄRVA	11	9	3	11	10
LÄÄNE	11	8	8	8	10
LÄÄNE-VIRU	13	9	5	10	9
PÕLVA	13	7	7	11	4
PÄRNU	19 (18)	15	13	9	15
RAPLA	10	8	7	7	10
SAARE	15	5	8	5	4

TARTU	19 (17)	12	7	9	11
VALGA	11 (10)	8	6	8	9
VILJANDI	12 (11)	8	9	5	7
VÖRU	12 (11)	10	6	7	10
VALLAD kokku	194 (187)	137	111	119	133
%	100	70	57	61	69
LINNAD kokku	33	24	24	29	25
%	100	73	73	88	76
EESTIS kokku	227	161	135	148	158
%	100	70	59	65	70

*Sulgudes funktsioneerivate veebilehtede arv

Enamuse omavalitsuste veebilehed avaldavad eelnimetatud teavet, kuid nii linnade seas kui ka kõigis maakondades on kohalikke omavalitsusi, kus veebilehtede sisu vajaks täiendamist. Ka veebilehel leitavate dokumentide vormide arv on väga erinev – mõnel veebilehel, mis tabelis omab kodeeringut 1, võib leida ainult ühe dokumendi blanketi. Ilmselt oleks vajalik teatud ühtlustatud loetelu dokumentide vormidest, mis on kohustuslikult kättesaadavad veebi kaudu.

Tabeli veerud *Üritused ja Teenused* võimaldavad hinnata, kuivõrd valla või linna veebileht tegutseb infokandjana kodanikele huvipakkuva teabe osas, mis otseselt ei puuduta avaliku võimu teostamist. Näeme, et ligi kolmandik valdadest ja veerand linnadest praegu veel selle ülesandega hakkama ei saa. Teiste hulgast torkab enim silma Saaremaa valdade veebilehtede vähene varustatus kodanikele huvipakkuva teabega.

5. Dokumendiregister

Digitaalselt peetav dokumendiregister on oluline abivahend nii teabe avalikustamise tagamiseks kui ka asutuse asjaajamise korrastamiseks, sest seal peaksid kajastuma kõik asutusse saabunud või seal koostatud dokumendid. AvTS kohaselt pidid seaduse nõuetele vastavad dokumendiregistrid olema olemas ja veebilehel avalikustatud hiljemalt 1. märtsiks 2002.

Hetkel valitsev olukord on kajastatud Tabelis 5, kus lisaks dokumendiregistri olemasolu faktile on registreeritud ka dokumendiregistri teabe uuendamine viimase kuu jooksul. See võimaldab hinnata, kuivõrd süstemaatiliselt leiab dokumendiregister kasutamist. Lisaks on tabeli viimases veerus esitatud andmed kohalikus omavalitsuses menetlevate eelnõude avalikustamisest veebilehel, mida AvTS samuti nõuab.

Tabel 5. Dokumendiregister

VALLAD	KOV arv	Dok.register	Uuendamine	Eelnõud
HARJU	18	18	16	9
HIIUMAA	4	3	3	1
IDA-VIRU	16 (15)*	10	10	3
JÕGEVA	10	8	8	0
JÄRVA	11	8	8	2
LÄÄNE	11	4	3	2
LÄÄNE-VIRU	13	8	6	1
PÕLVA	13	13	11	1
PÄRNU	19 (18)	12	11	4

RAPLA	10	4	4	3
SAARE	15	2	2	3
TARTU	19 (17)	11	8	3
VALGA	11 (10)	10	9	1
VILJANDI	12 (11)	11	10	2
VÖRU	12 (11)	8	8	1
VALLAD kokku	194 (187)	130	117	36
%	100	67	60	19
LINNAD kokku	33	27	27	13
%	100	82	82	39
EESTIS kokku	227	157	144	49
%	100	69	63	22

Eelnõusid võis leida nii dokumendiregistris kui ka eraldi rubriigina veebilehel. Mõnes omavalitsuses olid volikogus arutlusele tuleva eelnõud lisatud uudiste rubriigis leiduvale volikogu istungi päevakorrale. Seega ei pruugi eelnõude kohta käiv statistika olla täielik, sest uudiste arhiivi ei ole antud töös vaadeldud.

Dokumendiregistri olemasolu või puudumine on oluline märk kohaliku omavalitsuse IKT rakendamise suutlikkuse kohta. Seetõttu väärib asjaolu, et dokumendiregistrit ei ole suutnud kasutusele võtta ligi kolmandik kohalikest omavalitsustest, tõsiselt tähelepanu. Maakondadest on halvim olukord Saaremaal, Läänemaal ja Raplamaal, kus üle poole valdadest ei oma veebipõhist dokumendiregistrit. Parem on olukord neis maakondades, kus elektroonilise dokumendihalduse korraldamine on toimunud maakonnaavalitsuse ja valdade koostöös nagu näiteks Valgamaal, kus dokumendihaldus asub ühises Valga avaliku teabe portaalis <http://atp.valgamaa.ee/atp/?id=505>, mida haldab Valga maavalitsus.

Regionaalsete erinevuste väljaselgitamiseks IKT rakendamisel on dokumendiregistri olemasolu suhtarv välja toodud viie Eesti regiooni jaoks, kusjuures arvesse on võetud nii regioonis paiknevad vallad kui linnad. Tulemused on järgmised:

Põhja-Eesti (Harjumaa, Tallinn) – 100%

Kesk-Eesti (Järvamaa, Lääne-Virumaa, Raplamaa) – 62%

Kirde-Eesti (Ida-Virumaa) - 67%

Lääne-Eesti (Hiiumaa, Läänemaa, Pärnumaa, Saaremaa) – 46%

Lõuna-Eesti (Jõgevamaa, Põlvamaa, Tartumaa, Valgamaa, Viljandimaa, Võrumaa) – 86%

Kindla järelduse võib teha Harjumaa kohta – selle piirkonna majanduslik edukus kajastub ka piirkonna omavalitsuste IKT rakenduste valdkonnas. Kas aga saab Lääne-Eesti mahajäämust selgitada majanduslike teguritega, on küsitav, sest Lõuna-Eesti maakonnad, mis reeglina pole paremini materiaalsete ressurssidega varustatud, on suutnud enamasti dokumendihalduse kaasajastamiseks vahendeid leida. Pigem tasuks põhjusi otsida kohalike omavalitsuste ja maavalitsuste koostöömehhanismides ja prioriteetides.

Nagu eelpool juba mainitud, ei saa tabeli 5 andmete alusel teha ühest järeldust, et ainult 22% kohalikest omavalitsustest täidab AvTS nõuet arutlusele tulevad eelnõud avalikustada. Veebilehe sisukava eraldi jaotusena on rubriik *Eelnõud* olemas hinnanguliselt viiendikul omavalitsustest. Samuti oleks kohalikul tasandil toimuva otsustusprotsessi läbipaistvuse huvides ja kodanikele osaluse võimaldamiseks vaja

selgemaid reegleid, millal ja kuidas eelnõud avalikustada. See peaks olema eelkõige kohalike volikogude huvi ja pädevus.

6. Muu oluline avalik teave

AvTS kohaselt tuleb veebilehel avalikustada terve rida avalikkusele potentsiaalselt huvi pakkuvat teavet, mis puudutab majandusstatistikat ja majandusprognoose, tegevuse aruandeid, tellitud uurimuste ja analüüside materjale, riigihankeid ning avaliku sektori poolt asutatud eraõiguslikele juriidilistele isikutele eraldatud materiaalsete vahendite kasutamist. Veebilehtede analüüsil on sellise teabe leidmisele tähelepanu pööratud ja tulemused esitatud tabelis 6.

Tabel 6. Majandusteave, aruanded, uuringud, riigihanked, vara

VALLAD	KOV arv	Majandus	Aruanded	Uuringud	Riigihanked	Vara
HARJU	18	1	2	3	3	0
HIIUMAA	4	0	0	0	0	0
IDA-VIRU	16 (15)*	0	0	0	2	0
JÕGEVA	10	0	0	0	4	0
JÄRVA	11	1	3	1	1	1
LAANE	11	0	0	0	1	0
LAANE-VIRU	13	1	2	0	3	0
PÕLVA	13	0	0	2	1	1
PÄRNU	19 (18)	1	0	1	2	0
RAPLA	10	1	1	1	1	1
SAARE	15	0	0	1	1	0
TARTU	19 (17)	0	0	0	3	0
VALGA	11 (10)	0	1	2	2	0
VILJANDI	12 (11)	0	3	1	2	1
VÕRU	12 (11)	1	0	0	1	0
VALLAD kokku	194 (187)	6	12	12	27	4
%	100	3%	6%	6%	14%	2%
LINNAD kokku	33	0	3	8	12	1
%	100	0%	9%	24%	36%	3%
EESTIS kokku	227	6	15	20	39	5
%	100	3%	7%	9%	17%	2%

Nagu tabelist ilmneb, on selliseid omavalitsusi, kus vastav teave on veebi kaudu leitav, väga vähe. See võib olla tingitud ka asjaolust, et tavaliselt sisukavas eelloetletud teabeliikide jaoks eraldi rubriiki ei ole ja otsingumootori puudumisel on keeruline arhiivifailidest otsitavat leida. Siiski on tõenäolisem oletus, et paljudel väikestel omavalitsustel vastav teave puudub või siis ei pööra kohalikud omavalitsused AvTS antud regulatsioonile tähelepanu. Vaid riigihangete kohta on veidi rohkem teavet, seda eriti linnade osas. Mitmed kohalikud omavalitsused on oma veebilehel andnud lingi Riigihangete Ameti veebilehele, kus kogu info riigihangete kohta on olemas. Ilmselt piisaks sellest, kui esitada veebilehel vastav link, sest ka antud juhul tuleks silmas pidada üldist põhimõtet, et juba loodud teavet ei tuleks uuesti sisestada.

B. Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus

1. Teave volikogu kohta

Tänapäeval on loomulik, et põhiline teave valitud rahvaesindajate ja kohalike volikogude tegevuse kohta oleks saadaval Interneti kaudu. Nagu ilmneb tabelist 7, mis võtab kokku vastavad andmed, on teave 2005. aasta oktoobris valitud volikogude liikmete kohta olemas kõigil toimivatel veebilehtedel v. a. Ida-Virumaa Illuka vallal. Volikogu liikmete kontaktid on pidanud vajalikuks avalikustada veidi üle poolte valdade ja linnade volikogudest, kusjuures maakondadest torkab positiivselt silma Viljandimaa. Teave volikogude komisjonide koosseisu kohta on olemas kõigi linnade veebilehtedel ning enamusel valdadest.

Tabel 7. Teave volikogu kohta

VALLAD	KOV arv	Liikmed	Kontaktid	Komisjonid	Õigusaktid	Protokollid
HARJU	18	18	12	15	15	11
HIUMAA	4	4	2	2	4	3
IDA-VIRU	16 (15)*	14	6	11	10	7
JÕGEVA	10	10	6	10	10	8
JÄRVA	11	11	6	9	5	2
LÄÄN	11	11	8	10	6	6
LÄÄNE-VIRU	13	13	5	12	11	4
PÕLVA	13	13	7	10	11	3
PÄRNU	19 (18)	18	11	17	11	11
RAPLA	10	10	4	10	9	3
SAARE	15	15	10	14	13	2
TARTU	19 (17)	17	8	14	12	4
VALGA	11 (10)	10	4	10	10	8
VILJANDI	12 (11)	11	10	8	9	9
VÕRU	12 (11)	11	3	9	11	8
VALLAD kokku	194(187)	186	102	161	147	89
%	100	96	53	83	76	46
LINNAD kokku	33	33	17	33	29	18
%	100	100	52	100	85	55
EESTIS kokku	227	219	119	194	176	107
%	100	96	52	85	77	47

*Sulgudes funktsioneerivate veebilehtede arv

Loogiline on eeldada, et kui juba kohalikul omavalitsusel on veebileht, siis kasutatakse seda ka volikogus vastuvõetud määruste ja otsuste avalikustamiseks. Paraku ei ole ligi veerand valdadest seda võimalust realiseerinud. Ka mõne linna puhul, kus volikogu tegevust kajastavate dokumentide osas on viide dokumendiregistrile, ei õnnestunud neid realselt leida. Kahjuks tuleb märkida sedagi, et dokumendiregistri kasutuselevõtmisega on informatsiooni leidmine kohaliku tasandi õigusloomest mõnel juhul muutunud ebaülevaatlikumaks, seda eriti juhul, kui puudub viide, et vastav teave on dokumendiregistris. Formaalne dokumendiregistri nõudmine, ilma et oleks vajalikul määral pööratud tähelepanu teabe leidmise hõlbustamisele, ei aita kaasa dokumendiregistrile seatud eesmärkide täitmisele. Samal ajal peitub hästi toimivas ja kasutajasõbralikus dokumendiregistris suur potentsiaal kohaliku võimu tegevuse avalikustamisel. Just tänu

dokumendiregistrile on ligi pooltes kohalikes omavalitsustes võimalik Interneti kaudu tutvuda kohaliku volikogu istungite protokollidega.

2. Teave valla-/ linnavalitsuste kohta

Tabelis 8 on kokkuvõtlikult esitatud valla ja linnavalitsuste tegevust kajastava teabe leidumine veebis. Nii nagu volikogude puhul, on ka kohaliku täitevvõimu isikuline koosseis reeglina võimalik veebilehe kaudu teada saada. Tõrge tekkis vaid Ida-Virumaa Tudulinna vallavalitsuse puhul, kus vastav veebileht ei avanenud ka korduval kontrollimisel. Ka Tartumaa Peipsiääre valla viimaste valimiste tulemusena ametisse asunud valitsuse koosseis ei ole veel veebilehele jõudnud.

Tabel 8. Linna- ja vallavalitsuste teave

VALLAD	KOV arv	Liikmed	Kontaktid	Õigusaktid	Protokollid
HARJU	18	18	16	11	6
HIUMAA	4	4	3	3	3
IDA-VIRU	16 (15)*	14	7	8	7
JÕGEVA	10	10	10	7	6
JÄRVA	11	11	10	3	1
LÄÄNE	11	11	10	7	4
LÄÄNE-VIRU	13	13	13	9	5
PÕLVA	13	13	13	10	4
PÄRNU	19 (18)	18	17	8	8
RAPLA	10	10	10	7	2
SAARE	15	15	15	7	1
TARTU	19 (17)	16	13	9	2
VALGA	11 (10)	10	8	10	8
VILJANDI	12 (11)	11	9	9	8
VÕRU	12 (11)	11	11	10	7
VALLAD kokku	194 (187)	185	165	118	72
%	100	95	85	61	37
LINNAD kokku	33	33	30	25	16
%	100	100	91	76	48
EESTIS kokku	227	218	195	143	88
%	100	96	86	63	39

*Sulgudes funktsioneerivate veebilehtede arv

Valla ja linnavalitsuse liikmete kontaktide veebilehel esitamise jälgimiseks on otsitud kõigi valitsuse liikmete kontakte, mitte ainult nende omi, kes on täitevvõimu palgalisel ametikohal. Võrreldes volikogu liikmetega on valitsuse liikmete kontakte veebist suurem tõenäosus leida.

Valla- ja linnavalitsuse õigusaktide veebi paigutamine on enamasti seotud dokumendiregistriga. Nagu tabelist 8 nähtub, on siingi veel kasutamata ressursse, seda eriti valdade osas. Ka täitevvõimu tegevust kajastavate istungi protokollide avalikustamine on rohkem kui poolte valdade ja linnade jaoks praegu veel tuleviku väljakutse. See rõhutab veelkord hästi toimiva ja sisuka dokumendiregistri tähtsust kohaliku võimu tegevuse avalikkuse ja läbipaistvuse tagamisel.

3. Kogukonna teave

Valdade ja linnade veebilehed on reeglina ette nähtud mitte ainult avaliku võimu tegevuse kajastamiseks, vaid ka kohaliku kogukonda puudutava teabe edastamiseks. Veebilehe toimimine infoportaalina omab kindlasti lisaväärtust ka valla või linna majandusliku arengu seisukohalt. Seepärast on antud töös pööratud tähelepanu sellele, kuivõrd veebilehed praegu täidavad üldisemat teabevahendaja rolli. Statistilised tulemused on esitatud tabelis 9.

Kuigi uudiste edastamise rubriik on olemas peaaegu kõigil veebilehtedel, on antud analüüsis hinnatud seda reaalselt toimivaks ainult juhul, kui sinna on paigutatud päevakohast teavet. Hinnanguliselt kasutab veebilehte kiire teabe edastamise vahendina ligi kolmveerand kõigist valdadest ja valdav enamik linnu.

Tabel 9. Kogukonna teave

VALLAD	KOV arv	Uudised	MTÜd	Ettevõtted	Turism	Ajaleht
HARJU	18	18	13	13	11	12
HIIUMAA	4	4	1	2	3	2
IDA-VIRU	16	9	9	9	11	10
JÕGEVA	10	7	4	6	4	7
JÄRVA	11	11	11	10	9	11
LÄÄNE	11	10	9	10	10	10
LÄÄNE-VIRU	13	10	7	6	8	6
PÕLVA	13	12	5	6	6	7
PÄRNU	19	11	13	10	14	13
RAPLA	10	9	7	9	8	9
SAARE	15	7	3	13	11	9
TARTU	19	11	9	13	3	12
VALGA	11	10	6	4	8	7
VILJANDI	12	6	5	9	6	9
VÕRU	12	6	9	4	9	6
VALLAD kokku	194	141	111	124	121	130
%	100	73	57	64	62	67
LINNAD kokku	33	30	21	23	24	17
%	100	91	64	70	73	51
EESTIS kokku	227	171	132	147	145	147
%	100	75	58	65	64	65

Kohalikus omavalitsuses tegutsevate kodanikuühenduste ja ettevõtete kohta saab veebilehelt reeglina teavet Järvamaa ja Läänemaa valdade jaoks, ülejäänud maakondades on pilt kirjum. Nii näiteks võib Saaremaa valdade veebilehtedelt üldjuhul leida teavet ettevõtete kohta, kodanikuliikumine on jäänud tagaplaanile. Võrumaal on tendents vastupidine.

Spetsiaalne turismiinfole pühendatud rubriik või koguni veebilehe eraldi väljavõte on olemas 145 kohalikul omavalitsusel. Vallad ja linnad püüavad turistide tähelepanu tutvustades oma vaatamisväärsusi ja pakkudes teavet majutus- ja toitlustamisvõimaluste jms. kohta. Turistidele on mõelnud praktiliselt kõik Läänemaa ja Järvamaa vallad, kuid millegipärast on paljud Tartumaa vallad veebilehe potentsiaali turistide ligimeelitamiseks alahinnanud. Valla külastajale

huvipakkuv teave võib isegi veebilehel olemas olla, kuid kindlasti oleks kasutajasõbralikum vastava teabe koondamine eraldi rubriiki.

Ainuke seni vaadeldud statistiline näitaja, kus vallad ületavad märgatavalt linnade keskmist, on kohalike ajalehtede kättesaadavus veebis, mis on olemas 67% valdadest ja 51% linnadest. Mitmed vallad ja linnad on oma veebilehtedel esitanud ka lingi antud regiooni on-line ajaleheväljaandele, mida oleme samuti lugenud statistika seisukohalt positiivseks tulemuseks.

4. Interaktiivsed vahendid

IKT pakub palju uusi võimalusi kodanike kaasamiseks ja tagasisideks, mis kokkuvõttes peaks parandama avaliku võimu demokraatlikku toimimist. Just kohalikul tasandil, kus otsustatakse palju inimeste igapäevaelu küsimusi, on uute suhtluskanalite avamine äärmiselt oluline. Tabelis 8 on kokkuvõtlikult esitatud kohalike omavalitsuse veebilehtedel leiduvate interaktiivsete suhtlusvahendite (inglise k. *e-tools*) praegune seis.

Tabel 10. Interaktiivsed vahendid

VALLAD	Arv	Teabenõue	Külastisr.	K. – v.	Gallup	Foorum
HARJU	18	15	5	2	4	9
HIIUMAA	4	0	0	0	0	2
IDA-VIRU	16	5	5	0	0	1
JÕGEVA	10	5	0	0	0	0
JARVA	11	4	6	0	1	1
LÄÄNE	11	5	1	0	1	4
LÄÄNE-VIRU	13	10	4	0	2	3
PÕLVA	13	10	1	0	1	1
PÄRNU	19	10	12	0	0	4
RAPLA	10	6	1	0	3	5
SAARE	15	7	4	0	0	7
TARTU	19	4	1	0	2	4
VALGA	11	3	2	0	1	2
VILJANDI	12	9	0	0	1	1
VÕRU	12	3	3	0	1	4
VALLAD kokku	194	92	45	2	17	48
%	100	47	23	1	9	25
LINNAD kokku	33	21	11	6	10	10
%	100	63	33	18	30	30
EESTIS kokku	227	113	56	8	27	58
%	100	50	25	3	12	26

Teabenõue on avaliku teabe seaduses sätestatud aktiivne ja kiire infopäringu vorm. Olukorras, kus järjest enam inimesi kasutab teabe hankimiseks veebi, peaks vajaliku dokumendi mitteleidmisel olema võimalik esitada koheselt veebipõhine teabenõue. Seda võimalust ongi silmas pidanud ligi pooled valdadest ja veidi üle 60% linnadest. Eeskuju väärivad need veebilehed, kus teabenõue on lihtsalt leitav juba avalehelt. Maakondadest on teabenõudega reeglina varustatud Harjumaa, Lääne-Virumaa, Viljandimaa ja Põlvamaa vallad. Elektroonilist teabenõuet ei ole veel kasutusel Hiiumaa kohalikes omavalitsustes ning ka Tartumaal on seda teinud vähem kui veerand valdadest.

Veebilehel olev külalisraamat on enamasti kasutusel tagasiside kanalina, sest tavapäraste külalisraamatute viisakusavalduste asemel kohtab seal peamiselt küsimusi kohalikele võimukandjatele ja probleemidele osutusi, mis aga kahjuks jäävad enamasti vastukajata. Külalisraamatu formaat vajab siiski täit tähelepanu, sest kohalikul tasandil on see praegu kõige levinum avaliku tagasiside vorm, mis on olemas ligi veerandil valdadest ja kolmandikul linnadest.

Külalisraamatust sobivam formaat kodaniku ja valla või linnavalitsuse suhtlemisel on ilmselt veebilehe küsimuste ja vastuste rubriik, mis suunab kodanikku formuleerima oma tagasisidet vajava probleemi konkreetse küsimusena ning viitab ka kohaliku võimu valmisolekule küsimusele vastata. Kahjuks on sellist võimalust kasutanud ainult vähesed omavalitsused. Ka on külalisraamatu nime all leitavad on-line rakendused mõnel juhul lahendatud veebifoorumi põhimõttel, kus sissekandeid saab kommenteerida. Ilmselt tuleks asjale kasuks sisu ja nimetuse omavahel kooskõlla viimine.

Operatiivset tagasisidet veebilehe kasutajaga võimaldab lihtsa küsitluse ehk gallupi vorm, mis on olemas 17 valla ja 10 linna veebilehel. Kuigi keeruliste poliitikaküsimuste puhul võib selline instrument anda liialt pinnapealse tulemuse, võimaldab see siiski veebilehe külastajal oma arvamust avaldada ja teiste seisukohtadega võrrelda. Mitmed kohalikud omavalitsused on küsinud arvamust oma veebilehe kohta ja saavad tulemust arvestada veebilehe arendamisel.

Kõige enam osalusdemokraatiat soosivaks rakenduseks veebilehel on ilmselt foorum, kus kodanikel on võimalus püstitada huvipakkuvaid teemasid ja nende üle arutleda. Online-foorum on olemas veerandil valdadest ja ligi kolmandikul linnadest. Käesolevas uuringus ei olnud eesmärgiks analüüsida foorumite sisulist külge, kuid isegi põgus vaatlus näitab, et foorumit kasutatakse erineva intensiivsusega ja erinevatel eesmärkidel. Kohaliku võimu esindajate osalemine foorumites tundub siiski olevat pigem erand kui reegel. Samuti vajab senisest suuremat tähelepanu foorumi kasutajaliides, sest väga keeruline struktuur võib selle kasutamist piirata. Ananüümsete sissekannete teema on aktuaalne ka kohalikul tasandil, mõned vallad on foorumil osalemiseks esitanud eelneva registreerimise nõude. On olnud ka juhtumeid, kus foorum on suletud vallavolikogu otsusega.

Kui hinnata avalikkuse tagasiside võimalusi erinevates maakondades, siis torkab silma, et mitmes maakonnas on sellele minimaalselt tähelepanu pööratud. Näiteks ühelgi Jõgevamaa valla veebilehel ei leidu kohta, kus inimesed saaksid oma seisukohti ja ettepanekuid avalikustada (teabenõue seda rolli ei täida), Viljandimaal on selline võimalus kahe valla veebilehel. Teistest maakondadest märgatavalt paremini on interaktiivsed vahendid kasutatud Harjumaa ja Pärnumaa valdade ning ka linnade veebilehtedel.

C. Digitaalallkirja seadus

Käesolevas uuringus ei õnnestunud ühelgi veebilehel leida juhiseid digitaalallkirja kasutamise võimaluste kohta antud vallas või linnas. Paremal juhul võis leida rubriigi *e-teenused*, mis sisaldas lingi X-tee e-teenuste veebikeskkonda <https://www.eesti.ee/portaal/portaal.index>. Kuigi sellise viite olemasolul on

veebilehede analüüsi excel tabelites kodeeringuks 1, ei tähenda see automaatselt, et antud kohalik omavalitsus ise osutaks veebi kaudu avalikku teenust. See võib aset leida ainult nendes valdades ja linnades, kelle kohta on vastav teave esitatud Kodanikuportaalis. Kodanikuportaali sisse logides võib sealt leida hetkel 46 kohaliku omavalitsuse nimetuse, kuhu on võimalik saata digitaalselt allkirjastatud kirju ja dokumente. Digitaalselt allkirjastatud dokumentide saatmise võimalus piirdub küll vaid Tallinna ja Tartu linnavalitsusega, kusjuures Tallinna linnavalitsusele saab digitaalselt esitada reklaamimaksuga seonduva maksudeklaratsiooni. Üksnes Tartu linnavalitsus suudab pakkuda 14 erinevat asjaajamist digitaalsel kujul, olles sellega Eesti vaieldamatu liider. Kahjuks ei sisalda kummagi linna veebileht lihtsalt leitavat teavet selle kohta, milliseid avalikke teenuseid osutatakse veebi kaudu. On ilmne, et kõrvuti veebiteenuste väljaarendamisega tuleb avalikkust nende kasutamise võimalustest teavitada.

Tähelepanu väärrib Digitaalallkirja seaduse rakendamisel juurdunud praktika, mis on võimaldanud selle kaasaegse ametiasutustega suhtlemise vahendi rakendamise lükata ebamäärasesse tulevikku. Seaduse rakendussätte § 43 lõiked 2 ja 3 sätestavad:

(2) Vabariigi Valitsus kehtestab 2001. aasta 1. märtsiks riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutuste ning avalik-õiguslike juriidiliste isikute asjaajamiskorra ühtsed alused, mis võimaldavad asutuste asjaajamises kasutada ka digitaalselt allkirjastatud dokumente.

(3) Riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused ning avalik-õiguslikud juriidilised isikud korraldavad oma asjaajamise 2001. aasta 1. juuniks ümber vastavalt käesoleva paragrahvi lõikes 2 sätestatud asjaajamiskorrale.

Kahjuks on Vabariigi valitsus Digitaalallkirja seaduse rakendamiseks vastu võetud 26.02. 2001 määrusega **Asjaajamiskorra ühtsed alused (RT I 2001, 20, 112)** jätnud täpsemalt reguleerimata, kuidas peaks toimuma digitaalallkirjale üleminek kodanike ja erasektoriga suhtlemisel. Asutustevahelises asjaajamises lubatakse digitaalallkirjaga dokumenti saata vaid juhul, kui saaja asutuse veebilehel on vastav teave digitaalallkirjaga dokumentide vastuvõtmise kohta ja see on sätestatud saaja asutuse asjaajamiskorras või muus õigusaktis.

On mõistetav, et digitaalallkirja kasutuselevõtt nõuab teatud kohanemisaega, aga sellega lubamatu viivitamine tähendab, et e-riigi potentsiaal kodanike paremaks teenindamiseks jääb suures osas kasutamata.

V e-Teenused kohalikes omavalitsustes

Käeoleva analüüsi andmete alusel on võimalik esitada ka mõningad kokkuvõtlikud järeldused kohalikes omavalitsustes pakutavate e-teenuste kohta võttes aluseks Euroopa Liidus kasutusele võetud e-teenuste 4-tasemelise jaotuse <http://europa.eu.int/idabc/servlets/Doc?id=19528>. Kuna töö eesmärgiks ei olnud eraldi keskendumine erinevatele avalike teenuste liikidele, mille koguarv võib olla 140 lähedal (vt. näiteks Tallinna Ülikoolis valminud Jane Laane magistritööd), siis saame antud uuringu alusel teha vaid üldistavaid järeldusi seele kohta, kas antud taseme avalik teenus on kohalikus omavalitsuses rakendatud.

1. Teabeteenus

Seda teenust osutavad kõik omavalisused, kellel veebileht on olemas, aga väga erinevas mahu, nagu nähtub tabelitest 1 – 10. Eraldi tuleks esile tuua aktiivse teabeteenuse taotluse ehk teabenõude veebipõhise esitamise võimalus, mis on kasutusel 47% valdadest ja 63% linnadest.

2. Blanketiteenus

Kuigi AvTS nõuab kohaliku omavalitsuse asjaajamises kasutamisel olevate vormide paigutamist veebilehele, täidetakse seda nõuet väga erinevas mahu või siis ei täideta üldse. Nii ei õnnestunud tervelt 43% valdade ja 27% linnade veebilehtedelt leida ühtegi vormi. Suurt kasu pole ka sellest, kui saadaval on vaid ühe-kahe dokumendi blanketid.

3. Veebivormi teenus

Selle teenuseliigi kasutamine eeldab võimalust dokumentide digitaalseks allkirjastamiseks ja veebi kaudu sisestamiseks kohaliku omavalitsuse infosüsteemi. Nagu juba eelpool kirjeldatud, pakub sellist teenust märkimisväärselt ainult Tartu linn, teenusega on algust teinud ka Tallinn.

4. Võrguteenus

Sellise integreeritud teenusetaseme olemasolu veebilehtede andmete alusel ei olnud võimalik registreerida.

VI Kokkuvõte

2006 . aasta maikuu seisuga on **toimiv veebileht olemas valdaval osal Eesti kohalikest omavalitsustest** – kõigil 33 linnal ja 187 vallal 194-st. Uus veebileht on loomisel 2 vallal, mis tekkisid 2005. aasta kohalike valimistel mitme kohaliku omavalitsusüksuse ühinemise tulemusena, viis valda pole siiani leida võimalust veebilehe loomiseks.

Teabe uuendamine veebilehel, mis on kriitilise tähendusega selleks, et veebileht täidaks oma rolli uue suhtluskanalina kohaliku võimu ja avalikkuse vahel, **valmistab raskusi hinnanguliselt veerandile kõigist valdadest**. Olukord on parem linnades, kuid ka siin torkab silma suur erinevus kodanikele pakutava päevakajalise teabe mahu.

Vajaliku teabe leidmine veebilehtedelt on üpris loominguline ülesanne, sest kasutatava märksõna alusel ei ole pahatihti võimalik otsustada teabe sisu üle. Ka on samasuguse teabe juurde juhatamiseks kasutusel erinevad tähistused. Kohati jääb mulje, et avalikele kujundamisel on rohkem tähelepanu pööratud kaunile kujundusele kui lihtsa ja tarbijasõbraliku sisukava loomisele. Õnneks leidub kõigis maakondades ka selliseid veebilehti, millest eeskju võtta ja õppida.

Hinnates **avaliku teabe seaduse nõuete täitmist** tuleb tõdeda, et sellega on raskusi väga paljudel kohalikel omavalitsustel. Võttes aluseks üksnes need avaliku teabe

liigid, mis kohalikus omavalitsuses kindlasti on olemas, saame käesoleva analüüsi alusel järeldada, et linnadest täidavad AvTS nõudeid punktuaalselt Kunda, Tallinn, Tartu ja Viljandi. Valdadest võib teistele AvTS täitmisel eeskujuks tuua Harjumaa Saku valla, Jõgevamaa Pajusi valla, Järvamaa Albu valla, Läänemaa Kullamaa valla, Raplamaa Juuru valla ja Valgamaa Otepää valla. Kõige rohkem patustatakse AvTS nõude vastu, mille kohaselt ametnike kohta tuleb esitada teave nende hariduse ja eriala kohta, samuti veebi välja panna ka ametijuhendid.

AvTS muudatuste kavandamisel tuleb uuesti analüüsida, mis ulatuses kirjutada seaduses ette kohustuslikus korras veebilehel avalikustatav teave. Seda küsimust tuleks vaadelda koos dokumendiregistri probleemistikuga, sest põhimõtteliselt võiks veebi kaudu olla juurdepääs kogu kohalikku omavalisusse saabuvale või seal loodavale teabele, mille avalikustamiseks puuduvad seadusega määratud piirangud. Iga teabekandja on dokument ja peaks kajastust leidma dokumendiregistris, üldjuhul mitte ainult metaandmete, vaid ka sisu tasemel. Pigem taandub küsimus sellele, *kuidas avalikkusele huvipakkuvat teavet esitada nii, et see oleks lihtsasti leitav ja selgelt ning arusaadavalt esitatud.* Kindlasti on vajalik koostada kohaliku omavalitsuse veebilehe korraldamise hea tava või käsiraamat, mis võimaldaks levitada parimat praktikat, vältida korduma kippuvaid vigu ning ühtlustada informatsiooni pakkumist terves avalikus sektoris.

Tõsist tähelepanu väärivad dokumendiregistriga seonduvad küsimused. Praegune AvTS regulatsioon on selgelt ebapiisav ülevaatliku ja sisuka dokumendiregistri pidamise tagamiseks. Senist erinevate dokumendihalduse programme kasutamise kogemust on vaja põhjalikult analüüsida ja selle alusel anda soovitus edasisteks arendustöödeks. Selleks on soovitav moodustada kohalike omavalitsuste ja keskvalitsuse ühine tööühm. Seeläbi oleks võimalik saavutada avaliku sektori selgem arusaam kaasaegsest dokumendihaldusest, samuti on oluline vahendite kokkuhoid läbi ühiste arendustööde.

Kodanike osalusvõimaluste suurendamiseks avaliku poliitika kujundamisel peaksid veebilehed süstemaatiliselt ja õigeaegselt esitama informatsiooni kohalikus omavalitsuses arutlusel olevate probleemide ja pakutavate lahenduste kohta. Selles osas on veebilehtede areng alles algfaasis. Kuigi tagasisidet võimaldavad platvormid on olemas veerandil kõigist omavalitsustest, on nende kasutamine juhuslik ega haaku otseselt toimuvate otsustusprotsessidega. Ilmselt kiirendaks veebilehtede arengut suurema interaktiivsuse suunas teema tõstatamine kohalikes volikogudes ning teiste riikide kohalike omavalitsuste positiivsete kogemuste järgimine.

Täielikult e-keskkonnas pakutavate teenuste rakendamine kohalikul tasandil on olnud väga tagasihoidlik – seda on märkimisväärselt suutnud teha vaid Tartu linn. Olukord vajab kiiret muutmist, sest reaalne võit kodanikule asjaajamises ei tulene mitte blanketi olemasolust veebilehel, vaid võimalusest dokument menetlusse anda ilma füüsiliselt omavalitsust külastamata, aja- ja sõidukuludeta. Digitaallkirja ja veebipõhiste teenuste kasutuselevõtu kiirendamiseks valdades ja linnades on kindlasti vaja riigi tuge.

Kokkuvõtteks tuleb tõdeda, et infoühiskond kohalikul tasandil vajab senisest selgemat eesmärgipüstistust ja vahendeid arengu kiirendamiseks. Edu pandiks on

seejuures kohaliku ja riigivõimu koostöö, mille ergutamiseks ja suunamiseks tuleb määrata vastutavad ametkonnad ja -isikud ning ette näha vahendid riigieelarves.

II OSA

KOHALIKE OMAVALITSUSTE IKT POTENTIAALI UURING

I Uuringu eemärk

Riigikontrolliga sõlmitud lepingu raames oli eGA üheks ülesandeks uurida kohalike omavalitsuste IKT potentsiaali, et selle alusel hinnata kohalike omavalitsuste (edaspidi KOV) arvutiseeritust, sellega kaasnevaid probleeme, tehnilist ja vaimset valmisolekut e-teenuste osutamiseks elanikkonnale, koostöövõimet ning tegelikku koostööd riiklike institutsioonidega.

II Metoodika

Küsimustik on täidetud 2006. aasta kohalike omavalitsuste (edaspidi KOV-de) veebiuuringute projekti osana. Projekti tellijaks on Riigikontroll, täitjaks e-Riigi Akadeemia Sihtasutus. Projekt koosneb kõikide Eesti KOV-de kodulehtede analüüsist, KOV-dele saadetud IT potentsiaali küsimustike täitmisest ja analüüsist ning Begix enesehindamisankeedi täitmisest ja analüüsist.

Uuringu läbiviimiseks paluti kõigil Eesti omavalitsustel täita küsimustik. Teadlikult saadeti esimene teavitus välja ainult e-kirjana, omavalitsuse veebilehel kajastaval ametlikul aadressil.

17. aprillil saadeti kõikidele KOV-dele välja e-mail, kus paluti täita manusena kaasas olev IT potentsiaali küsimustik (MS Exceli tabel) ning Begix enesehindamisankeet, viitena kodulehele www.begix.net. Kuna ankeete tagastati väga vähe (21), saadeti 8.mail välja teine meeldetuletuskiri e-mailina, kus paluti nii küsimustik kui enesehindamisankeet täita.

Palutud tähtjaks, 12.maiks oli IT potentsiaali küsimustik saadetud tagasi vaid 64 omavalitsuse nimel. Seetõttu saadeti 15.mail kolmas meeldetuletuskiri tavakirjana.

Tavakirjale oli reaktsioon märksa elavam ning kokkuvõttes laekus 1. juuni seisuga 115 vastust. Vastused saatsid 8 linna- ja 96 vallavalitsust (kokku 104) ning osaliselt täidetuna saatsid ankeedid teele veel 11 vallavalitsust. Ühe valla – Otepää - andmed olid esitatud tarkvaras, mille avamiseks vahendeid ei leidunud. Esitatud ankeedid hõlmavad 50% Eesti kohalikest omavalitsustest.

Ankeet oli koostatud sarnaselt Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi Riigi Infosüsteemide Osakonna (RISO) poolt riigiasutustele väljastatavale ankeedile.

Vastavalt kokkuleppele Riigikontrolli ja RISOga saab RISO pärast Riigikontrolli auditi lõppu omavalitsuste IKT potentsiaali uuringu ankeetide andmed oma käsutusse ning sisestab need oma andmebaasi. Selle tulemusena on järgmisel aastal omavalitsustel võimalik ankeet täita veebipõhiselt ning võrdlusena on nähtavad ka eelmise ankeedi tulemused, mis oluliselt lihtsustab ankeedi täitmist ning võimaldab ankeedi täitjal jälgida oma asutuses toimunud muudatusi.

Lisaks ankeedile viidi läbi hulk intervjuusid- Võrumaa, Valgamaa, Tartumaa maavalitsuste infojuhtidega, süvaintervjuud Tallinna ja Tartu linna IT juhtidega, osaleti riigi ja KOV infojuhtide infopäevadel ning seal toimunud pikkades aruteludes. Samuti küsitleti telefoniintervjuudes ja e-kirjade abil KOV IT-juhtidelt täiendavat info ankeetides kajastuvate tulemuste ja hinnangute kohta. Internetiühenduse küsimuses konsulteeriti ka andmesideettevõtete ja Riigi Infosüsteemide Arenduskeskusega.

III Kokkuvõtted

Kokkuvõtvad tabelid on esitatud lisana MS Exceli formaadis.

Järgnevalt analüüsime vastuseid esitatud küsimustele, mida on täiendatud valla IT-juhtide ja maavalitsuste infojuhtidelt saadud informatsiooniga.

Omavalitsuste varustatus arvutitega

Uurigu tulemusena selgub, et sisuliselt kõik omavalitsusametnikud, kelle töö iseloom nõuab arvuti kasutamist, on varustatud arvutiga. Vaid mõned väiksed vallavalitsused nendivad vajadust täiendavalt soetada 1-2 arvutit.

Suuremates omavalitsustes on arvuteid rohkem kui ametnikke, mis on seletatav arvutite paigaldamisega nõupidamisruumidesse esitlustehnika juhtimiseks. Samuti kajastab arvestus mõnede KOV puhul arvuteid omavalitsuse ruumides tegutsevates infopunktides, kus need on avalikus kasutuses.

Arvestades asjaolu, et tänapäevase lauaarvuti soetushind on maksimaalselt 1,5-kordne omavalitsusametniku ühe kuu personalikulust, on täieliku arvutitega varustatuseni jõudmine käesoleva, 2006. aasta küsimus.

Sülearvutite osakaal töökohaarvutitest on jõudnud 11%ni. Ka intervjuudest selgus, et tulevikus valitseb soov sülearvuteid juurde soetada.

Selle põhjusena tõsteti esile järgmisi asjaolusid:

- mobiilsuse kasv
- traadita andmeside paranev kättesaadavus
- inimeste soov võimalusel kodus töötada.

Eeskätt soetatakse sülearvuteid omavalitsuste juhtidele ning töötajatele, kelle töö ei eelda kogu tööaja vältel kontoris viibimist. Samuti tehakse esimesi ettevalmistusi sülearvutite kasutamiseks väli-inspeksioonidel (heakorra-, ehitusjärelvalve- ja ettevõtlus-järelvalveinspektorid) linnades.

Arvutite varustatus internetiühendusega

Rõõmustav on asjaolu, et **kõik olemasolevad arvutid on ühendatud internetti**. Käesolevas küsitluses ei uuritud otseselt omavalitsuste ühendatust lairiba internetiühendusega, kuna selle kohta on pädev ülevaade olemas Riigi Infosüsteemide Arenduskeskusel (RIA). Ankeetide kommentaaridest ja intervjuudest selgub, et teoreetiliselt on kõigil omavalitsustel lairiba internetile juurdepääs, küll on aga mitmetel omavalitsustel probleeme andmeside kvaliteediga, mis puudutab eriti Külatee 1 projekti raames Kultuuriministeeriumi finantseerimisel rajatud raadiovõrke osades maakondades. (Probleemi olemus seisneb lühidalt selles, et hange kuulutati võrgu ehitamise, aga mitte hilisema opereerimise peale. Osades maakondades konkursi võitnud ja võrke ehitanud ettevõtte rajas minimaalnõuetele vastava võrgu, mille eluiga lõppes üldjuhul garantiiaja lõppedes).

IKT organisatsioon

Üksused

Spetsiaalsed IKT küsimustega tegelevad allüksused on linnadel ning vaid mõnel suuremal vallal. IKT allüksuse omamine eeldab kriitilise hulga arvutitöökohtade olemasolu. Samas on mitmed omavalitsused (näit. Jõelähtme, Paistu ja Jõgeva Vallavalitsused) sõlminud hoolduslepingud ettevõtetega oma arvutipargi hooldamiseks ning nad oma IKT allüksust ei oma.

Struktuuriliselt paiknevad IKT allüksuselt tüüpiliselt kas kantselei või arendusosakonna alluvuses.

IKT nõukogu

IKT nõukogusid praktiliselt omavalitsustel ei ole. Linnadest on teadaolevalt selline nõukogu vaid Tallinnal. Tartu Linnavalitsusel on kavas selline nõuandev kogu luua 2006. aastal.

IKT personal ja hoolduslepingud

IKT personali on omavalitsustes põhipalgal vähe. Vaid suuremad linnad saavad endale lubada mitme palgalise IKT - töötaja olemasolu. Paljud vallad kasutavad IT-spetsialisti lepingu alusel, kes töötab samaaegselt koolis või mõnes eraettevõttes. Omavalitsustel on ka IKT hoolduslepinguid, kuid käesolev ankeet ei spetsifitseerinud nende liigitust. Intervjuude tulemusel selgus, et lepingud on sõlmitud valdavalt veebi haldamiseks, andmeside korraldamiseks, raamatupidamistarkvara hooldamiseks, samuti mõnes suuremas linnas (Tartu, Tallinn) ka riist- ja tarkvara rentimiseks.

Veebi haldamine

Veebi haldamiseks on omavalitsustel üldjuhul ametisse nimetatud kindel isik. Vaid üksikud omavalitsused nendivad, et seda tehakse kollektiivselt.

Trend näib olevat selles, et veebi sisuline ja tehniline haldamine viiakse (eeskätt suuremates omavalitsustes) lahku. Seda võib pidada ka küllaltki loogiliseks arenguks, kuna veebi tehniline käitlus ning sisuga täitmine on olemuslikult erinevad asjad ja nõuavad seega erinevat ettevalmistust.

Vastutus veebi sisu eest on paljudel juhtudel vallasekretäri õlgadel. Tegu on küllaltki loogilise otsusega, kuna just vallasekretär kui valla kõrgeim administratiivametnik peab tagama dokumentide sisu õigsuse ning nende adekvaatse avalikustamise.

Arengukava

Kas omavalitsusel on olemas arengukava?

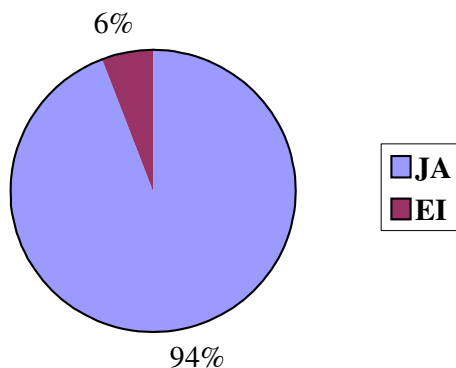

Diagramm 1

Praktiliselt kõigil omavalitsustel on olemas arengukava. Need, kes märkisid tabelis arengukava puudumist, selgitasid täpsustamisel, et tegu on arengukava uuendamisega või ühinenud omavalitsustele uue arengukava koostamisega (Tapa vald). Nõue omada arengukava tuleneb mitmetest seadustest ning arengukava on omavalitsuse tegevuse üks alusdokumente.

IKT arengukava

Kas omavalitsusel on IT arengukava?

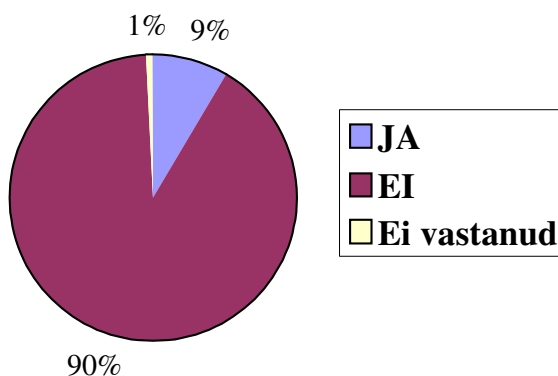

Diagramm 2

IKT arengukava on olemas vähestel omavalitsustel, eeskätt suurematel (vastanutest 10%). Kuna käesoleva uuringu sisuks ei olnud IKT arengukavadega tutvumine, ei saa me hinnata nende dokumentide sisu.

Küll aga näitab 10% omavalitsustel IKT arengukava olemasolu asjaolu, et suuremad organisatsioonid planeerivad IKT alaseid tegevusi pikema aja peale ette ning süsteemse arengu tagamiseks on plaanid fikseeritud arengukavas.

Riistvara ja tarkvara

Operatsioonisüsteemid

Erinevad operatsioonisüsteemid KOV-ide töökohaarvutites

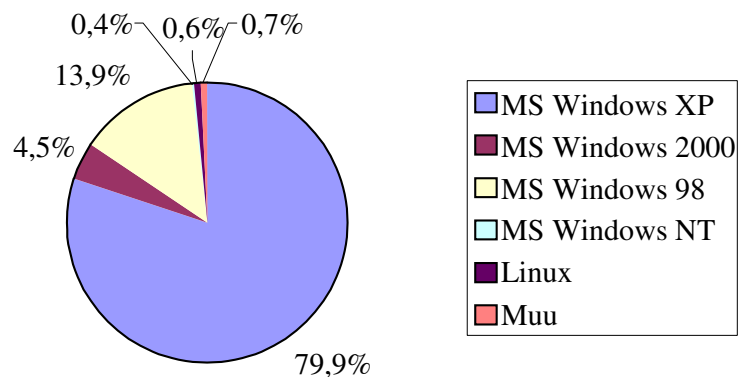

Diagramm 3

Praktiliselt kõik töökohaarvutid on varustatud Windows-operatsioonisüsteemi erinevate versioonidega, vaid 1% töökohaarvutitest kasutab Linuxit.

KOV serverarvutite operatsioonisüsteemid

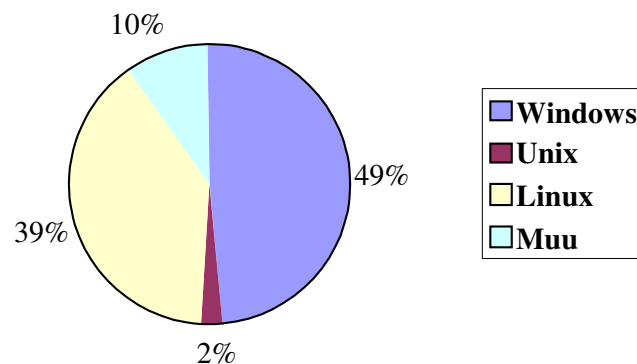

Diagramm 4

Serverarvutite osas on operatsioonisüsteemide jaotus järgmine: Windows 49%, Linux 39%, muud 12%.

Kõik omavalitsused ei oma serverit. Intervjuudest selgus, et osadel omavalitsustel on e-kirjavahetuseks ning veebi majutamiseks teenusleping ettevõtjatega. Osad vallad jagavad oma serverivajadust näiteks kohaliku kooliga. Seega ei ole serveri omamiseks ka otsest vajadust, kui teenuseid on võimalik väljastpoolt osta. Küsimus seisneb siinkohal pigem andmetest varukoopiate tegemises (või mittetegemises). Antud teemat käsitleme soovitude alajaotuses.

Integreeritud kontoritarkvara

Integreeritud kontoritarkvara kasutamine 2005

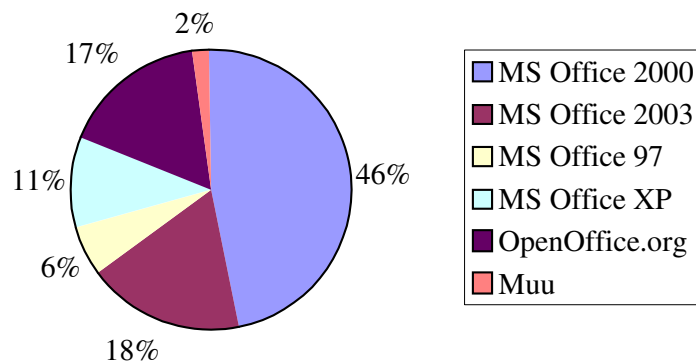

Diagramm 5

Kontoritarkvara pakettidest on ülekaalukalt populaarseim MS Office oma erinevate versioonidega. OpenOffice osakaal on ca 11%.

Silma torkas asjaolu, et paljud omavalitsused kasutavad samaaegselt erinevates arvutites MS Office erinevaid versioone, mis on ilmselt tingitud arvutite erinevast vanusest ning koos arvutiga soetatud tarkvarast. Ka kasutavad mõned omavalitsused paralleelselt nii MS Office kui vabavaralist OpenOffice. Täpsustamisel selgus siiski, et tegu on kas ülemineku perioodiga või koosvõime testimisega.

Andmebaasitarkvara

Andmebaasitarkvara kasutamine 2005

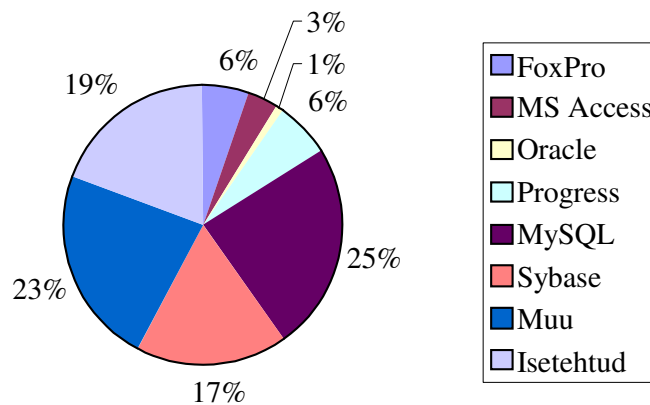

Diagramm 6

Andmebaasitarkvaradena kasutatakse erinevaid tooteid, populaarsemad on FoxPro, MySql ja Sybase.

Raamatupidamistarkvara

Raamatupidamistarkvara kasutamine töökohtade lõikes 2005

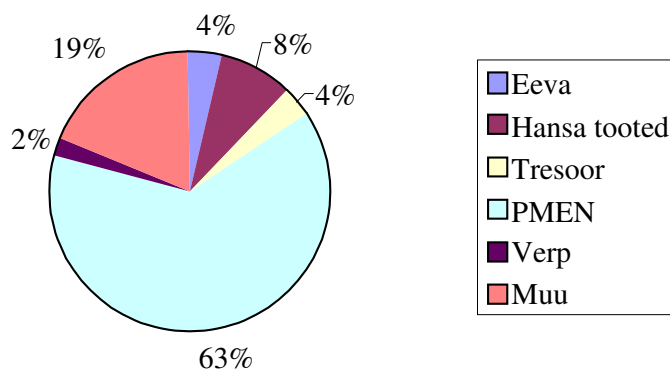

Diagramm 7

Raamatupidamistarkvara toodetest on töökohtade lõikes ülekaalukalt populaarseim PMEN, kasutatakse ka Hansa tooteid, Eevat, Tresoori, Verpi. Tartu Linnavalitsus on edukalt juurutanud Axapta (60 töökohta).

Tallinna Linnavalitsuses käib SAP juurutamine senise 8 erineva tarkvara asemele (ei kajastu arvudes).

Raamatupidamistarkvara kasutamine asutuste lõikes (kohalikes omavalitsustes) 2005

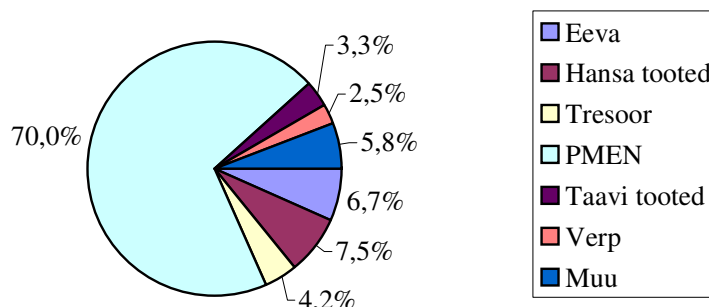

Diagramm 8

Ka asutuste lõikes saab vastavalt diagrammile välja tuua PMEN tarkvara ülekaaluka eelistatavuse raamatupidamistarkvarana. Ülejäänud diagrammil välja toodud tooted jäävad kasutatavuse poolest kõikide vastanute andmete põhjal alla 10%, kuid on siiski KOV-des olemas.

Dokumendihaldustarkvara

Dokumendihaldustarkvara kasutamine 2005 töökohtade lõikes

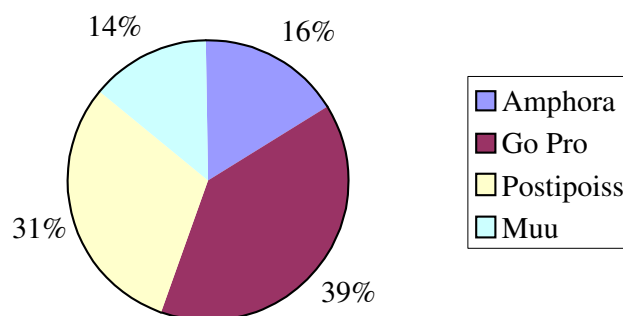

Diagramm 9

Dokumendihaldustarkvaradena on populaarseimad Postipoiss ja Amphora, mida kasutab enamus omavalitsusi. Tartu Linnavalitsus koos allasutustega kasutab GoProd, mille mõju suure kasutajate arvu tõttu (315) kajastub ka üleval toodud diagrammil.

Kasutatakse ka Pikseli, Dogre ja Intrali toodet.

Kahjuks terve hulk omavalitsusi (24% vastanutest) ei kasuta ühtegi dokumendihaldustarkvara toodet. Intervjuudes toodi põhjustena välja vastava tarkvara vajaduse puudumine väikeses omavalitsuses, tarkvara terviklahenduse ning juurutamise kõrge hind, samuti huvi puudumine.

**Dokumendihaldustarkvara asutuste lõikes
(kohalikes omavalitsustes) 2005**

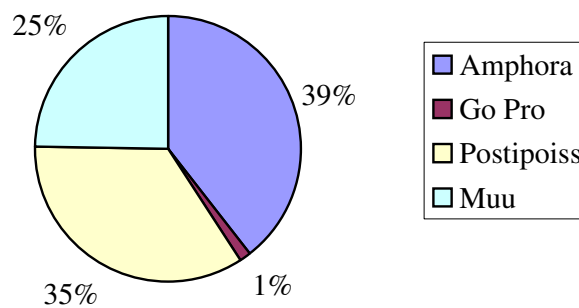

Diagramm 10

Dokumendihaldustarkvarade kasutusest omavalitsuste kaupa selgub, et kaks ülivõimsalt populaarseimad süsteemi on Postipoiss ja Amphora. Nende edu seletab kohapealne väljatöötlus ja tugi, samuti süsteemi juurutamise madal hind ja süsteemi skaleeritavus.

Viirustõrjetarkvara

Viirustõrjetarkvara kasutamine 2005

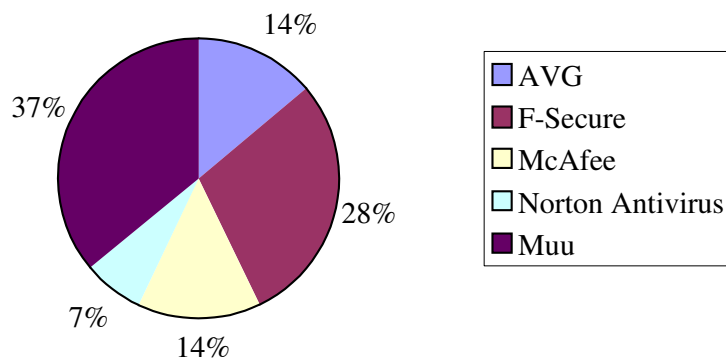

Diagramm 11

Viirustõrjetarkvarasid kasutatakse väga erinevaid. Populaarsemad on AVG, F-Secure, Norton Antivirus, McAfee, Kaspersky. Kahjuks on ka veel omavalitsusi, kes ei kasuta viirustõrjetarkvara (või ei deklareeri seda).

GIS ja kaarditarkvara

GIS ja kaarditarkvaradest kasutatakse erinevaid lahendusi. Intervjuudest selgus, et üldiselt on kasutus väike, kuna vaid suuremad omavalitsused haldavad kaardirakendusi ning menetlevad näiteks ehitusprojekte digitaalselt. Kasutatakse ka interneti-põhiseid Maa-ameti lahendusi.

Finantseerimine

Ankeedis küsiti omavalitsuse kulutusi IKT-le ning andmeid omavalitsuse eelarve kohta. Kuna ühtne klassifikatsioon selliste kulude (kulutused IKT soetustele, IKT jooksvatele kuludele, personalile) puudub, on laekunud andmed küllaltki ebahühtlased. Vastavalt saadetud andmetele moodustavad omavalitsuste kulutused IKT-le eelarvest 6% - 0,2%.

Võrreldes IKT kulutusi 2005. ja 2006. a suhtena omavalitsuse kogueelarvesse, on trendi raske välja tuua, kuna on nii suhtarvu vähenemisi kui suurenemisi. Ka absoluutarvudes esineb nii tõuse kui langusi, ilma arusaadavatrendita.

Intervjuudest selgus, et kuna eelarved koostatakse vajaduste järgi kulupõhiselt, siis oluliselt kulutuste trendi ja suhtarvu eelarvete koostamisel ei jälgita.

Infoühiskonna areng

Interneti kättesaadavus

Kuigi kohalikel omavalitsustel ei ole otsest seadusest tulenevat kohustust parandada interneti kättesaadavust oma hallataval territooriumil, on 82% omavalitsustest astunud vastavaid samme, et interneti kasutamise võimalusi suurendada. Erilist elevust sel teemal oli märgata enne 2005. a KOV-i valimisi.

Peamised tegevused interneti kättesaadavuse suurendamiseks on olnud järgmised:

- Avalike internetipunktide loomine raamatukogudes, rahvamajades, päevakeskustes, infopunktides, koolides. Praktiliselt kõigis omavalitsustes on olemas avalikud internetipunktd.
- Külatee projektide raames internetiühenduse toomine maakohtadesse, sh mastide täiendavate paigaldus probleematilistesse kohtadesse.
- Vaata Maaailma projekti toetamine (ruumide leidmine arvutiklasside loomiseks jms).
- Interneti-jagamise seadmete soetamine koostöös kohalike IT-ettevõtetega.
- Avalike WIFI levialade rajamine, nn munitsipaalinterneti tekitamine.

Kas KOV on käivitanud tegevusi Interneti kättesaadavuse parandamiseks?

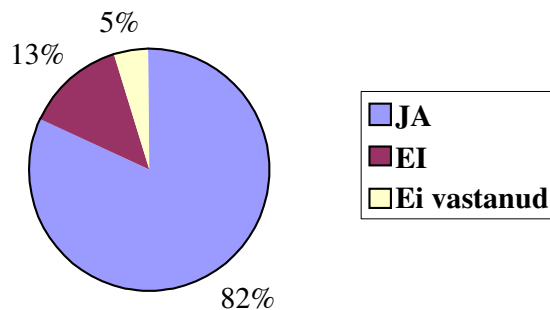

Diagramm 12

Vaba juurdepääsuga WIFI omavalitsuse territooriumil

Kas KOV territooriumil on olemas vaba juurdepääsuga WiFi võrke?

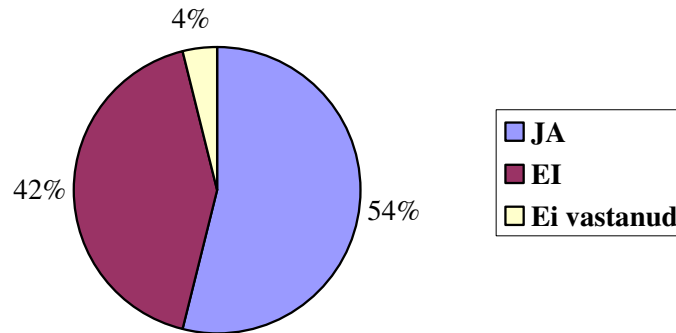

Diagramm 13

Paljude omavalitsuste (54%) territooriumil on loodud vähemalt üks vaba juurdepääsuga traadita andmesidevõrgu (WIFI) leviala. Kohalikud omavalitsused on selle üldjuhul rajanud vallamajja, raamatukogusse või asula keskusesse, ettevõtjad aga oma kohvikutesse, majutusasutustesse, sadamatesse või mujale kliendile sobivasse kohta. WIFI juurdepääsupunktid on suunatud eeskätt külalistele/turistidele. Mõned vastajad tõid esile ka vaba WIFI-ga kaasneda võivate turvariskide probleemi.

Avalikud internetipunktid omavalitsuse territooriumil

Kas KOV territooriumil asub avalikke Internetipunkte?

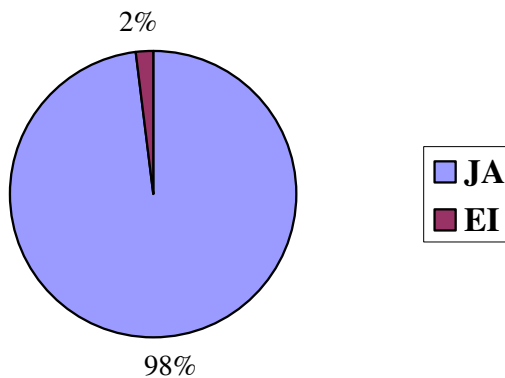

Diagramm 14

Sisuliselt kõigi omavalitsuste territooriumil asub vähemalt üks avatud internetipunkt, mida tuleb lugeda tähelepanuväärseks saavutuseks. Vastanud omavalitsustest ei ole avalikke internetipunkte vaid Hanilas ja Anijal.

Asjaajamise ja teenuste elektrooniliseks viimine

79% omavalitsustest peab vajalikuks laiaulatuslikumat asjaajamise ning teenuste elektroonilisemaks viimist. Samas oli ka omavalitsuste esindajaid, kes olid selle vastu. Põhjused on järgnevad: „Asjad saab niigi aetud”, „Põhjalikult ja globaalselt pole vajadust”, „Selline elektrooniline suhtlemine võõrandab rahva võimust”.

Kas peate vajalikuks asjaajamise ja teenuste laiaulatuslikumaks elektrooniliseks viimist?

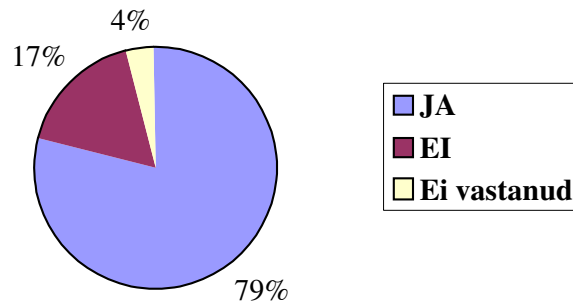

Diagramm 15

Digitaalallkiri suhtluses kodanikega

24% omavalitsustest kasutab digitaalallkirja suhtluses kodanikega. Kuigi veebiuuringutest selgus, et praktiliselt ükski omavalitsus ei selgita oma koduleheküljel, kuidas digitaalallkirja kasutada, on tegelikkuses kasutus olemas. Kahjuks ei ole teada kasutuse ulatuslikkust.

Kas KOV kasutab digitaalallkirja suhtluses kodanikega?

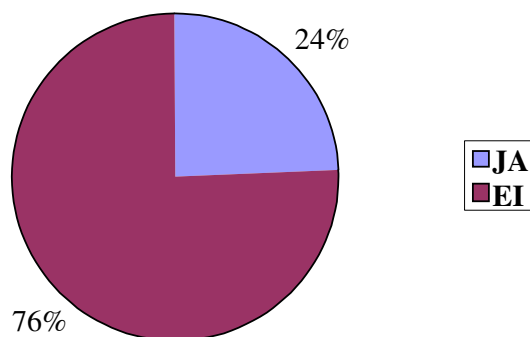

Diagramm 16

Digitaalallkiri suhtluses ametnikega

24% omavalitsustest kasutab digitaalallkirja suhtluses ametnikega. Eeskätt on tegu teistele ametkondadele saadetavate ja sealt saabuvate kirjadega.

Kas KOV kasutab digitaalallkirja suhtluses ametnikega?

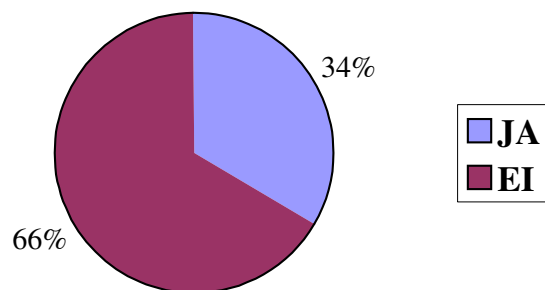

Diagramm 17

Digitaalallkiri suhtluses ettevõtlusega

18% omavalitsustest kasutab digitaalallkirja suhtluses ettevõtlusega. Eeskätt on tegu lepingute sõlmimisega.

Kas KOV kasutab digitaalallkirja suhtluses ettevõtlusega ?

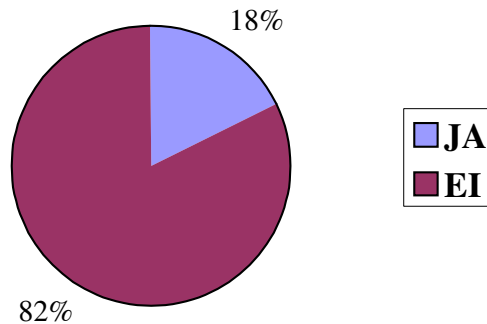

Diagramm 18

Hinnang koostööle maavalitsuse ja kohalike omavalitsuste vahel IKT valdkonnas

Omavalitsuste hinnang koostööle maavalitsustega on üldiselt positiivne – heaks koostööks peab seda 29% omavalitsustest, rahuldavaks 42%.

Maakondade lõikes on hinnangud koostööle küllalt erinevad. Ilmselt peegeldab rahulolu või selle puudumine maakonniti vastavate maavalitsuste eestvedamisvõimet või selle puudumist IKT valdkonnas.

Kommentaaries ja intervjuudes märgitakse, et koostöö on isikute tasemel hea, kuid tegelikkuses puudub koostööl süsteemsus. Maavalitsused on paljudel juhtudel maakondlike projektide eestvedajateks ning maavalitsuse IT juht on üldjuhul maakonnas tunnustatud oma valdkonna spetsialist.

Mitmetes maakondades pakub maavalitsus ka tehnilist tuge (serverid, ühised tarkvara haldamise lahendused: Saaremaa, Põlvamaa, Võrumaa, ka teised) ning ühiselt viiakse Külatee projekti raames internet maakonna küladesse.

Kuigi mitmete omavalitsuste hinnangul on paljud ühisprojektid teoks saanud vaid tänu maavalitsuse ettevõtlikkusele ja eestvedamisele, on ka omavalitsusi, kes ei ole täheldanud maavalitsuste osalust IT projektide juhtimisel.

Kuna maavalitsus on ainus omavalitsusega pidevalt suhtlev riiklik organisatsioon, on ootused koostööle maavalitsusega suured. Oodatakse ühiseid tegevusi ja rakendusi dokumendihalduse, raamatupidamistarkvara, andmeside ning muudes valdkondades, kuna omavalitsused ei suuda selle kõigega iseseisvalt hakkama saada.

Hinnang koostööle IT vallas Maavalitsuste ja KOV-de vahel

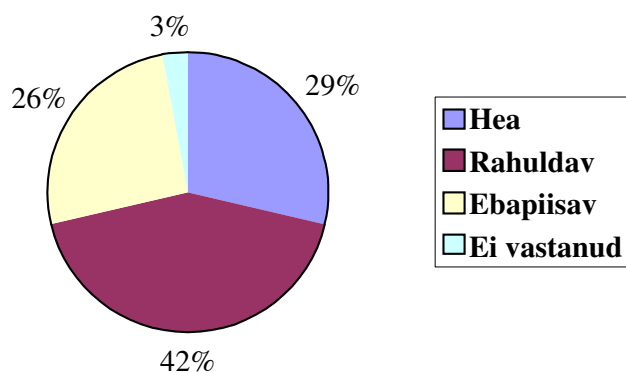

Diagramm 19

KOV rahulolu koostööga IT vallas maavalitsusega maakonniti

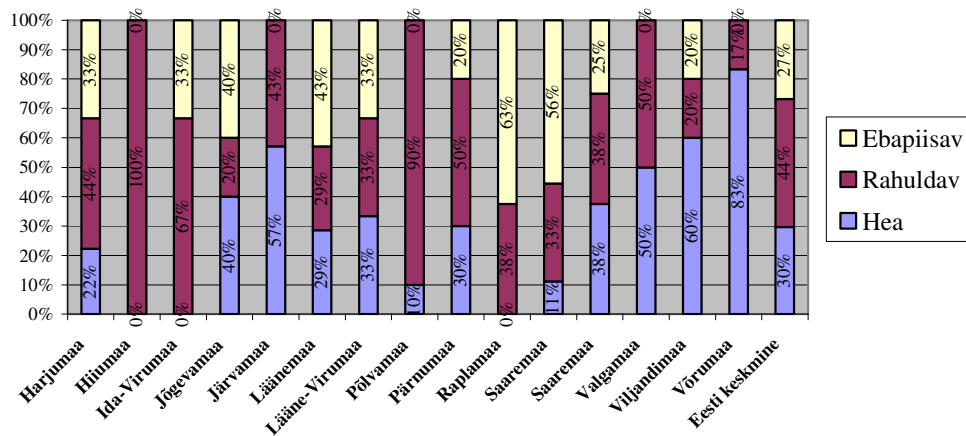

Diagramm 20

Hinnang koostööle riigi ja kohaliku omavalitsuste vahel IKT valdkonnas

Riigi toe hinnang IT vallas KOV-le

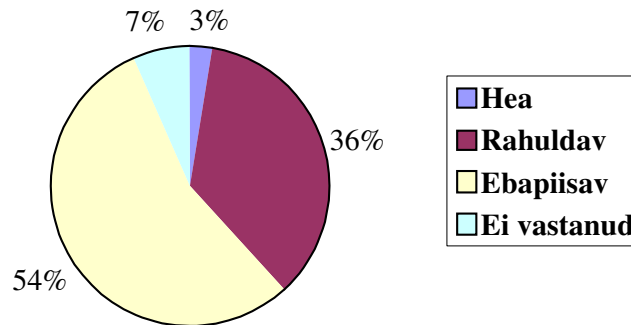

Diagramm 21

KOV hinnang riigi toele IT vallas maakonniti

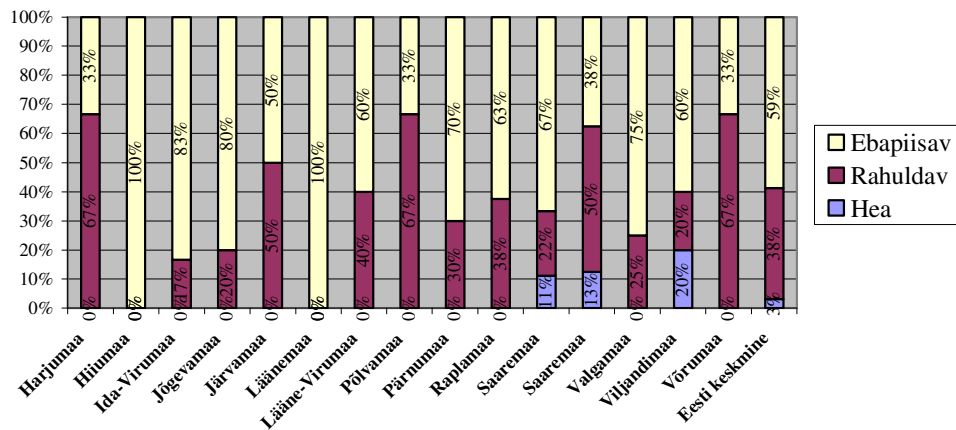

Diagramm 22

Hinnang riigi toetusele koostöös omavalitsustega on madal – 54% vastanutest peab seda ebapiisavaks. Heaks peab seda vaid 3% omavalitsustest (nende seas ka linnad, kes suhtlevad tihti otse riigi institutsioonidega- RISO, RIAga), rahuldavaks hindab koostööd 36%.

Maakonniti on hinnang riigi toele kõikuv, kuid selget trendi (peale rahulolematuse) välja tuua on raske.

Ette heidetakse:

- Info ebapiisavat liikumist;
- Võimaluse puudumist taotleda raha IKT projektidele;
- Kesksete infosüsteemide rakendamist KOV-i teenistusse;
- Ühtsete lahenduste puudumist omavalitsustele (näit. Jäätmevaldajate register, dokumendihaldus);
- “Külatee 1” halba korraldust ja saavutamata tulemusi osades maakondades;
- „Nõudmisi esitatakse, aga vahendeid ei anta”
- Ühishangete puudumine nii riist-kui tarkvarale;
- Digitaalallkirja täislahenduse puudumine (arhiveerimine);
- KOV-e puudutavate lahenduste korral nende endi arvamuste mitteküsimine;

Kiidetakse:

- X-tee ja tema päringutesüsteemi;
- Tiigrihüppe programmi (toetus infrastruktuurile);
- “Külatee 3” programmi;

Kokkuvõtvalt võib sõnastada probleemid ühe valla IT-juhi sõnadega: „Riigi tegevus antud valdkonnas jätab kohati kaootilise, õigemini mittejärjepideva mulje”.

KOV-de hinnang riiklikele IKT-alastele programmidele

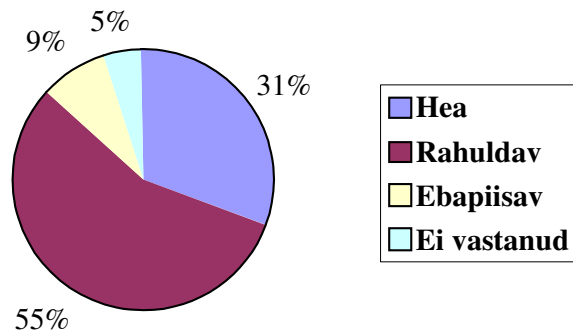

Diagramm 23

KOV hinnang riiklikele IT-alastele programmidele maakonniti

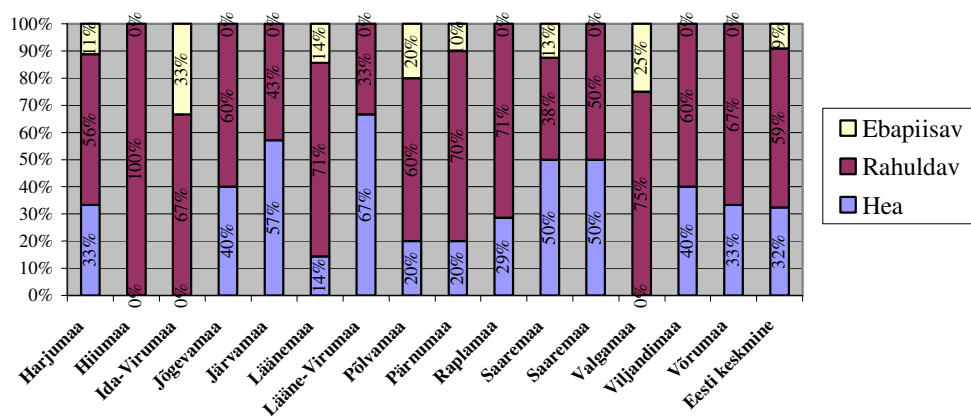

Diagramm 24

Tiigrihüpe

Tiigrihüppe programmi peab enamus omavalitsustest üheks õnnestunumaks. Kiidetakse nii toetust riistvara soetamisele, õpetajate koolitusele kui õpitarkvarade loomisele.

Etteheidetena tuuakse esile finantseerimise hüplikkust (mõnel aastal jagatakse infrastruktuuri toetust, siis jälle mitte) ning finantseerimise mittevastavust väikestele omavalitsustele (kui omavalitsus saab toetust 2 000 krooni ja lisab ise samapalju juurde, ei saa selle raha eest osta ühtegi arvutit).

Külatee

Külatee programmi puhul on skepsis väga suur. Senini meenutatakse esimest hanget, kus tarnija pakkus väga halvasti töötava lahenduse. Ka on ootused olnud Külateele suuremad kui reaalsus – igasse metsakülla ei jõua internet omavalitsuste hinnangul ka seekord. Ette heidetakse ka seda, et RIA ei kaasa hankesse kohalikke inimesi ning seega käib konkursi tulemuste otsustamine üle kohalike inimeste pea.

Peamine hirm on seotud kõrgete kuutasudega tulevastele lõppkasutajatele.

Ootused koostööle riigiga

Koostööootused võib jagada/üldistada järgmiselt:

- Ühtse virtuaalse töökeskkonna loomine omavalitsustele (mille sees on lahendatud dokumendihaldus, registrite ristkasutus jms);
- Tegevused interneti kättesaadavuse parandamiseks elanikele;
- Omavalitsuste kaasamine koostöösse juba planeerimise faasis (horisontaalne koostöö);
- Ühised tark- ja riistvarahanked ning sooduslepingud tarkvara kasutamiseks;
- Interneti-põhiste teenuste ühisarendus;

- Digitaallkirja tegelik laialdasse kasutusse võtmine.

IV Järeldused

Käesolevast uuringust selgub, et omavalitsuste varustatus IKT vahenditega on üldiselt hea, kuid koostöö riigiga nõrk.

Järgnevalt esitame oma järeldused teemade kaupa:

1. Omavalitsuste varustatus arvutitega, riistvaraga, tarkvaraga

Sisuliselt kõik omavalitsusametnikud, kelle töö iseloom nõuab arvuti kasutamist, on varustatud arvutiga. See on väga märkimisväärne tulemus ning lubab väita, et Eesti omavalitsused on sisuliselt arvutiseeritud. Üksikutes omavalitsustes on puudu 1-2 arvutitöökohta, mille soetamine toimub ilmselt käesoleva (2006) aasta jooksul.

Kahjuks on märgata **riistavara** vananemise tendentsi, samuti arvutipargi ebaühtlust. Kuigi viimastel aastatel on tarkvara nõuded arvutite riistvarale jäänud sisuliselt samaks, on lähitulevikus ette näha uute, suuremat riistvara jõudlust vajavate lahenduste jõudmine turule. Samuti kasvab ka omavalitsustes pildi- ja helisalvestamise ning töötlemise vajadus, eeskätt veebi arendamisega seotud tegevustes. Selleks on oluline tagada riistvaraline jätkusuutlikkus. Mõned suuremad omavalitsused kasutavad riistvara rendimudelit, mille puhul riistvara renditakse 3 - 4 aastataks ning jääkväärtus on 7 - 10%. Rendiga kaasneb väljaostu võimalus või müük omavalitsuse poolt nimetatud kolmandatele isikutele (näiteks MTÜdele, spordiklubidele, ka oma töötajatele motiveerimiseks). See on üks võimalus pidevalt uuendada riistvara ning muuta suur osa IKT kuludest aastate lõikes ühtlaseks püsikuluks.

Samasuguseid võimalusi pakutakse ka tarkvara rendi mudelites nii kontoritarkvarale, operatsioonisüsteemile kui ka mitmetele raamatupidamistarkvara lahendustele.

Oluline on sealjuures igal konkreetsel juhul hinnata mudeli sobilikkust vastava organisatsiooni vajadustele ning rahalistele võimalustele. Silmas tuleb pidada pikemaajalist kuluperspektiivi, näiteks kolmele aastale ning kõiki selle aja jooksul kaasnevaid kulusid (*total cost of ownership*): riistvara, tarkvara, hooldus, personalikulu.

Ka tarkvara puhul (eeskätt **kontoritarkvara**) on võimalik rendimudeli kasutamine. See annab võimaluse ühtsustada kogu omavalitsuse tarkvaraplatvorm, mis omakorda vähendab erinevate tarkvaraversioonide ühilduvuse probleeme.

Võimalik on ka kasutada vabavaralisi lahendusi. Sel puhul tuleb aga arvestada täiendavate kuludega hooldusega, kasutajatoe puudumisega ning teadmatusega arenduse ja tarkvara jätkusuutlikkuse osas.

Dokumendihaldustarkvara kasutuses torkab silma suhteliselt sarnaste tarkvarade kasutamine. Siin on mõnede maakondade omavalitsused (Põlvamaa, Saaremaa, jt) teinud juba aastatepikkust tänuväärset koostööd. Arenguruumi on kindlasti - arvestades andmesideühenduste kasvavaid kiirusi oleks juba lähitulevikus kogu maakonnas mõistlik üle minna ühisele tarkvaraplatvormile ning ühe serveri kasutamisele kogu maakonna (või mitme maakonna) tarbeks. Selleks on paljudes omavalitsustes valmisolek olemas, kuid kuna kohapealne kokkuleppimisvõime ning

rahaline suutlikkus on madal, oleks oluline astuda riigipoolseid toetavaid ja eestvedavaid samme.

Raamatupidamistarkvarade puhul torkab samuti silma killustatus. Ilmselt rahuldab omavalitsusi senine olukord, kuid arvestades nõuete kasvu raamatupidamisele, muutub väikeste programmitootjate ja -arendajate elu lähitulevikus keeruliseks. Seda eeskätt piisava kasutajatoe ja arenduste pakkumisega.

Ressursside säästmiseks oleks KOV-del kasulik arutleda ühiste raamatupidamisüksuste moodustamise üle, mis teenindaks mitut valda või linna. Selline ühistöö on juba käivitunud mitmes Soome omavalitsuspiirkonnas. Ka tarkvara arenduse ja kasutajatoe vaates oleks selline lahendus turvalisem.

2. IKT organisatsioon

Omavalitsuste varustatus kvalifitseeritud IKT personaliga on väga erinev – linnades on arenenum organisatsioon, väikestes omavalitsustes on IKT eest vastutav spetsialist tihti kas osalise tööaja või lepinguga. Kui pidada silmas, et IKT asjatundjatest on alati puudus, tundub olukord mõistetav. Omavalitsustel oleks kasulik koopereeruda senisest enam IKT personali palkamisel. Üks IKT tugiisik suudab probleemideta teenindada mitut lähestikku asuvat omavalitsust ning seeläbi on talle võimalik tagada ka konkurentsivõimeline tasu. Ka kohalikele IKT firmadele oleks mitme omavalitsusega ühise teenuselepingu sõlmimine soovitav, kuna see võimaldaks palgata kvalifitseeritud spetsialiste ning rakendada vajalikke ressursse (kaughaldus, transport).

Mõnedes suuremates omavalitsustes on moodustatud ka IKT nõukogud, mis aitavad omavalitsusel langetada paremaid IKT-d puudutavaid otsuseid. Väikestele omavalitsustele on IKT organisatsiooni raske soovitada, küll aga tuleks kaaluda maakondliku kõiki omavalitsusi ja maavalitsust ühendava IKT töörühma või nõukogu loomist. Selline mudel aitaks tihendada koostööd omavalitsuste vahel, välja töötada ühiseid lahendusi ning kokkuvõttes säästa oluliselt raha ja energiat.

3. Veebi haldamine

Nii nagu selgus ka omavalitsuste veebiuuringust, ei ole probleemiks mitte kodulehekülgede tehniline käideldavus, vaid sisuga täitmine ja sisu uuendamine. Seega ei ole probleemid mitte infotehnoloogilised, vaid pigem organisatsioonilised. KOV-id peaksid analüüsima veebi toimetamise ja sisu uuendamisega seotud organisatsiooni ning täitmist nõudvad ülesanded konkreetsetl jagama. Kuigi veebi käitlemisega kaasneb ka infotehnoloogilisi tegevusi, ei saa kogu vastutust veebilehe sisu ja vormi eest asetada vaid IT-spetsialistile.

4. IKT arengukava

Tänapäevase seisuga on IKT arengukava olemas ca 10% omavalitsustest. Soovitame omavalitsustel tõsiselt mõelda IKT arengukava, või veelgi laiemalt, Infoühiskonna arengukava koostamisele, kuna elanike arvutiseeritus suureneb lähiaastatel hüppeliselt. Lisaks areneb kiiresti ka tehnoloogia ning mobiiltelefonid pakuvad peagi arvutitega sarnaseid võimalusi teenuste kasutamiseks (WAP jms).

Seega oleks igal omavalitsusel vaja läbi mõelda ja fikseerida plaanid, kuidas oma valla elanikke infoühiskonda kaasata. Käsitleda ei tuleks vaid vallavalitsuse nn back-

office teenuseid, vaid e-teenuste osutamist valla elanikele, interneti kättesaadavust kogu valla territooriumil, haridusasutuste varustatust arvutitega ning kodanike kaasamist vallaelu otsustusprotsessidesse, kasutades uusi tehnoloogilisi vahendeid. Kindlasti peaks selliste arenguplaanidega kaasnema tihe koostöö teiste omavalitsustega, st et arukas oleks koostada regionaalsed või maakondlikud infoühiskonna arengukavad. Eesti Infoühiskonna Arengukava 2007 - 2010 peaks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumis valmima 2006. aasta sügisel.

5. Finantseerimine

Vastavalt laekunud andmetele moodustavad omavalitsuste kulutused IKT-le eelarvest 6% - 0,2%. Optimaalseks võiks pidada keskmise suurusega omavalitsuste puhul 1% eelarve kogukuludest, mida ei saa küll absolutiseerida.

6. Internetiühendus ja interneti kättesaadavus

Internetiühenduse saamine ei ole omavalitsustele üldjuhul probleemiks. Küll aga valmistab muret ühenduse hind ja kvaliteet. Seega ei seisne probleem mitte niivõrd omavalitsuse administratsiooni varustatusega internetiühendusega kui valla elanike juurdepääsus andmesidele, hind ja kvaliteet..

Külatee projekt on oluline samm internetiühenduse viimisel nn **turutõrke piirkondadesse** (st piirkondadesse, kus tavaline turumajanduslik konkurents ei toimi).

Mõned aastad tagasi rakendatud Külatee 1. etapp, mis viidi läbi Kultuuriministeeriumi külaraamatukogude internetiseerimise projekti raames, on osades maakondades teatavate tarnijate puhul andnud valusa tagasilöögi. Kuna sidevõrgu ehitamine ja edasine haldamine olid lahutatud, tarniti võimalikult odavad seadmeid, mis lõpetasid töö koos garantiiaja lõpuga. Seetõttu osutusid need võrgud mittetoimivateks.

Järgmistes Külatee etappides ja hangetes on suudetud seda viga vältida, kuid paljudel „ohvritel” on seni säilinud skepsis programmi ning selle riigipoolse korralduse suhtes. Samuti puudub rahulolu töö ettevalmistuse osas, kuna ka praeguste hangetega ei jõua internetiühendus iga küla ja taluni. Omavalitsused on siin olukorra parandamiseks üles näidanud tänuväärset initsiatiivi, püstitades oma raha eest täiendavaid antennimaste ning suheldes aktiivselt elanikega vajaduste selgitamisel ja lahenduse propageerimisel.

Väga olulised on initsiatiivid nn **munitsipaalinterneti** arendamiseks, eriti maapiirkondades. Linnades on konkurents interneti pakkumisel väga tugev ning omavalitsuse roll on eelkõige jälgida, et konkurents oleks tagatud igas linnaosas.

Maapiirkondades seevastu on sageli ka esimene operaator puudu. Mitmete valdade kogemus, kuidas omavalitsuse ja mikro-operaatorite (või entusiastide) koostöös on interneti majade vahel jagatud ning ehitatud nn viimane kilomeeter ühendusest metsaküladesse, on põhjalikumalt uurimist ning kogemuse jagamist väärt. Häid tulemusi on eeskätt saavutatud raadiolinkide kasutamisel, kuid maatingimustes on tihti võimalik ka kaabli maasse kaevamine või postidele paigutamine (mis linnatingimustes on sisuliselt võimatu või väga kallis).

Omavalitsused on teinud koostööd kohalike mikro-operaatorite ja teiste ettevõtjatega traadita WIFI võrkude rajamiseks. 52% omavalitsuste haldusterritooriumil on üks või

enam tasuta WIFI võrku, millest enamuse on rajanud ettevõtjad: toitlustus- ja majutusasutused või muud turismiettevõtted.

Sellist initsiatiivi tuleb igati soodustada, arvestades sülearvutite kasvavat hulka, mobiiltelefonidesse ilmunud WIFI-protokolli toetust ja teisi tehnilisi uuendusi.

Silmas tuleb pidada turvalisuse aspekte, sest lihtmeetodil üles seatud WIFI alad võivad muuta pakkuja enda arvutisüsteemi haavatavaks. Selles osas on mõistlik omavalitsustele ja kohalikele entusiastidele korraldada koolitusi, mis õpetaks kirjeldatud riske maandama.

Peaaegu kõik omavalitsused on rajanud **avalikud internetipunktid** (AIP). Ilmselt on need vajalikud veel aastaid, kuna jätkuvalt on inimesi, kellel ei ole kodus interneti ega arvutit. AIP-de järgi on olemas vajadus kohalikes infopunktidest ja raamatukogudes, kuna infopunktidest saavad need teenindada külalisi ja turiste. Raamatukogudes muutuvad arvutid integreeritud osaks infomassiivides otsingute sooritamiseks. Tähelepanu peab pöörama sellele, et koos arvuti amortiseerumisega ei jäetaks teenust pooleli ning leitakse piisavalt raha arvuti (kasvõi kasutatud arvuti) paigutamiseks AIP-i.

7. Asjaajamise ja teenuste elektrooniliseks viimine

Rõõmustav on asjaolu, et tervelt 79% omavalitsustest peab vajalikuks asjaajamise laiaulatuslikku muutmist elektrooniliseks. Sellist valmisoleku taset tuleb kindlasti riiklike meetmetega toetada.

Omavalitsused on mõistnud, et elanike arvutikasutuse süvenedes oodatakse neilt samalaadset e-teenuste pakkumist kui näiteks pankade poolt. Täna sooritavad elanikud pankade andmetel 99% oma pangatehingutest elektroonilisi kanaleid kasutades, eeskätt internetipankades Hanza.net ja U-Net. Kuna inimesed oskavad ennast internetipangas autentida, on pangaportalide kaudu võimalik siirduda ka avaliku sektori e-teenuste kasutamise juurde.

Arvestades omavalitsuste eelarvete mahtu ning tehnilist otstarbekust on mõistlik omavalitsuste e-teenused juurutada ühiselt koos riigiga.

E-Kodaniku portaalil on täna üleval 63. omavalitsuse teenused. Ainult Tartu linnavalitsus pakub 14 e-teenust, teised omavalitsused piirduvad vaid kirjaga omavalitsusele ning Tallinn pakub reklaamiloa menetlust.

Järgmiste sammudena peaks seadusandja tasemel kirjeldama miinimummahtu teenustest, mis peavad olema iga omavalitsuse poolt pakutavad ka e-teenusena. Samaaegselt peaks teenusega tehtama ka juurutus- ning arendustööd, mis erinevaid infosüsteeme kasutavatel omavalitsustel muudaks selle ülesseadmise hõlpsaks.

Paralleelselt tuleks igati propageerida digitaalallkirja kasutamist. Kuigi omavalitsused oma kodulehekülgedel digitaalallkirja kasutamist ei propageeri, kasutab juba veerand omavalitsustest kodanikega ja teiste ametnikega suhtlemisel ning 18% juhtudel suhtluses ettevõtjatega digitaalallkirja. Digitaalallkiri kui universaalne vahend dokumentide ja allkirjastaja autentsuse tõestamiseks on teine suurepärase vahend e-teenuste kasutuselevõtuks.

Nimetatud tegevused nõuavad aga olulist ja plaanipärast riigipoolset toetust, mis täna sisuliselt puudub.

8. Koostöö riigi ja maavalitsustega

Omavalitsuste koostöö riigi ja maavalitsustega on hetkel veel väga nõrk. Puudub riigi poolt määratud institutsioon, kes omavalitsuste IKT arengut toetaks ja koordineeriks. Ükski ministeerium ei pea seda oma tegevuseks. Riigi Infosüsteemide Arenduskeskus ei ütle koostööst ära, kuid vastavasisuline tegevussuund seal puudub.

Maavalitsuste ülesannete hulka ei kuulu omavalitsuste IKT-alane teenindamine, nõustamine ja koordineerimine. Õnneks on mitmetes maavalitsustes IT- juhid, kes selle ülesande endale on vabatahtlikult võtnud. Nendes maakondades on ka selgelt märgata paremaid ühise tegevuse tulemusi. Kaaluda tasuks maakondlikult kõiki omavalitsusi ja maavalitsust ühendava IKT töörühma või nõukogu loomist.

Omavalitsuste hinnang riigi toetusele on väga madal. Positiivse suhtumise on pälvinud Tiigrihüppe programm, kuid kuna Tiigrihüppe Sihtasutus on oma tegevuses iseseisev, ei saa Tiigrihüppe ja hariduse IKT arendamise (puuduva) programmi vahele panna võrdusmärki. Omavalitsused ootavad jätkuvat toetust koolide IKT infrastruktuuri finantseerimisele.

Ka Külatee programmi osas on piisavalt skepsist. Ilmselt on see tingitud programmi esimeses etapis tehtud vigadest, millest loodetavasti on õpitud. Ükski omavalitsus ei eita vajadust interneti viimisel turutörke piirkondadesse, pigem teeb KOV inimesi murelikuks vähene konsulteerimine kohalike olude arvestamiseks.

Ometi ei saa riik ja omavalitsused toimida vaid kellegi entusiasmist. IKT on tegevusvaldkond, mille abil saab inimeste elu oluliselt lihtsamaks muuta. Infoühiskonda minek ei tähenda mitte ainult e-teenuste juurutamist, mille abil inimestel on reaalselt võimalik kokku hoida aega ja raha, vaid ka informatsiooni esitamist uuel viisil, selle kergesti leitavaks muutmist ja aktiivset pakkumist. Informatsiooni lihtne leitavus ja kättesaadavus omakorda loovad võimaluse inimeste paremaks kaasamiseks kohaliku elu otsustusprotsessidesse, muutes otsused paremaks ja inimestele arusaadavamaks.

See kõik nõuab omavalitsustelt suuri tehnilisi ja organisatsioonilisi jõupingutusi, millega kaasnevad vältimatult suured kulud. Ühiste arendustegevuste kaudu on võimalik vältida dubleerimist ning säästa oluliselt raha.

9. Riskid omavalitsuse tegevusele

Järgnevalt analüüsime, kuidas mõjutavad kohaliku omavalitsuse tööd järgmised riskid:

- a. Ebapiisavast ja ebatäpsest informatsioonist tulenevad riskid;
- b. Ebaoperatiivsest asjaajamisest tulenevad riskid;
- c. Arvutisüsteemide puudustest tulenevad riskid;
- d. Mitmesugused tarkvara kasutamisega kaasnevad riskid;

Ebapiisavast ja ebatäpsest informatsioonist tulenevad riskid

Kohalik omavalitsus saab tegutseda vaid täpsetele andmetele tuginedes. Täna on Eestis võetud suund kesksete registrite kasutamisele, mis tagavad andmete ühtsuse ning dubleerimise vältimise. Ka omavalitsused saavad kõiki vajalikke registreid kasutada. Eelduseks on vaid vastavate infotehnoloogiliste lahenduste kasutamine, mis eeldab vastavat riist- ja tarkvara ning turvalist andmesidet.

Seega on IKT arenguga mitte kaasaminevate või kõrvalejäävate omavalitsuste puhul riskiks see, et nad ei ole ühel hetkel võimelised osutama oma elanikele teenuseid, mida saab osutada vaid riiklikke registreid kasutades. Samuti on risk, et kui teenuseid osutatakse ebatäpsetele andmetele põhinedes, muutub teenuse sisu ebaadekvaatseks ning suureneb pettuste võimalus (näiteks sotsiaaltoetuste puhul).

Ebaoperatiivsest asjaajamisest tulenevad riskid

Inimesed ja ettevõtted eeldavad tänapäeval, et teenuseid osutatakse koheselt ja ilma viivitusteta (vähemalt alustatakse protsessi). Kui omavalitsus oma ebapiisava infotehnoloogilise võimekuse tõttu ei ole võimeline teenuseid riigi või võimekamate omavalitsustega samasuguse kiirusega osutama, muutuvad sellised omavalitsused veelgi enam “tõrjutumaks”, kuna sinna ei tule ei uusi investeeringuid, töökohti ega elanikke. Samuti eeldavad nii võimalikud elanikud kui investorid omavalitsuselt atraktiivset info pakkumist veebi vahendusel.

Arvutisüsteemide puudustest tulenevad riskid

Arvutisüsteemide tehniline mahajäämus või vigane toimimine aeglustab kogu omavalitsuse tegevuse, kuna enamus suhtlusest koostööpartnerite ja sidusinstitutionidega käib elektrooniliselt. Kõik vajalikud andmed on tänaseks paigutatud ka digitaalsetesse infobaasidesse. Seega tuleb arvutisüsteemide puudustest tulenevaid riske hinnata väga kõrgeks, kuna kogu asjaajamine võib seiskuda ning vigadest tekkinud probleemide lahendamine võib võtta palju aega ja vahendeid. (tüüpilised probleemid: andmete taastamine, ebaõigete andmete selekteerimine ja kustutamine, infosüsteemi seiskumise või häiretega kaasnev üldine töötamise võimetus, viivitused maksetes ja sellega kaasnevad viivised, jne).

Mitmesugused tarkvara kasutamisega kaasnevad riskid.

Tarkvaraga kaasnevad peamised riskid on järgmised:

- ***Illegaalse tarkvara kasutamine.*** Rahaliste vahendite nappusel installeeritakse legaalse soetamise asemel illegaalsed koopiad. See toob omavalitsusele kaasa nii rahalisi kui andmeturberiske. Illegaalse tarkvara installeerimine ja kasutamine on kriminaalkorras karistatav, samuti õõnestavad sellised juhtumid oluliselt omavalitsuse usaldusväarsust.
- ***Vananenud, ilma toetuseta tarkvaraversioonide kasutamine.*** Ka kommertstarkvara puhul lõpetatakse mõne aasta jooksul pärast uute versioonide turule toomist vanemate versioonidele toe andmine ning turvaaukude parandamine. Seega võivad probleemid ilmnedagi nii tarkvara toimimises kui turvalisuses ning risk omavalitsusele seisneb käitluskindluses ja andmete turvalises säilitamises.
- ***Sama tarkvara erinevate versioonide kasutamine.*** Probleem on tingitud sellest, et koos arvutitega soetatakse ka tarkvara ning eri aegadel ostetud arvutitele on installeeritud erinevad versioonid. Risk seisneb valdavalt selles, et erinevate versioonide vahel võib esineda konflikte ning andmed kanduvad versioonide vahel edasi moonutatult ja vigadega. Eriti oluline on probleem raamatupidamis- ja andmebaasitarkavarde puhul.

Teemade kaupa on KOV ootused riigile järgmised:

1. Ühine infosüsteemide arendamine. Maakonna või suurema regiooni kaupa ühtse (veebipõhiste) dokumendihalduse, raamatupidamise, GIS, koolide infosüsteemide jt lahenduste väljatöötamine ja juurutamine.
2. Kodanikuportaali arendamine ning sellesse omavalitsuse e-teenuste integreerimine.
3. Ühine e-teenuste arendamine. Arvestades asjaolu, et dokumendihalduses kasutatakse 3 - 4 laialt levinud programmi, on mõistlik e-blanketid erinevatele dokumendihaldussüsteemidele ühiselt välja töötada ja juurutada koos keskeid registreid kasutavate liidestega.
4. Riigipoolse projektipõhise rahastamise pakkumine KOV-de või regionaalsete IKT projektide rahastamiseks. Tihti on regionaalsel tasemel vaimukaid ideid, mida ei ole võimalik rahastada vaid KOV-i oma eelarvest. Seetõttu oleks vajalik, et igal aastal saaks projektikonkursi kaudu sellistele ideedele taotleda täiendavat finantseerimist.
5. Riiklike programmide jätkuvus. Täna ei ole KOV-des selgust, milliseks kujunevad riiklikud IKT-alased programmid lähiaastatel. Kas haridusprogrammidest (näit Tiigrihüpe) finantseeritakse ka edaspidi koolide IKT infrastruktuuri või mitte, on raske prognoosida. Samuti kerkivad esile küsimused: Millised on Interneti kättesaadavuse parandamise programmid lähiaastatel? Millised on riiklikud e-teenuste arendamise programmid?

Ettepanekud edasisteks tegevusteks:

- Kokku tuleb leppida tõhusa koostöömodeli loomine omavalitsuste ja riiklike institutsioonide vahel. Selle mudeli loomise protsessi tuleb kaasata maakondlikud omavalitsusliidud, Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit, Majandus-ja kommunikatsiooniministeerium ning Siseministeerium, samuti RIA.
Käesoleva töö käigus on meil raske välja pakkuda, kas vastutav ministeerium peaks olema Majandus-ja kommunikatsiooniministeerium (edaspidi MKM) või Siseministeerium. Kindlasti on vaja ühistegevust, kuna MKM jääb igal juhul koordineerima riigi infosüsteemide arendamist, Siseministeerium aga vastutama riigi regionaalse harmoonilise arengu eest.
- Kindlasti vajab täpsustamist maavalitsuste ja sealsete IT - juhtide roll. Meie arvates on maavalitsuse IT-juhtide näol tegemist oma ala spetsialistidega, kes omavad suurepäraselt ülevaadet maakonna omavalitsustes toimuvast ning nad on tihti ka sisuliseks eestvedajaks maakonda hõlmavates IKT projektides.
Seega tuleks nende tegevus „legaliseerida”, anda neile õigused, kohustused ja vahendid nii maakondlike kui ka maakondadevaheliste IKT projektide arendamiseks.
- Riiklikul tasemel (näiteks Eesti Infoühiskonna arengukavas) tuleb selgelt sõnastada, et riiklik eesmärk on kogu avaliku sektori, sh omavalitsuste infoühiskonda viimine. Senine praktika, kus iga omavalitsus iseseisvalt üritas oma plaane realiseerida, ei ole osutunud tõhusaks.
- Otstarbekas on luua riiklik programm omavalitsuste infoühiskonna teenuste ühiseks väljaarendamiseks ning koostada detailne kohalike omavalitsuste

infoühiskonna rakenduskava aastateks 2007 - 2010 (perspektiiviga kuni 2013) ning tagada plaani finantseerimine riigi ja KOV-ide koostöös.

- Riiklikus arengukavas Euroopa Liidu tugifondide kasutuselevõtuks aastateks 2007 -2013 ette näha meetmed omavalitsuste IKT ja infoühiskonna-alaste tegevuste toetamiseks.
- Samuti tuleb analüüsida avaliku sektori ühiste teenuste osutamise võimalikkust omavalitsuses, vallamajades ja linnavalitsustes. Infoühiskonna teenuste planeerimisel tuleb lähtuda põhimõttest, et elanik peab saama tellida nii riigi kui omavalitsuse teenuseid nii iseteeninduse kaudu interneti vahendusel kui ka riigi või omavalitsuse teeninduspunktidest. Välistada tuleb suure hulga erinevate ametkondade teenindusbüroode loomine. Selleks on ülimalt oluline kodanikuportaali arendamine ning sellesse nii riigi kui omavalitsuse teenuste kiire integreerimine.

V Kokkuvõtteks

Kuigi omavalitsuste varustatus IKT vahenditega on rõõmustavalt hea, on omavalitsuste ja riigi koostöö infoühiskonna teenuste arendamisel seni olnud väga habras. Kui Eesti soovib riigina säilitada oma edu e-riigina, peab viivitamatult käivitama ühistöö omavalitsuste ja riigi vahel.

Probleemid, mis meie ees seisavad, ei ole niivõrd tehnoloogilised, kui organisatsioonilised. Nende lahendamise võtmeks on soov näha omavalitsust kui riigi funktsioneerimise ühte kõige olulisemat osa, soov teha horisontaalset ja vertikaalset koostööd ning lõhkuda ametkondlikud mugavusbarjäärid, mis õigustavad senist ignorantsust probleemide suhtes.

III OSA

BEGIX ENESEHINDAMISANKEEDI ANALÜÜS

I Uuringu eemärk

BEGIX (*Balanced E-Government Index*) on vahend, mille abil on võimalik iseseisvalt hinnata oma organisatsiooni e-valitsemise üldist kvaliteeti. Küsitlusleht on eelkõige suunatud kohalikele omavalitustele (edaspidi KOV-dele), kuid samas sobib ka muudele avalikele institutsioonidele.

Antud kontekstis on küsimustik täidetud KOV-de esindajate poolt 2006. aasta projekti “Infoühiskond Eesti kohalikes omavalitsustes” lisana.

Eneseanalüüsi ankeet paluti täita selleks, et saada ülevaatlikku hinnangut KOV-de IKT-alasest olukorrast KOV-s töötavate spetsialistide vaatenurgast. Lisaks oma tulemuste võrdlemisele teiste asutuste keskmisega annab Begix andmebaas kasutaja poolt valitud vastusevariantide põhjal vastajale automaatselt vajalikke nõuandeid selle kohta, kuidas organisatsioon saaks oma e-valitsuse tegevust edaspidi optimeerida, mis on ka enesehindamisankeedi mõte.

Begix uuringu põhieesmärgiks oli eelkõige õhutada omavalitsusi põhjalikumalt analüüsima oma olukorda, võrdlema enda seisundit teistega ning saama nõuandeid edaspidiseks arenguks. Kõrvaltulemusena saime informatsiooni ankeedi täitnud omavalitsuste enesehinnangutest, mis käesoleva uuringu kontekstis tuleks siiski käsitleda kui abistavat lisamaterjali.

II Metoodika

Begix küsimustik koosneb viiest tasemest ehk viiest koondteema alla viidud küsimusteblokist (“Kasulikkus”, “Efektiivsus”, “Osalemine”, “Läbipaistvus”, “Muudatuste juhtimine”), sisaldades kokku 27 küsimust (vt Lisa 1).

Kuna küsimustes käsitletakse kõiki asjaomaseid valdkondi, alates organisatsiooni süsteemitehnilise varustuse efektiivsusest kuni kasutaja osalemise võimalusteni, soovitatakse esitatud analüüsitööriistale vastamiseks kasutada kõikide organisatsiooni spetsialistide abi (haldusjuhid, IT-tugiisikud, e-valitsuse projektijuhid, personalinõukogu esindajad jne).

Peale täielikku oma asutuse kodulehekülje hindamist saab küsimustiku täitja samal Begix veebilehel koheselt teada oma vastuste tulemuse. Tulemusest saab teada, kui võrd edukas on vastaja organisatsioon olnud, võrreldes selle uurimuse teiste osavõtjatega. Tulemusena kuvatakse ekraanile sagedusgraafik vastatud küsimuste keskmise skaalana. Skaala küsimustiku vastamiseks on ühest viieni, kus 1 on samaväärne eitava vastusega ning 5 on samaväärne jaatava vastusega (1 – “Ei”, 2 – “Pigem ei”, 3 – “Keskmiselt”, 4 – “Pigem jah”, 5 – “Jah”) (Joonis 1).

Asjatundja kaasamine küsimustiku vastamisel on oluline selleks, et saada võimalikult täpne tulemus, tänu millele genereerib Begix andmebaas eelpool mainitud suunavaid nõuandeid e-valitsuse edaspidiseks parandamiseks. Joonisel 1 on välja toodud vaid osad soovitused, mis antud juhul kasutajale edastatakse. Erinevate soovituste saamiseks saab täita ankeeti aadressil www.begix.net.

Joonis 1.

Vastamisel kontrollib süsteem kõikide küsimuste täitmist (vastasel korral annab veateate) ning ka küsimustiku alguses küsitud organisatsiooni nime, vastaja e-maili aadressi ning vähemasti perekonnanime olemasolu.

Süsteem kontrollib mingil määral ka vastuste õigsust ehk vähemasti ühe erinevuse olemasolu vastuste skaalal. Kui vastaja sisestab kõikidele küsimustele vastuse "Keskmiselt", annab süsteem veateate. Kuna küsimused hõlmavad erinevaid teemasid ning sama vastuse õigsus 27. küsimuse ulatuses ei ole tõenäoline, kuvab süsteem vastusena küll tulemuste graafiku, kuid soovitude saamiseks palub küsimustiku uuesti täita (Joonis 2).

Joonis 2.

“**Kasulikkuse**” all mõistetakse antud kontekstis organisatsiooni (KOV-i) kodulehe lihtsust, informatiivsust ning kasutajasõbralikkust inimese jaoks, kes kodulehte külastab (edaspidi *kasutaja*). Veebileht peab tagama kasutajale e-teenuste olemasolu ning lihtsat kasutamist. Veebileht peab olema ülevaatlik ning vajadusel peab kasutaja saama otsida vajalikku teenust/infot otsingumootori abil.

“**Efektiivsuse**” alamjaotus uurib organisatsiooni arvutisüsteemi efektiivset tööd, mis on seotud suhtlusega inimestega, kes antud organisatsiooni kohta infot soovivad. Kogu vahetatav infohulk peab olema dokumenteeritud ning ühtselt kättesaadav organisatsiooni siseselt. Samuti peab olema e-teenuste struktuur pidevalt uuendatud, haldamisega seotud kulud peaksid olema eelnevalt analüüsitud ning süsteemil peab olema tugiisik, kes lahendab vajadusel probleemid ning tõrked.

“**Osalemine**” tähendab kasutajatele antud võimalust osaleda e-teenuste väljatöötamise otsustusprotsessides. See tähendab, et organisatsioon korraldab küsitlusi või muus kontekstis arutelusid (foorumid vms) e-teenuste vajalikkuse kohta ning küsib inimeste arvamust.

“**Läbipaistvus**” tähendab organisatsiooni kodulehel oleva avaliku teabe kättesaadavust kõikidele kasutajatele, andes avalduse või taotluse täitjale võimaluse jälgida oma dokumendi töötlemise kulgu, järgides seejuures kindlalt turvanõudeid kasutajate privaatsuse suhtes.

“**Muudatuste juhtimine**” annab ülevaate sellest, kas organisatsioonis on e-teenuste väljatöötamiseks kaasatud eksperte väljaspoolt, kas e-teenuste edaspidine arendamine on eraldi, selleks tarbeks loodud meeskonna töö ning kas edusammudest ja arengutest teavitatakse ka kasutajaid.

III Eneseanalüüsi tulemuste esitamine

17. aprillil saadeti kõikidele KOV-dele välja e-mail, kus paluti täita manusega kaasas olev IT potentsiaali küsimustik (MS Exceli tabel) ning Begix enesehindamisankeet, viitena kodulehele www.begix.net. Kuna ankeete tagastati väga vähe (21 Begix ankeeti), saadeti 8. mail välja ka meeldetuletuskiri e-mailina, kus paluti täita nii küsimustik kui enesehindamisankeet. Palutud tähtajaks, 12. maiks oli Begixi ankeet täidetud 38 KOV-i esindaja poolt ning kuna ka IT potentsiaali küsimustik oli saadetud tagasi vaid 64 vallavalitsuse nimel, saadeti 15. mail välja kolmas meeldetuletuskiri tavakirjana. Lõpliku tulemusena täitis 227-st KOV-st Begix veebipõhise ankeedi 59, sh 56 vallavalitsust ning 3 linnavalitsust.

Enesehindamisankeetide keskmised tulemused on sisestatud koondtabelisse maakondade kaupa. Kuna linnavalitsuste poolt on täidetud vaid kolm ankeeti, siis eraldi üldistust teha ei saa. Kokkuvõtlik tabel sisaldab nii linna- kui ka vallavalitsuste arvatud keskmisi (*Tabel 1*). Kuna küsimustik koosneb erinevatest küsimusteblokkidest, on KOV-i e-valitsemise olukorrast parema ülevaate saamiseks maakondade keskmised arvatud alamteemade järgi (“Kasulikkus”, “Efektiivsus”, “Osalemine”, “Läbipaistvus”, “Muudatuste juhtimine”). Värvid tabelis näitavad keskmise tulemuse taset:

- Tumeroheline – väga hea tulemus (jääb hinnete 4 ja 5 vahele)
- Heleroheline – üle keskmise tulemus ehk hea (jääb hinnete 3 ja 4 vahele)
- Heleoranž – alla keskmise tulemus ehk kasin (jääb hinnete 2 ja 3 vahele)
- Tumeoranž – alla keskmise halba seis (jääb hinnete 1 ja 2 vahele)

Konkreetsmate tulemuste näitamiseks aktiivsematest KOV-dest, kes Begix ankeedi täitsid, on koostatud tabel, kus on eraldi välja toodud iga eneseanalüüsi läbi teinud KOV-i keskmised tulemused küsimustiku alamteemade järgi (*Tabel 2*). Tabel 2 toob välja tulemuste keskmised tasemed sama kirjelduse alusel nagu Tabel 1 – värvide tumeroheline, heleroheline, heleoranž ja tumeoranž baasil. Tabelis 2 esitatud numbrid maakondade juures märgivad omavalitsuste arvu maakonnas ja vastajate arvu antud omavalitsusest.

Näide: Harjumaa 18/5 – maakonnas on 18 valda, vastas 5 omavalitsust.

IV Kokkuvõtlikud andmed ja analüüs

Kuigi väljasaadetud kirjades paluti täita nii IT potentsiaali küsimustik kui ka Begix ankeet, saab saadetud vastuste põhjal näha, et kõikidest IT potentsiaali küsimustiku täitjatest (121 KOV-i esindajat 227-st) täitis Begix ankeedi 52. Ülejäänud 7-st KOV-ist täitis organisatsiooni esindaja vaid Begix küsimustiku ning jättis IT potentsiaali küsimustiku täitmata ning tagasi saatmata. Siit on näha, et üle poolte IT potentsiaali küsimustikule vastanutest jättis eneseanalüüsi tegemata. (*Küsimustik Lisas 1*).

Kuna palve ankeeti täita saadeti kõikidele KOV-dele üle Eesti, mitte valikuna võrdsele arvule KOV-dele maakondade kaupa, on tulemused ka väga erinevad ning seetõttu ei saa välja tuua ühtset ülevaadet organisatsioonide e-valitsemise olukorrast.

15 maakonnast ei ole Begix ankeeti täitnud Hiiumaa omavalitsused. Teistest maakondadest on ankeedi täitnud vähemalt 2 vallavalitsust.

Kõige rohkem täideti ankeete Tartumaal (8 vallavalitsust), seejärel Saaremaal (6 vallavalitsust ja linnavalitsus), Harjumaal ja Raplamaal (5 vallavalitsust), Ida-Virumaal, Lääne-Virumaal, Põlvamaal ja Viljandimaal (4 vallavalitsust ning 2 linnavalitsust), Jõgevamaal, Läänemaal, Pärnumaal ja Valgamaal (3 vallavalitsust) ning Järvamaalt ja Võrumaalt tuli vastus kahelt vallavalitsuselt.

Maakondade (valla- ja linnavalitsused) keskmised küsimustiku alamblokkidena

	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudatuste juhtimine
Harjumaa	3,04	3,83	3,32	3,6	3,08
Hiiumaa	-	-	-	-	-
Ida-Virumaa	3,3	3,75	3	3,54	3,05
Järvamaa	1,8	2,58	2	2,16	1,8
Jõgeva	2,3	2,72	1,87	3	1,93
Lääne-Virumaa	2,25	3,71	2,6	3,67	3,35
Läänemaa	2,47	3,61	2,67	2,94	2,53
Pärnumaa	3,47	3,72	3,6	3,72	3,73
Põlvamaa	2,48	3,23	2,96	3,4	2,68
Raplamaa	2,6	3,57	3,08	3,43	2,84
Saaremaa	2,49	3,05	2,6	2,88	2,49
Tartumaa	2,68	3,02	2,75	3,27	2,85
Valgamaa	1,87	2,94	2,3	2,72	1,53
Viljandimaa	2,08	2,83	2,12	2,6	2,28
Võrumaa	2,9	3,25	2,2	3,58	2,8
Keskmine hinne	2,55	3,27	2,65	3,18	2,64

	väga hea olukord
	hea olukord
	kasin olukord - vajab parandamist
	halb seis - vajab parandamist

Tabel 1

Kuigi tabelist järeldub, et organisatsiooni enda hinnangul on kasutajatele kõige mugavamad ning informatiivsemad Pärnumaa valdade kodulehed, mille tulemus – 3,47 on veidi üle keskmise, jäädes vastusevariantide “Keskmine” ja “Pigem jah” vahepeale, ei saa antud tabeli põhjal üldiseid järeldusi teha, kuna näiteks Pärnumaa 19. KOV-st on vastanud vaid kolm. Kõikidest 227-st KOV-st kokku on aga vastanud alla poole – 59 omavalitsust.

Keskmine olukord antud tabeli põhjal on “Hea” ja “Kasina” vahepealne. Nagu näha nende 59 KOV-i tulemuste põhjal, ei ole “väga head” keskmist hinnet üheski maakonnas ühegi küsimuste alambloki ulatuses.

Kuna maakondadest oli vastajaid erineval hulgal ning Tabel 1 keskmised ei ole ühtselt võrreldavad, aitab parema e-valitsemise olukorra seisu kajastada Tabel 2, kus on eraldi välja toodud omavalitsuste nimed ja arv igast maakonnast eraldi.

Valla- ja linnavalitsuste keskmised küsimustiku alamblokkidena

Harjumaa 18/5	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Kuusalu VV	3,8	5	4,8	4	4,2
Vasalemma VV	3,2	3,2	3,2	3,6	2,4
Saku VV	1,2	3	1,8	2,8	1,8
Kernu VV	4	4,6	4	4,2	3,4
Viimsi VV	3	4,2	2,8	3,6	3,6
Hiiumaa	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
o	o	o	o	o	o
Ida-Virumaa 16/4	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Mäetaguse VV	3	4	3,2	3,2	2,6
Avinurme VV	3,2	3,2	3,6	3,8	3,2
Aseri VV	4,2	4,6	2,6	3,8	4
Sonda VV	2,8	3,8	2,6	3,2	2,4
Järvamaa 11/2	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Türi VV	2	2,4	1,8	1,8	1,2
Järva-Jaani VV	1,6	3,4	2,2	2,4	2,4
Jõgeva 10/3	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Pala VV	1,8	3	2	2,6	1,4
Kasepää VV	2,4	2,4	1,8	2,8	2
Jõgeva VV	2,8	3,4	1,8	3,2	2,4
Lääne-Virumaa 13/4	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Haljala VV	3,2	3,6	2,2	2,8	3
Kadrina VV	1,4	3,6	3,6	4,2	4,4
Vinni VV	1,4	4,6	1,8	3,4	3,2
Väike-Maarja VV	3	4,2	2,8	3,6	2,8
Läänemaa 11/3	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Martna VV	3,6	4,4	4,2	4,2	3,6
Hanila VV	2	4	2,4	2,6	2,4
Ridala VV	1,8	3,4	1,4	2	1,6
Pärnumaa 19/3	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Surju VV	3,4	3,6	3,8	3	2,6
Tori VV	3,2	3,4	3,2	4,4	4,4
Saarde VV	3,8	4	3,8	4,2	4,2
Põlvamaa 13/5	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Vastse-Kuuste VV	3,4	3	3	2,2	2,6
Kanepi VV	2,2	3,6	3,6	4	3,2
Valgjärve VV	1,8	3,2	2,2	4	2,2
Põlva VV	2,4	3,6	3,2	3	2,8
Põlva LV	2,6	3,4	2,8	3	2,6

Raplamaa 10/5	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
kehtna VV	2,8	4,8	4	3,8	4
Märjamaa VV	3	4	3	3,4	2
Juuru VV	3,2	3	3,2	4	3,6
käru VV	1,4	2,2	2,2	2,6	1,6
Kohila VV	2,6	4,4	3	3,2	3
Saaremaa 15/7	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Kaarma VV	2	4,2	2,2	3	2,2
Ruhnu VV	2	2,2	2,6	2,4	3,8
Mustjala vald	2	3,6	2	1,8	1
Põide VV	2,2	2,4	2,4	3,2	3
Torgu VV	3	2,8	3	3,2	2
Kärla VV	3,4	3,4	3,2	2,8	2,8
Kuressaare LV	2,8	3,8	2,8	3,4	2,6
Tartumaa 19/8	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Mäksa vald	3	4,4	3,4	4,2	3,4
Nõo VV	3	2,6	2,4	3,6	3
Võnnu VV	1,8	2,4	2,2	3,4	3
Konguta Vv	1,6	2,8	3,2	3,2	2,2
Vara VV	2,2	3,2	2,6	2,8	2,4
Kambja VV	4,4	4,6	3,6	4,2	3,8
Rannu VV	2,6	3,2	3	2,6	2,4
Laeva VV	2,8	2,2	1,6	1,4	2,6
Valgamaa 11/3	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Hummuli VV	1,2	3	1,6	2	1
Otepää VV	1	2,8	2,4	2,4	1,2
Karula VV	3,4	3,2	3	3,4	2,4
Viljandimaa 12/5	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Suure-Jaani VV	1	3	2,4	2,4	3,2
Viiratsi VV	3,2	3,6	1,8	2,6	2,2
Paistu VV	3,2	3,2	2,4	3,6	3
Karksi VV	1,8	2,6	2,6	2,4	2
Viljandi LV	1,2	2,8	1,4	1,4	1
Võrumaa 12/2	Kasulikkus	Efektiivsus	Osalemine	Läbipaistvus	Muudat.juhtim.
Misso VV	3,2	4,4	2	3,8	2
Meremäe VV	2,6	2,4	2,4	3,2	3,6

	väga hea olukord
	hea olukord
	keskine olukord - vajab parandamist
	halb seis - vajab parandamist

Tabel 2

Kuna Begix küsimustik jaotub alamteemade kaupa, milles on iga teema all kas 5 või 6 küsimust, on antud tabelist näha, et vastanud KOV-id on osade e-valitsemist puudutavate küsimuste korral vastanud jaatavalt terve küsimustebloki ulatuses. Seda olukorda hindame “väga heaks” ning see kajastub tumerohelise värvina tabelis 2. Maakondade keskmise taseme puhul (Tabel 1) sellist olukorda kahjuks ei ole. “Väga heaks” hindab olukorda meie vaatluse all olevast 59-st KOV-ist 17 just “Efektiivsuse” vaatenurgast. “Efektiivsuse” all mõisteti siis olukorda, kus organisatsiooni arvutisüsteemi töö, mis on seotud suhtlusega inimestega, kes antud organisatsiooni kohta infot soovivad, on heal tasemel. Kogu vahetatav infohulk on dokumenteeritud ning ühtselt kättesaadav organisatsiooni siseselt. Samuti on e-teenuste struktuur pidevalt uuendatud ning haldamisega seotud kulud on eelnevalt analüüsitud. Samuti on süsteemil tugiisik, kes lahendab vajadusel probleemid ning tõrked.

Kokkuvõtlikud ettepanekud

Kokkuvõtlikud ettepanekud on lisaks uuringu tulemusel tehtud järeldustele sündinud arutelude käigus omavalitsuste IT-juhtide, maavalitsuste IT-juhtidega, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Siseministeeriumi ja Riigikontrolli esindajatega. Samuti on kasutatud eGA kasutuses olevat rahvusvahelist kogemust ja eGA ekspertide kompetentsi.

1. KOV-ide IT-valdkonna koordineerimise õiguslikud alused ja omavaheline koostöö

Teabe avalikustamine

Mitme seaduse sõnastus jätab täna teabe avalikustamise osas teabe omanikule küllaltki suure vabaduse.

Ülevaatomist vajab

- **Avaliku teabe seadus** palkade avalikustamise, dokumendiregistri mõiste, avalikkusele potentsiaalselt huvi pakuva teabe (mis puudutab majandusstatistikat ja majandusprognoose, tegevuse aruandeid, tellitud uurimuste ja analüüside materjale, riigihankeid ning avaliku sektori poolt asutatud eraõiguslikele juriidilistele isikutele eraldatud materiaalse vahendite kasutamist) sõnastuse osas.
- **Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus** teabe avalikustamise osas (täpsem ja tänastele nõuetele vastavat sõnastus).
- **Digitallallkirja seadus** digitaalallkirja kasutamise korra osas.

Täpsemat fikseerimist ja praktika kujundamist vajab ka kontrollmehhanism teabe avalikustamise, selle lihtsuse ja selguse osas. Seadusest tulenevalt on selle eest vastutav Andmekaitse Inspeksioon, kuid nagu peegeldavad uuringu tulemused, siis tegelikkuses sellist kontrolli ei toimu. Selles osas on märkimisväärse tähtsusega kohtulahend Eesti Ekspress versus Andmekaitse Inspeksioon (AKI) 2006.a juunis (lisatud), kus kohus leiab, et AKI ülesanne on ka järelvalve teabe avalikustamise üle.

Oluline on märkida, et mitte ainult kontrolli, vaid eeskätt parema mõistmise, eneseregulatsiooni ja tarbijate (elanike, ettevõtete, kodanikeühenduste) poolt tuleva nõudlikkusega on teabe avalikustamisel võimalik saavutada häid tulemusi.

Riigi ja omavalitsuste koostöö koordineerimine

Otsest seadusest tulenevat ülesannet koordineerida riigi ja omavalitsuste IKT-alast koostööd ühelegi ministeeriumile antud ei ole. Probleem riigiasutuste ja omavalitsuste koostöö koordineerimisest on laiem, hõlmates ka mitmeid teisi eluvaldkondi (ühistranspordi korraldus, teede hooldus ja ehitus, kutseharidus, jt).

Ettepanekud:

- Arvestades infoühiskonna kui elukeskkonna mudeli järjest kasvavat tähendust, on otstarbekas selle temaatika **koordineerimise üleriigiline roll** (kohustused, vastutus ja vahendid) anda õigusaktiga (näit. Vabariigi Valitsuse õigusakt)

ülele konkreetsele ministeeriumile (kas Majandus- ja Kommunikatsiooni-ministeeriumile või Siseministeeriumile).

- Samuti vajab õigusaktide kaudu täpsustamist **maavalitsuste roll** IKT-alaste tegevuste koordineerimisel maakonnas..

2. KOV-ide ootused riigi institutsioonidele IT-alase koostöö ja koordineerimise osas

Täna puudub institutsioon, kelle ülesandeks on koordineerida riigi ja KOV-de IKT-alast koostööd. Selguse loomiseks ja koostöö täpsustamiseks pakume välja järgmised sammud:

- **Välja töötada, legaliseerida ja rakendada tõhus koostöömudel omavalitsuste ja riiklike institutsioonide vahel.** Selle mudeli loomise protsessi tuleb kaasata maakondlikud omavalitsusliidud, Eesti Linnade Liit ja Eesti Maaomavalitsuste Liit, Majandus-ja kommunikatsiooniministeerium ning Siseministeerium, samuti RIA.
- **Täpsustada maavalitsuste ja maavalitsuste IT- juhtide roll.** Arvestades maavalitsuste IT-juhtide senist tõhusat, kuid vabatahtlikku tegevust maakonna omavalitsuste tegevuse koordineerimisel, tuleks nende tegevus „legaliseerida”, anda neile õigused, kohustused ja vahendid maakondlike, aga ka maakondadevaheliste IKT projektide arendamiseks.
 - **Eesti Infoühiskonna arengukavas tuleb riiklikul tasemel selgelt sõnastada, et riiklik eesmärk on kogu avaliku sektori, sh omavalitsuste infoühiskonda viimine.** Senine praktika, kus iga omavalitsus iseseisvalt üritas oma plaane realiseerida, ei ole osutunud tõhusaks.
 - **Luua ja rakendada riiklik programm omavalitsuste infoühiskonna teenuste ühiseks väljaarendamiseks** ning koostada detailne kohalike omavalitsuste infoühiskonna rakenduskava aastateks 2007 - 2010 (perspektiiviga kuni 2013) ning tagada plaani finantseerimine riigi ja KOV-de koostöös;
 - Riiklikus arengukavas Euroopa Liidu tugifondide kasutuselevõtuks aastateks 2007 - 2013 ette näha **meetmed omavalitsuste IKT ja infoühiskonna-alaste tegevuste toetamiseks**;
 - **Analüüsida avaliku sektori teenuste ühise osutamise võimalikkust omavalitsustes, vallamajades ja linnavalitsutes.** Infoühiskonna teenuste planeerimisel tuleb lähtuda põhimõttest, et elanik peab saama nii riigi kui omavalitsuse teenuseid tellida kas iseteeninduse kaudu interneti vahendusel või riigi või omavalitsuse teeninduspunktidest. Välistada tuleb suure hulga erinevate ametkondade teenindusbüroode loomine.

3. KOV-ide tegevus elanikkonnale interneti kättesaadavuse ja arvutiseerituse parandamiseks oma haldusterritooriumil, teenuste arendamine

Ettepanekud:

- **Interneti kättesaadavuse parandamiseks** oma territooriumil peab iga omavalitsus veelkordselt kaardistama nn valged laigud ning koos

territooriumil tegutsevate operaatorite ja RIA-ga leidma tehnilised ja organisatsioonilised lahendused interneti pakkumiseks nendel aladel.

- **Selgitada rollide jaotus:** riigi poolelt turutõrke piirkondades teenuse käivitamine ning omavalitsuse poolt vajadusel internetiühenduse subsideerimine vajalikele elanikerühmadele.
Loodetavasti viib tehnoloogia ja majanduse areng Eesti peagi sinnamaani, et senised turutõrke piirkonnad muutuvad konkurentsi objektideks, mis parandab teenuste kvaliteeti ja langetab hindu.
- **KOV-de veebilehekülgede sisu ja veebi kaudu pakutavate teenuste arendamine.** Ainult huvitava ja interaktiivse, pidevalt areneva sisu kaudu (mis peab hõlmama omavalitsuse kui kogukonna, mitte pelgalt administratsiooni informatsiooni) tekib elanikel ja ettevõtetel harjumus kasutada arvutit ja veebilehekülge kui igapäevast töövahendit.
- Korraldada maakondlikke **koolitusi** KOV-de veebide sisu analüüsi, arenduse ja sisuhalduse organiseerimise teemadel
- Koostada ja publitseerida häid nõuandeid ja parimat praktikat peegeldav **käsiraamat**.

4. KOV-ide tegevus oma hallatavatele asutustele interneti kättesaadavuse ja arvutiseerituse parandamiseks

Ettepanekud:

- Koostöös piirkonnas tegutsevate andmeside operaatoritega on vajalik **üle vaadata KOV-de poolt hallatavate asutuste varustatus andmesidega ning planeerida lahendus KOV-i kui terviku jaoks**. Otstarbekas on vaadelda mitut KOV-i koos, et saavutada parimat lahendust.
- Hallatavatele asutustele, eriti aga **koolidele on vaja tagada piisava ribalaiusega internetiühendus**. Haridus- ja Teadusministeerium peab kehtestama minimaalse ribalaiuse (andmeside kiiruse) standardi erinevatele koolitüüpidele, mis välistaks pideva vaidluse vajaliku ühenduse kiiruse osas.
- **Riist- ja tarkvaraga varustamisel on otstarbekas korraldada omavalitsuste ja riigi koostöös ühiseid hankeid**. Iga KOV peaks omama plaani, millised on minimaalsed tehnilised nõuded arvutitele ning selle kava järgi oma riistvara uuendada. Võimalik on kasutada rendimudeleid, mis võimaldavad kulusid aastate lõikes ühtlasena hoida.

Lisa 1 (Begix eneseanalüüsi küsimustik)

Kasulikkus		Ei, L1	Pigem Ei	Kesk-miselt	Pigem Jah	Jah, L5
1.	Kas kõik olulised organisatsiooni poolt pakutavad teenused on kasutajale kättesaadavad veebilehe kaudu?	☐	☐	☐	☐	☐
2.	Kas teie organisatsiooni e-teenused on lõpuni realiseeritavad? Kas teenuste kasutamine (sh. e-maksmine) on võimalik interneti kaudu?	☐	☐	☐	☐	☐
3.	Kas teie e-teenused on kasutajale kättesaadavad ühise veebilehe kaudu (nn "One Stop Shop" põhimõtte rakendamine)?	☐	☐	☐	☐	☐
4.	Kas veebileht on varustatud kasutajaabiga (nt. kas on võimalik kasutada otsingumootorit?) ning kas on olemas tugiteenuse võimalus (nt. telefoniteenus)?	☐	☐	☐	☐	☐
5.	Kas teie veebilehe kujundus on ühtne ja kasutajasõbralik? Kas seejuures toimub järjepidev kasutajamugavuse analüüs ning kujunduse kohaldamine vastavalt kasutajate vajadustele?	☐	☐	☐	☐	☐
Efektiivsus		Ei, L1	Pigem Ei	Kesk-miselt	Pigem Jah	Jah, L5
6.	Kas teie e-teenuste protsessid ja ülesehitus on dokumenteeritud ja neid täiustatakse pidevalt?	☐	☐	☐	☐	☐
7.	Kas teie organisatsiooni kõik töökohad on ühendatud sisevõrku ja kasutusel on ühtne tarkvara?	☐	☐	☐	☐	☐
8.	Kas e-teenuste rakendamise seotud rahalisi ressursse planeeritakse ja analüüsitakse nendega seotud kulutusi?	☐	☐	☐	☐	☐
9.	Kas teie veebilehelt kasutajate sisestatud andmed (kirjad, taotlused jne) on integreeritud teie organisatsiooni ülejäänud infosüsteemiga?	☐	☐	☐	☐	☐
10.	Kas organisatsioonis on olemas IT tugiisik(ud) ja süsteemid probleemide kiireks lahendamiseks?	☐	☐	☐	☐	☐
11.	Kas kogu teie organisatsiooni varustus laua- ja sülearvutitega ning internetiühendusega vastab vajadustele?	☐	☐	☐	☐	☐
Osalemine		Ei, L1	Pigem Ei	Kesk-miselt	Pigem Jah	Jah, L5
12.	Kas kasutajal on veebilehe kaudu vahetu juurdepääs töötajatele ning asjaomastele koostööpartneritele (näiteks e-posti teel)?	☐	☐	☐	☐	☐
13.	Kas e-teenuste väljatöötamisse kaasatakse ka nende kasutajad ja kas e-teenuste täiustamiseks ja arendamiseks korraldatakse regulaarseid küsitlusi klientide hulgas?	☐	☐	☐	☐	☐
14.	Kas e-teenuste kasutajatel on võimalus ise osaleda teie organisatsioonis aset leidvates otsustusprotsessides?	☐	☐	☐	☐	☐
15.	Kas kodanikele korraldatakse e-teenuste kasulikkust tutvustavaid üritusi (sh. kas selleks kasutatakse erinevaid kanaleid nt. ajalehti, raadiot jne.)?	☐	☐	☐	☐	☐
16.	Kas oluliste otsuste langetamisel konsulteeritakse avalikkusega ja kas kodanikel on võimalus osaleda organisatsiooni poliitilises elus organisatsiooni poolt loodud suhtluskanalite (nt. foorumid, diskussioonid) kaudu?	☐	☐	☐	☐	☐
Läbipaistvus		Ei, L1	Pigem Ei	Kesk-miselt	Pigem Jah	Jah, L5
17.	Kas teie organisatsiooni veebilehel on olemas kõik võimalik avalik teave?	☐	☐	☐	☐	☐
18.	Kas organisatsiooni veebilehel viiakse pidevalt sisse uuendusi nii, et teave ilmub võrku ajakohaselt ja vastavalt vajadusele?	☐	☐	☐	☐	☐
19.	Kas kodanikule võimaldatakse saada interneti kaudu pidevalt teavet oma päringu või taotluse läbivaatamise seisu kohta?	☐	☐	☐	☐	☐

20.	Kas kodanikele ja ettevõtetele on teie organisatsiooni oluliste õiguslike ja poliitiliste menetluste kulg arusaadav ja kas kodanikele on kättesaadavad vajalikud põhjendused koos taustinformatsiooniga?	☐	☐	☐	☐	☐
21.	Kas on tagatud veebilehe kasutajate privaatsus? Kas turvastandardeid selgitatakse kasutajale mõistetavalt ja neid järgitakse?	☐	☐	☐	☐	☐
22.	Kas te kogute informatsiooni teiste organisatsioonide e-teenuste kohta ja arvestate vastavaid kogemusi oma tegevuste edasises kavandamises?	☐	☐	☐	☐	☐
Muudatuste juhtimine		Ei, L1	Pigem Ei	Kesk-miselt	Pigem Jah	Jah, L5
23.	Kas info-ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) arengust tulenevad võimalused on organisatsiooni üldstrateegia püsivaks koostisosaks?	☐	☐	☐	☐	☐
24.	Kas te kaasate e-teenuste väljatöötamisse süstemaatiliselt eksperte ja konsultante väljastpoolt organisatsiooni?	☐	☐	☐	☐	☐
25.	Kas teil on e-teenuste järjepidevaks arendamiseks kasutada asjatundlik (projektijuhtimis)meeskond?	☐	☐	☐	☐	☐
26.	Kas kõiki osapooli (organisatsiooni töötajaid, kodanikke, majandusringkondi) teavitatakse organisatsiooni IKT kasutamise strateegiast, eesmärkidest ja edusammudest?	☐	☐	☐	☐	☐
27.	Kas organisatsiooni töötajad on kaasatud infoühiskonna projektidesse (sh. tagasiside saamine töötajatelt, nende kaasamine vastavatesse aruteludesse) ning kas töötajatele korraldatakse koolitusi antud valdkonnas?	☐	☐	☐	☐	☐

KOHTUOTSUS
EESTI VABARIIGI NIMEL

Kohus	Tallinna Halduskohus
Kohtukoosseis	Hurma Kiviloo
Otsuse tegemise aeg ja koht	08. juuni 2006. a, Tallinn
Haldusasja number	3-06-323
Haldusasi	Eesti Ekspressi Kirjastuse AS kaebus Andmekaitse Inspeksiooni 13.01.2006 vaideotsuse tühistamiseks ja Andmekaitse Inspeksiooni kohustamiseks teha uus otsus.
Asja läbivaatamise kuupäev	16. mai 2006
Menetlusosalised	Kaebuse esitaja Eesti Ekspressi Kirjastuse AS esindaja Evelin Jõepeere, vastustaja Andmekaitse Inspeksiooni esindaja Veigo Ravis ning kolmanda isiku Vabariigi Presidendi Kantslei esindaja Katrin Laaniste

RESOLUTSIOON

1. Rahuldada Eesti Ekspressi Kirjastuse AS kaebus ja tühistada Andmekaitse Inspeksiooni 13.01.2006 vaideotsus täielikult (HKMS § 26 lg 1 p 1).
2. Teha Andmekaitse Inspeksioonile ettekirjutus võtta Eesti Ekspressi Kirjastuse AS 01.11.2005 vaide kohta vastu uus, seaduslik otsus (HKMS § 26 lg 1 p 1).
3. Mõista Andmekaitse Inspeksioonilt Eesti Ekspressi Kirjastuse AS kasuks välja viimase tasutud riigilõivu katteks 10.- krooni /kümme krooni ja 00 senti/ (HKMS § 93 lg 1).

Edasikaebamise kord

Otsuse peale võib 30 päeva jooksul, arvates selle avalikult teatavaks tegemisest 08.06.2006, esitada apellatsioonkaebuse Tallinna Ringkonnakohtule Tallinna Halduskohtu kaudu, tingimusel, et 10 päeva jooksul, arvates 08.06.2006, teatatakse apellatsioonkaebuse esitamisest kirjalikult Tallinna Halduskohtule. Teadet ei ole vaja esitada, kui apellatsioonkaebus esitatakse nimetatud 10päevase tähtaja jooksul.

ASJAOLUD

1. 01. novembril 2005. a esitas Eesti Ekspressi Kirjastuse AS (edaspidi – Eesti Ekspress) Andmekaitse Inspeksioonile (edaspidi – AKI) vaide, milles leidis, et Vabariigi Presidendi Kantslei (edaspidi – VP Kantslei) dokumendiregister ei vasta avaliku teabe seaduses (edaspidi – AvTS) sätestatud nõuetele. Vaides paluti AKI-l kohustada VP Kantsleid avalikustama dokumendiregistrisse kantav teave ning pidama dokumendiregistrit seaduses sätestatud nõuetele vastavalt /tl 6-9/.
2. AKI tegi 11. jaanuaril 2006. a otsuse, millega jättis vaide rahuldamata. Samas tehti VP Kantsleile ettepanek järgida edaspidi dokumendiregistri pidamisel AvTS-s sätestatud nõudeid. Otsuse kinnitas AKI peadirektor 13.01.2006 /tl 10-12/.
3. 13. veebruaril 2006. a esitas Eesti Ekspress Tallinna Halduskohtule kaebuse eelnimetatud vaideotsuse tühistamiseks ja AKI kohustamiseks teha uus otsus /tl 1-5/.
4. 20. veebruari 2006. a määrusega võttis kohus kaebuse menetlusse /tl 18/, 31.03.2006 esitas VP Kantslei kohtule kaebuse kohta oma kirjaliku seisukoha /tl 31-40/ ja 03.04.2006 esitas AKI kohtule kaebuse kohta kirjaliku seletuse /tl 43-44/.

MENETLUSOSALISTE SEISUKOHAD

Kaebuse esitaja Eesti Ekspress leiab, et VP Kantslei on teabevaldaja AvTS mõistes ja kohustatud pidama dokumendiregistrit. AvTS seletuskirja kohaselt on asutuse dokumendiregistri pidamise põhjuseks dokumentide üle arvestuse pidamine ja nendele juurdepääsu hõlbustamine. Teabele juurdepääsu võimaldamise tüheks eeltingimuseks on teave selle kohta, millised dokumendid on teabevaldaja valduses. VP Kantslei poolt peetav dokumendiregister ei anna isikutele ülevaadet asutuse poolt koostatud ega asutusse saabunud dokumentidest. Näiteks sisestades dokumendiregistri sissetulevate kirjade otsingusüsteemi sõna “kiri”, mis vastab teabevaldaja poolt antud juhisele sisestada vähemalt 3 tähemärki, väljastab register aastatest 2002-2006 kokku 49 kirja. Ainuüksi asjaolu, et VP Kantsleisse on nelja aasta jooksul saabunud kokku 49 kirja, tundub piisavalt kahtlust tekitavana. Võttes abiks vastustaja poolt teabevaldajale saadetud kirja ja sisestades otsingusse sõna “andmekaitse” väljastab otsing seekord 7 dokumenti, mille registreerimisel on kõigis kasutatud esimeses näites kasutatud otsingusõna “kiri”, kuid mitte ühtegi neist ei väljastatud esimese otsingu juures. Kasutades eelmises näites otsingusõna “andmekaitse” väljastatud kirjade loetelu ja valides esimese väljastatud kirja, mille registreerimise kuupäevaks on 15.12.2005. a, sisestades otsingusüsteemi kirja kuupäeva tervikuna või ka osade kaupa ja järgides seejuures teabevaldaja poolt antud juhist sisestada vähemalt 3 tähemärki, saame vastuseks, et “Päringule ei vastanud ükski dokument!”. Sama vastuse saame kasutades otsingus AKI 15.12.2005. a kirja registreerimise numbrit. Seega kasutades dokumendiregistris ühe kirja kohta erinevaid sisse kantud andmeid, väljastab dokumendiregister registreeritud dokumendi vaid ühel juhul. Vabariigi Valitsuse 26.02.2001. a määrusega nr 80 kehtestatud “Asjaajamiskorra ühtsed alused” (edaspidi – Asjaajamiskord) § 20 lg 1 p 2 kohustab dokumendiregistri pidajat tagama dokumendi leidmine liigi, numbri, kuupäeva, sisu, saabumise või väljasaatmise aja, väljaandja, saatja, sarja või muude andmete kaudu. Asjaajamiskorra § 20 lg 3, 4 ja AvTS § 12 lg 3 koosmõjust tuleneb, et teabevaldaja poolt peetava dokumendiregistri otsingusüsteem peab võimaldama otsinguid kõikide AvTS § 12 lg 3 nimetatud andmete alusel. VP Kantslei poolt peetav dokumendiregistri puhul mitte ei ole rikutud vaid kohustust liigendada dokumendiregistrit, vaid puudub ka otsingu võimalus dokumendi liikide raames. Otsingutele “leping”, “märgukiri”, “teabenõue”, “avaldus”, “resolutsioon” jne ei anna otsingusüsteem mitte ühtegi vastust. VP Kantslei dokumendiregister ei vasta dokumendiregistri pidamise

eesmärgile anda isikutele ülevaade millised dokumendid on teabevaldaja valduses ning on vastuolus AvTS, põhiseaduse § 44 ja Asjaajamiskorraga.

AKI on vaideotsuses alusetult asunud seisukohale, et AKI pädevus kontrollida AvTS nõuete täitmist piirneb kontrolliga, kas teabevaldaja peab dokumendiregistris ning kas dokumendiregistris registreeritakse AvTS § 12 lg 1 loetletud dokumendid ning kas nende kohta kantakse registrisse AvTS § 12 lg 3 loetletud andmed. Ta on ekslikult järeldanud, et Eesti Ekspressi vaites esitatud asjaolud puudutavad vaid dokumendiregistri kasutamise mugavust ja dokumentide leidmise keerukust. Kaebaja on käesolevas kaebuses eelnevalt kirjeldanud, et VP Kantslei poolt peetavad dokumendiregistris ei ole võimalik dokumente üles leida ning see ei puuduta mitte leidmise mugavust või keerukust, vaid leidmise võimalikkust. AKI peab hindama teabevaldaja poolt teabe avalikustamise asjaolusid kogumis ning tema järelevalvepädevus ei piirne vaid formaalse kontrolliga dokumendiregistrisse sisestavate andmete fakti osas. AKI on põhjendamatult jätnud kontrollimata, kas VP Kantslei poolt peetava dokumendiregistri alusel on võimalik saada teavet teabevaldaja valduses olevate dokumentide kohta. Antud juhul on kaebajale teabele juurdepääsu piiramisega ja selle kohta tehtud vaideotsusega rikutud kaebaja õigust saada avalikku teavet, millele on rikutud seaduslikku õigust saada informatsiooni.

Vastustaja AKI palub jätta kaebus täies ulatuses rahuldamata.

Nõuded dokumendiregistrile on sätestatud AvTS § 12 lg-tes 1-5. Täpsemat kohustust dokumendiregistri pidamiseks AvTS-ga ei ole kehtestatud. AvTS §-d 11 ja 12 on ainsad sätted, millised reguleerivad kes ja kuidas peab AvTS kohast dokumendiregistris pidama. Kui dokumendiregistri pidaja on AvTS § 12 lg 5 nimetatud kohustuse minimaalseimalgi viisil täitnud, on formaaljuriidiliselt eelnimetatud sätte nõuded täidetud. AKI nõustub täielikult kaebuses tooduga, et dokumendiregistri ülesandeks AvTS mõttes on ülevaate andmine asutuse tegevusest, kuid seejuures on registri pidajale jäetud vabadus valida tehniline lahendus. Omamaks pädevust teabevaldaja poolt valitud tehnilise lahenduse muutmiseks ettekirjutuse kaudu, peaks nimetatud pädevus tulenema AvTS-st. AvTS §-s 51 on ammendavalt sätestatud AKI õigus teha ettekirjutusi, kuid loetletud juhud ei käsitle dokumendiregistris, rääkimata selle sisu või kasutusjuhendi muutmiseks ettekirjutuse tegemise õigusest. Isegi kui sisujuht ja kasutusjuhend on praktiliselt kasutamiskõlbmatud, puudub AKI-l AvTS-s või muus seaduses sätestatud alus nõudmaks oma ettekirjutusega dokumendiregistri sisulist muutmist. Vastavalt avalikus õiguses käibivale põhimõttele – “mis ei ole lubatud, on keelatud!” - ei ole võimalik teha ettekirjutust lähtudes ainult kaebuse esitaja poolt nimetatud AvTS § 4 lg-test 1 või 2. Kuna vastavad volitusnormid puuduvad, oluks võimatu teistsuguse vaideotsuse õiguspärasena tegemine. Haldusorgan saab haldusakte koostada vaid lubatud, so seadusega sätestatud raamides. AKI ei anna hinnangut kaebusele osas, mis käsitleb Asjaajamiskorras dokumendiregistrile kehtestatud nõudeid, kuna AKI järelevalvepädevus piirneb dokumendiregistri kohta AvTS-s sätestatuga. Vaideotsus on õiguspärane ning ei riku Eesti Ekspressi Kirjastuse AS õigusi isegi juhul, kui VP Kantslei poolt peetav dokumendiregister neid õigusi rikub. Viimasel juhul oleks kaebuse esitaja õiguste rikkujaks VP Kantslei.

Kolmas isik VP Kantslei vaidleb kaebusele vastu.

Kaebajal puudub antud juhul kaebeõigus. Vaideotsuse vaidlustamiseks ei anna alust see, millisele seisukohale asutakse vaideotsuses vaide taotlusi lahendades. Vaideotsus on vaidlustatav, kui see iseseisvalt rikub kaebaja õigusi, nt paneb talle alusetult mingeid koormisi või otsustab tema õiguste/kohustuste üle, mis vaidemenetluse esemega ei seondu vms. Õigus kaevata vaideotsusele peale halduskohtule pole edasikaebeõigus, vaid on õigus kaitsta end subjektiivseid õigusi iseseisvalt rikkuva otsuse vastu. Vaideotsus ei riku ega saa kuidagi rikkuda kaebaja põhiseaduse §-st 44 tulenevat õigust saada üldiseks kasutamiseks levitatavat

informatsiooni. Vaideotsus ei piira ega saa piirata ka VP Kantselei ja selle ametiisikute kohustust anda seaduses sätestatud korras informatsiooni oma tegevuse kohta. VP Kantselei leiab, et vaideotsus ei riku kaebaja õigusi vaidemenetluse esimest sõltumatult või ka mis tahes muul viisil. Kaebus tuleb jätta rahuldamata ilma kaebuse sisulisi väiteid käsitlemata. Isegi kui oleks alust kaebaja kaebust sisuliselt läbi vaadata, ei saaks vaideotsusele esitatud kaebuse rahuldamine viia vaideotsusest erineva tagajärjeni ega annaks mingit sisulist efekti. AKI on vaidemenetluse käigus juba välja selgitanud, et VP Kantselei dokumendiregistrisse kantavale teabele on võimaldatud juurdepääs ning dokumendiregister on avalikustamise nõude aspektist seadusega kooskõlas. Kaebuse esitaja ei ole viidanud mis tahes uutele asjaoludele, mis võiksid AKI järeldust asja uuel läbivaatamisel muuta, ega ka märkinud, mida tema arvates tuleks teha, et teabe avaldamine oleks tema arvates nõuetekohane.

Kaebaja ei ole dokumendiregistri avalikustamise viisi vaidlustamisel põhjendanud ega tõendanud, millist tema konkreetset subjektiivset õigust ja kuidas on rikutud ning milles seisneb tema põhjendatud huvi kaebuse esitamisel. Sellest, et dokumendiregistris teabe saamiseks päringute teostamine pole kaebaja subjektiivse hinnangu järgi piisavalt lihtne ja mugav, ei saa järeldada avaliku teabe saamisele piirangute seadmist. VP Kantselei on teinud dokumendiregistri ligipääsetavaks veebilehe kaudu ning kõigil, kellel on ligipääs Internetile, on ka dokumendiregistris olevale avalikule teabele seaduses sätestatud ulatuses vaba juurdepääs. Kellel Interneti kasutamise võimalus puudub, võib teavet saada ka sidevahendi abil esitatud teabenõude kaudu. Kaebajal puudub õigus esitada kaebust avalikes huvides ehk niinimetatud nomilaarkaebust.

Vaideotsus on formaalselt õiguspärane. AKI ei ole vaidemenetluse käigus menetlusnorme rikkunud. AKI viis vaidemenetluse läbi ja tegi vaideotsuse täielikus kooskõlas AvTS ja haldusmenetluse seaduse (edaspidi HMS) sätetega ning oma pädevuse piires. AKI järelevalve pädevus ei hõlma järelevalve subjektiks oleva teabevaldaja tegevuse kontrolli Asjaajamiskorras tulenevate nõuete ega muude nõuete järgimise üle osas, mis väljub AvTS-s sätestatud järelevalve teostamise pädevuse raamidest. AKI pädevusse ei kuulu teabevaldajate asjaajamise üldine ja täielik kontroll, sealhulgas ka dokumendiregistri pidamise täielik kontroll, vaid üksnes kontrolli teostamine AvTS-ga sätestatud ulatuses. AKI on jõudnud põhjendatult järeldusele, et VP Kantselei täidab AvTS-s sätestatud nõudeid dokumendiregistri avalikustamisele: peab dokumendiregistris, sisestab registrisse kõik AvTS kohaselt nõutud andmed ning dokumendiregister on avalikustatud veebilehel, varustatuna vastava sisujuhi ning kasutusjuhendiga. Kuivõrd seaduses ei ole veebilehele ja dokumendiregistri otsingusüsteemile konkreetseid tehnilisi nõudeid ette nähtud, on VP Kantselei kui teabevaldaja pädevuses otsustada, mil viisil teabe saamiseks kasutatavat otsingusüsteemi veebilehel üles ehitada. AKI ei saanud ega saa anda hinnangut VP Kantselei veebilehe tehnilisele lahendusele.

Vaideotsus on ka sisuliselt õige ja seaduslik. Dokumendiregistri pidamise ja dokumendiregistrisse andmete kandmise fakti ning andmete koosseisu üle vaidlus puudub. VP Kantselei dokumendiregister on avalikustatud veebiaadressil <http://www.kadriorg.ee/dokumendiregister/>. Register on avalikustatud sisujuhi süsteemis dokumendiliikide alusel loodud dokumendiregistri allregistrite eraldi väljatoomise kaudu. Õigusaktide allregistrid on varustatud otsingusüsteemiga, mis võimaldavad saada ülevaate konkreetset aastat vastuvõetud õigusaktidest, kirjavahetuse allregister on varustatud otsingusüsteemiga, mis võimaldab saada ülevaate konkreetset saajat/saatjat puudutavatest dokumentidest. Teabe avaldamise viisi ja veebilehe kujunduse osas pole eriseaduses konkreetseid nõudeid sätestatud. Taoliste küsimuste lahendamise osas on teabevaldajal kaalutusõigus. Kõikide otsingutingimustele vastavate ja nendekohaselt avaldatavate kirjade suhtes on täidetud ka AvTS § 12 lg-tes 3 ja 4 loetletud avaliku teabe avaldamise kohustus. VP

Kantselei dokumendiregister vastab dokumendiregistri pidamise ning teabe avalikustamise eesmärkidele.

KOHTU PÕHJENDUSED

1. Kõigepealt peatub kohus Eesti Ekspressi kaebõigusel ja tema õiguste võimalikul rikkumisel. Seda just seetõttu, et kui kohus tuvastab, et kaevatud haldusakt ei puuduta, ei riku ega saagi rikkuda kaebuse esitaja neid õigusi, mille kaitseks ta on kohtusse pöördunud, siis puudub kohtul vajadus analüüsida menetlusosaliste muid väiteid, sh nende väiteid vaidlustada vaideotsuse sisulise õiguspärasuse või õigusvastasuse kohta.

Üldreeglina HMS § 71 lg 1 kohaselt isik, kes leiab, et haldusaktiga või haldusmenetluse käigus on rikutud tema õigusi või piiratud tema vabadusi, võib esitada vaide. HMS § 72 lg 1 p-st 3 tulenevalt vaidemenetluse korras võib taotleda ettekirjutuse tegemist haldusakti andmiseks, asja uueks otsustamiseks või toimingute sooritamiseks, lg 3 p-st 5 tulenevalt haldusaktist eraldi võib vaidlustada muu seaduses sätestatud toimingute. Vastavalt HMS § 87 lg-le 1 isikul, kelle vaide jääb vaidemenetluses rahuldamata või kelle õigusi on vaidemenetluses rikutud, on õigus pöörduda HKMS-s sätestatud tingimustel ja korras kaebusega halduskohtusse. Sama paragrahvi lg 2 kohaselt kaebuse vaideotsuse peale võib esitada halduskohtusse, kui sellega on rikutud isiku õigusi vaidemenetluse esimest sõltumatult.

Eriseaduse, AvTS § 47 näeb ette võimaluse esitada vaide ka riikliku järelevalve menetluse algatamiseks. Nimetatud sättest nähtub, et vaide võib sel juhul esitada teabenõudja, kui teabevaldaja keeldus teabenõuet täitmast või ei vastanud teabenõudele või esitas ebaõiget teavet. Samas teise asjassepuutuva eriseaduse, andmekogude seaduse (edaspidi – AKS) § 51 järgi vastutava või volitatud töötaja haldusakti või toimingute peale võib esitada vaide andmekaitse järelevalveasutusele.

AvTS § 2 lg-st 1 tulenevalt sätestab see seadus muu hulgas avalikule teabele juurdepääsu tingimused, korra ja viisid ning teabele juurdepääsu korraldamise üle riikliku järelevalve teostamise korra.

Vastavalt AvTS § 44 lg 1 p-le 1 selle seaduse täitmise üle teostab oma pädevuse piires järelevalvet AKI AvTS-s sätestatud korras. Sama seaduse § 45 lg-test 1 ja 2 tulenevalt AKI teostab teabevaldajate üle riiklikku järelevalvet nende poolt teabenõuete täitmisel ja teabe avalikustamisel, kusjuures järelevalvemenetluse võib ta algatada vaide alusel või oma algatusel. AvTS § 50 lg 1 kohaselt AKI pädeval järelevalvet teostaval ametnikul on õigus: nõuda teabevaldajalt seletusi ja dokumente; tutvuda teabevaldaja teabele juurdepääsu käsitlevate ja asutusesiseste juurdepääsupiiranguga dokumentidega; teha teabevaldajale ettekirjutusi seaduse täitmiseks; teha teabevaldajale ettepanekuid teabele juurdepääsu paremaks korraldamiseks.

Tulenevalt AvTS § 51 lg-st 1 AKI võib teha teabevaldajale ettekirjutuse seadusliku olukorra taastamiseks, kui ta leiab, et teabevaldaja: 1) on ebaseaduslikult keeldunud teabenõude täitmisest; 2) ei ole teabenõudele vastanud ettenähtud tähtajal; 3) ei ole teabenõuet täitnud nõuetekohaselt; 4) ei ole teabenõuet menetlenud nõuetekohaselt; 5) on jättnud avalikustamisele kuuluva teabe nõuetekohaselt avalikustamata; 6) ei ole nõuetekohaselt täitnud veebilehe pidamise kohustust; 7) on teabele ebaseaduslikult kehtestanud juurdepääsupiirangud; 8) on jättnud seaduses sätestatud juurdepääsupiirangu kehtestamata; 9) on väljastanud käesoleva seaduse alusel kehtestatud juurdepääsupiirangutega teavet.

AKS § 17 lg 1 kohaselt järelevalvet andmekogude pidamise seaduslikkuse üle teostab andmekaitse järelevalveasutus. Andmekaitse järelevalveasutuse ülesanded, õigused ja kohustused on sätestatud isikuandmete kaitse seaduses, käesolevas seaduses ning muudes seadustes. Vastavalt sama seaduse §-le 50 andmekaitse järelevalveasutusel on lisaks AvTS-s

sätetatud õigustele õigus igal ajal kontrollida riigi ja kohalike omavalitsuste andmekogude pidamise vastavust seadustele ja muudele õigusaktidele, anda seaduses sätestatud juhtudel lubasid andmete töötlemiseks ja riskasutuseks, andmekogude ühendamiseks, laiendamiseks ja likvideerimiseks, lahendada andmete töötlemisel tekkivaid vaidlusi ning määrata seaduses sätestatud korras karistusi andmete ebaseadusliku töötlemise ja andmekogude pidamise korra rikkumise puhul.

2. Antud juhul ei ole Eesti Ekspress esitanud AKI-le vaiet seoses teabenõude mittekohase täitmisega. Vaide esitamise eesmärk oli, et AKI andmekaitse järelevalveasutusena kontrolliks VP Kantselei poolt dokumendiregistri pidamise seaduslikkust, st teostaks järelevalvet ning kohustaks VP Kantseleid avalikustama dokumendiregistrisse kantav teave ning pidama dokumendiregistrit seaduses sätestatud nõuetele vastavalt. Vaide esitaja väiteil ei vasta VP Kantselei dokumendiregistri pidamise viis AvTS-s esitatud nõuetele ja sellega on rikutud tema põhiseaduse §-st 44 tulenevaid õigusi (igäühe õigus vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni). AKI 11. jaanuari 2006. a otsusega jäeti vaide rahuldamata.

Kaebus halduskohtule on käesoleval juhul esitatud AKI vaideotsuse tühistamiseks ja AKI kohustamiseks teha Eesti Ekspressi vaide osas uus otsus. Eesti Ekspressi väiteil rikub ka kaevatud vaideotsus tema põhiseaduse §-st 44 tulenevaid õigusi: kaebajale teabele juurdepääsu piiramisega ja selle kohta tehtud vaideotsusega on rikutud kaebaja õigust saada avalikku teavet, millega on rikutud tema seaduslikku õigust saada informatsiooni.

Arvestades ülaltoodut on kohus seisukohal, et Eesti Ekspressil on käesoleval juhul kaebeõigus. Eesti Ekspress on pöördunud AKI poole vaidega ülalviidatud eriseadustest tulenevalt ja eesmärgiga, et pädev asutus kohustaks VP Kantseleid kõrvaldama vaide esitaja õiguste rikkumise (vaie toimingute sooritamiseks). Kui kohus teeb kindlaks, et VP Kantselei dokumendiregistri pidamise viis ei ole kooskõlas seadusnõuetega ja AKI jättis õigusvastaselt kaebaja vaide rahuldamata ning oma järelevalveülesanded ja –kohustused täitmata ning selle tagajärjel on jäänud kaitseta ja taastamata Eesti Ekspressi põhiseaduse §-st 44 tulenevad VP Kantselei poolt rikutud õigused, siis kohus tühistab vaideotsuse ja kohustab AKI-t tegema vaide kohta uue otsuse, lähtudes kohtuotsuses tuvastatust. Järelikult on Eesti Ekspressil võimalik käesoleva kohtukaebuse kaudu oma õigusi kaitsta ning siin ei kehti piirang „kui sellega on rikutud isiku õigusi vaidemenetluse esimest sõltumatult“, kuna nn vaidemenetluse eset ehk HMS mõttes haldusmenetlust Eesti Ekspressi ja VP Kantselei osalusel ei ole läbi viidud ja puudub ka selle menetluse tulem – haldusakt või toiming.

3. Nähtuvalt kaevatud vaideotsusest on AKI Eesti Ekspressi vaide kontrollimisel AvTS § 50 lg 1 kohaselt nõudnud ja saanud selgitused teabevaldajalt VP Kantseleilt ning ta on teinud viimasele ettepaneku viia asutuse veebilehel dokumendiregistri avalikus osas füüsiliste isikute poolt esitatud dokumentide kajastamist puudutavas osas dokumendiregister kooskõlla AvTS §-s 12 sätestatuga hiljemalt 19.12.2006. Tutvunud vaidemenetluse käigus kogutud materjalidega on AKI leidnud muu hulgas järgmist: Igal teabevaldajal on õigus otsustada, millises vormis ta oma dokumendiregistri kujundab ja milliste kriteeriumite alusel on võimalik dokumendiregistris otsinguid teostada. AKI on pädev kontrollima dokumendiregistri pidamisel AvTS-ga sätestatud nõuete täitmist – kas teabevaldaja peab dokumendiregistris, kas selles registreeritakse AvTS § 12 lg-s 1 loetletud dokumendid, kas nende kohta kantakse registrisse AvTS § 12 lg-s 3 loetletud andmed jne. AKI ei ole pädev hindama dokumendiregistri mugavust kasutajale või dokumendiregistris dokumentide leidmise keerukust. VP Kantselei täitis AKI ettepanekus toodud soovitusel ning käesolevaks ajaks on võimalik dokumendiregistris dokumendiotsingut sooritada ka füüsilise isiku nime alusel. Arvestades just viimatinimetatut, st et VP Kantselei dokumendiregister on käesolevaks ajaks

viidud vastavusse AvTS-s sätestatud nõuetele, ning lähtudes HMS § 85 p-st 4 (vaid sisuliselt lahendava baldusorgani õigus jätta vaideotsusega vaie rahuldamata) jättis AKI Eesti Ekspressi vaide rahuldamata.

4. Kohus on seisukohal, et kaevatud vaideotsus on õigusvastane ja seda järgnevatel põhjustel.

Ekslik on AKI väide, et tema järelevalvepädevus piirdub vaid vaideotsuses märgitud formaalse kontrolliga ning ta ei saa hinnata registri kasutamise kiirust ja lihtsust, nagu seadused nõuavad (vastustaja sõnul „mugavust“). Samuti on alusetu AKI seisukoht, et kui teabe avalikustamine on aset leidnud kasvõi minimaalselgi määral, siis on AvTs nõuded täidetud ja AKK ei saa midagi ette võtta. AvTs §-s 12 on esitatud üksnes spetsiifilised miinimumnõuded dokumendiregistrile, st millised dokumendid tuleb sinna registreerida ja millised andmed kanda. Kohus juba eelnevalt osundas AKS §-le 17 lg 1 ja §-le 50, millest tulenevalt AKI ülesanded, õigused ja kohustused on sätestatud isikuandmete kaitse seaduses, selles ning muudes seadustes ning lisaks AvTS-s sätestatud õigustele on tal õigus igal ajal kontrollida riigi ja kohalike omavalitsuste andmekogude pidamise vastavust seadustele ja muudele õigusaktidele. Samuti osundas kohus sätetele, mis annavad AKI-le rikkumiste avastamisel õiguse teha ettekirjutusi, ettepanekuid ja määrata isegi karistusi. Asjaolu, et Eesti Ekspress ei olnud oma vaites ise viidanud AKS-le, ei tähendanud, et AKI ei pidanud arvestama selles seaduses sätestatuga, kuna vaie oli esitatud nimelt andmekogu pidamise ja selle kaudu teabe avalikustamise korra nõuete rikkumise peale. AKI vastava järelevalveasutuse pidi konkreetse valdkonna seaduste sätteid hindama ja rakendama nende kogumis ja koostöös ning sealjuures nende seaduste eesmärki silmas pidades. Jääb arusaamatuks, kes teine peale AKI peaks siis teostama järelevalvet kõigi ülejäänud dokumendiregistri pidamisele ja teabe kättesaadavusele esitatud nõuete täitmise üle. Viidatud seadustest tulenevalt kedagi teist ei ole. Ka AKI veebilehel on kirjas, et AKI põhiülesanneteks on sõltumatu järelevalve teostamine isikuandmete töötlemise seaduslikkuse ja andmekogude pidamise üle ühelt poolt ja avaliku teabe avaldamisnõuete täitmise üle teiselt poolt.

AvTS § 4 lg 1 kohaselt demokraatliku riigikorralduse tagamiseks ning avaliku huvi ja igatüüpi õiguste, vabaduste ja kohustuste täitmise võimaldamiseks on teabevaldajad kohustatud tagama juurdepääsu nende valduses olevale teabele seaduses sätestatud tingimustel ja korras. Tulenevalt AvTS §-st 3 avalik teave on igasugune teave, mis on saadud või loodud avalikke ülesandeid täites ning avaliku teabe juurdepääsu piiramine on lubatud üksnes AvTS lubatud juhtudel. AvTS § 4 lg 2 kohaselt teabele juurdepääs tuleb tagada igatüüpi võimalikult kiirel ja hõlpsal viisil. AvTS § 12 lg 5 sätestab, et dokumendiregistri pidaja peab võimaldama juurdepääsu dokumendiregistrile ja looma dokumentide leidmise hõlbustamiseks sisujuhi ning kasutusjuhendi. Nende sätete koostööst on ilmne, et sisujuht ning kasutusjuhend peavad tagama teabele juurdepääsu lihtsalt ja kiirelt.

Nähtuvalt AKS § 2 lg-st 1 andmekogu selle seaduse mõistes on riigi, kohaliku omavalitsuse, avalik-õigusliku või eraõigusliku isiku peetav korraldatud andmete kogum, mille pidamisel kasutatakse automatiseeritud andmetöötlust või mida peetakse käsitsi ja korraldatud vormidel, mis võimaldavad andmetega lihtsat tutvumist või nende mehhaanilist töötlemist. Vastavalt AKS § 21¹ lg-le 1 igatüüpi on õigus saada riigi ja kohaliku omavalitsuse andmekogust andmeid, millele juurdepääs ei ole seadusega piiratud, sama paragrahvi lg 4 kohaselt riigi ja kohaliku omavalitsuse andmekogus töödeldavatele andmetele tagatakse juurdepääs AvTS-s sätestatud korras, viisil, tingimustel ja tähtaegadel, kui seadusega ei ole sätestatud teistsugust korda, viisi, muid tingimusi või tähtaegu.

Asjaajamiskord on kehtestatud muu hulgas AvTS § 58 lg 1 alusel, mis nägi ette Vabariigi Valitsuse poolt Asjaajamiskorra koostöölla viimise selle seadusega. Asjaajamiskorra § 1 p-st 4 nähtuvalt määruses reguleeritakse ka riigiasutuse dokumendiregistrile esitatavaid nõudeid.

Asjaajamiskorra § 2 lg 1 p 4 kohaselt asutuse asjaajamine peab tagama dokumentide lihtsa ja kiire leidmise ning juurdepääsu neile. Asjaajamiskorra § 6 lg 1 p 4 nõuab, et asutuse elektrooniline dokumentide loomise, haldamise ja menetlemise infosüsteem peab tagama lihtsa ja kiire juurdepääsu dokumentidele. Seega valitsuse määruse sätteid kordavad üle eelviidatud seadustes csitatud nõuet tagada igatüüpe lihtne ja kiire juurdepääs avalikele dokumentidele ja nendega tutvumine, mis üksnes rõhutab nende põhimõtete olulisust. Asjaajamiskorra §-s 20 on sätestatud dokumendiregistrile esitatavad täpsemad nõuded, sealjuures lg 1 p 2 kohaselt peab olema tagatud dokumendi leidmine liigi, numbrilise kuupäeva, sisu, saabumise või väljasaatmise aja, väljaandja, saatja, sarja või muude andmete kaudu ning lg 4 kohaselt dokumendiregister peab olema varustatud otsingusüsteemiga, mille abil on võimalik leida dokumenti registrisse kantud põhiaandmete alusel. Vastavalt Asjaajamiskorra § 54 lg-le 1 pidid asutused viima oma dokumendiregistrid kooskõlla määrusega ja avalikustavad dokumendiregistrid veebilehel hiljemalt 1. märtsiks 2002. a.

AvTS § 32 lg 1 p 4 sätestab, et veebilehte pidav (riigi)asutus rakendab viivitamata abinõusid veebilehele juurdepääsu takistavate tehniliste probleemide kõrvaldamiseks.

5. Eeltoodust tuleneb selgelt, et AKI-l on pädevus kontrollida, kas teabevaldaja peetav andmekogu, antud juhul VP Kantselei dokumendiregister, ja selle pidamise viis vastavad kõigile AvTS-s ja AKS-s ning ka nende seaduste alusel ja täitmiseks antud õigusaktide nõuetele, st kas teabevaldaja on nõuetekohaselt täitnud veebilehe pidamise kohustust. Neil asjaoludel on alusetu AKI väide, et tema järelevalvepädevus piirub vaid dokumendiregistri kohta AvTS-s sätestatuga ning Asjaajamiskord ja dokumendiregistri tehnilised lahendused ei puutu asjasse. Kohus nõustub põhimõtteliselt sellega, et teabevaldaja pädevuses on otsustada veebilehe tehniliste lahenduste ja kujunduse üle. Samas peab ta seda tegema ja saab teha üksnes neis piirides, mida seadus ja selle täitmiseks antud õigusaktid ette kirjutavad. Tehniliste lahenduste küündimatus ei saa tulenevalt AvTS § 32 lg 1 p-st 4 olla vabanduseks. Järelikult, kui dokumendi leidmine selle liigi, numbrilise kuupäeva, sisu, saabumise või väljasaatmise aja, väljaandja, saatja, sarja või muude põhiaandmete kaudu ei ole registrist võimalik, kui isiku juurdepääs dokumentidele ei ole lihtne ja kiire, nagu nõuavad asjakohased õigusaktid, siis on AKI-l õigus, põhjendatud vaide esitamise korral aga lausa kohustus sekkuda – selleks ongi AvTS ja AKS näinud ette isikutele võimaluse vahetult AKI poole pöörduda, kui nad leiavad teabe avalikustamise osas puudusi, mis takistavad neil oma seaduslikke õigusi realiseerimast. Seega asjaolu, et pärast AKI ettepanekut oli VP Kantselei dokumendiregistris võimalik dokumendiotsingut sooritada ka füüsilise isiku nime alusel, ei tähenda, et sellega oli register viidud täielikult kooskõlla sellele esitatavate nõuetega. Käesoleval juhul ei ole ju vaieldav, et VP Kantselei on täitnud talle AvTS § 31 lg-s 1 pandud kohustuse pidada teabe avalikustamiseks veebilehte. Kas ta on kandnud sinna ka kõik AvTS §-s 12 loetletud dokumendid ja nõutavad andmed, seda ei ole puuduliku otsingusüsteemi tõttu võimalik tuvastada. AKI ei ole hinnanud ega kontrollinud Eesti Ekspressi vabanduses esitatud väiteid, mille kohaselt otsingusüsteem peaks toimima kõigi sissekandmisele kuuluvate andmete lõikes ning VP Kantselei dokumendiregister ei anna isikule ülevaadet, millised dokumendid on üldse teabevaldaja valduses. Arvestades kaebaja nimetatud väiteid on põhjendamatu ka VP Kantselei etteheide, et kaebaja pole märkinud, mida tema arvates tuleks teha, et teabe avaldamine oleks nõuetekohane.

Kohtukaebuses ja sellele lisatud VP Kantselei dokumendiregistri väljatrükkide näol on esitatud konkreetsed näited /tl 13-15/, kuidas kaebaja vabanduses vaidlustatud VP Kantselei dokumendiregistri otsingusüsteem ei vasta eelviidatud nõuetele leida huvipakkuv avalik dokument hõlpsalt ja kiiresti ükskõik milliste põhiaandmete järgi. Nii AKI kui ka VP Kantselei mõõnsid kohtuistungil, et nimetatud otsingumootor ei ole täiuslik, võimaldab saada ülevaate konkreetselt saatja/saajat puudutavatest dokumentidest („igaüks“, kel põhiseadusest tulenev

õigus avalikule teabele juurdepääsuks, ei pruugi ega saagi konkreetset saatjat/saajat teada) ja käesolev kohtuvaidlus on sundinud VP Kantseleid leidma lahendusi otsingumootori kasutajasõbralikumaks muutmiseks. Järelikult on mõlemad mõõnnud, et kõigi ettenähtud põhiaandmete alusel ei olnud dokumendi leidmine võimalik. Et AKI põhjendamatult pisendas oma järelevalverolli ning jättis täitmata talle seadustega pandud kohustuse ja antud võimalused teabevaldaja korralekutsumiseks, jättis ta sellega kaitseta ka tema poole abi saamiseks pöördunud Eesti Ekspressi põhiseaduse §-st 44 tulenevad õigused. Järelikult kaebaja vaide valedest celdustest lähtuvalt ja väärade järelduste alusel rahuldamata jätmise rikub Eesti Ekspressi õigust vabalt saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni VP Kantselei dokumendiregistrist seadustes ning nende alusel ja täitmiseks antud õigusaktides ettenähtud korras ja viisil. AKI 11. jaanuari 2006. a vaideotsus tuleb tühistada ning tulenevalt HKMS § 26 lg 1 p-st 1 tuleb AKI-le teha ettekirjutus vaadata Eesti Ekspressi vaide uuesti läbi ja teha selle kohta lähtudes HMS §-s 84 sätestatud tähtaegadest (arvestades antud juhul kohtuotsuse jõustumisest) uus, seaduslik otsus.

6. Vastavalt HKMS § 92 lg-le 1 pool, kelle kahjuks kohtuotsus tehti, kannab kohtukulud. HKMS § 93 lg 1 järgi poolele, kelle kasuks kohtulahend tehti, mõistetakse välja tema poolt kantud kohtukulud. HKMS § 93 lg 7 kohaselt kohtukulude väljamõistmiseks esitatakse kohtule enne kohtuvaidlusi kohtukulude nimekiri ja kuludokumendid. Nende esitamata jätmisel kohtukulusid välja ei mõisteta.

Antud juhul kohus rahuldab Eesti Ekspressi kaebuse. Kaebaja on palunud oma kaebuses mõista AKI-lt välja kohtukulud vastavalt kohtuistungil esitatavale kohtukulude nimekirjale. Kohtuistungil kaebaja niisugust nimekirja ei esitanud. Seega piirduvad Eesti Ekspressi kohtukulud kaebuse esitamisel tasutud riigilõivuga 10.- kr, mille kandmine on tõendatud /tl 17/ ja milline summa tuleb vastustajalt välja mõista.

Hurma Kiviloo
kohtunik

(allkiri)

